ARGEȘ

Revistă de cultură fondată în 1966 ● *Serie nouă*

■ Anul XIII (XLVIII) ■ Nr. 12 (378) ■ Decembrie 2013 ■ 3,16 lei ■

VASILE DEM. ZAMFIRESCU: Cea mai mare învățătură pe care am primit-o de la Constantin Noica a fost de a fi uman în cultură

p. 14

BRODERIE SIRIANĂ CONTEMPORANĂ

Editori: **Consiliul Local Pitești, Primăria Municipiului Pitești și Centrul Cultural Pitești**

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Momente şi schiţe din actualitatea literară

Radu Aldulescu

Lucian Vasiliu

Florina Isache

■ Gabriel Chifu pune punctul pe i în ceea ce priveşte cultura scrisă, în *România literară* nr. 48/29 noiembrie 2013: „Revistele literare nu sunt nişte instituţii de presă obişnuite, cum eronat sunt tratate, prin urmare nu pot avea regimul unor instituţii de presă, dependente de cerere şi ofertă, de vânzări, care se autofinanţează, care rămân pe piaţă atâta vreme cât sunt cumpărate de clienţi şi care sunt dispuse să facă diverse compromisuri pentru satisfacerea gustului public, întrucât altfel ar pieri. Dar ce sunt atunci aceste reviste literare, dacă nu instituţii de presă? În reprezentarea mea, ele sunt instituţii de cultură care, în tradiţia românească, au jucat un rol major în definirea profilului cultural naţional. Şi astăzi, pentru o zonă importantă a culturii noastre, cultura scrisă, revistele literare sunt o prezenţă *sine qua non*: prin ele respiră, există literatura română contemporană, literatura vie. Ele sunt casa care adăposteşte literatura română de astăzi. Iar literatura vie de astăzi este totuna cu patrimoniul de mâine…"

■ Se mai face şi dreptate în viaţa literară românească. Romancierul Radu Aldulescu este laureatul ediţiei a doua a Premiului „Adrian Frăţilă". Un juriu format din criticii Daniel Cristea Enache, Dan C. Mihăilescu şi Alex Ştefănescu (iată reprezentate toate generaţiile de critici!) a nominalizat cinci din cele 56 romane ale anului 2012 aflate în competiţie, iar votul final l-au dat 24 de bloggeri care au ales din cele cinci romane *Cronicile genocidului* de Radu Aldulescu. De ce zic că s-a făcut dreptate? Pentru că deşi Radu Aldulescu este, cum am mai scris, cel mai important romancier apărut după 1989, în afară de premiul de debut al Uniunii Scriitorilor, de fiecare dată rămâne la faza nominalizărilor. De data aceasta, însă, valoarea îi e recunoscută. Iată ce scriam exact acum un an în încheierea textului despre *Cronicile genocidului*: „Radu Aldulescu, cel mai important romancier apărut după 1989 (am mai zis-o? ce contează? întăresc încă o dată!), este artizanul prozei sociale tragice actuale, dar şi viitoare. Indiferent dacă peste o sută de ani, România va trăi într-un paradis social sau – dimpotrivă – într-o mizerie şi mai adâncă decât cea actuală, prevăd că romanele lui Radu Aldulescu se vor bucura de acelaşi interes, acelaşi interes de atunci, care poate va fi mai sporit decât cel de azi. Pe cât de sordidă şi deconcertantă este lumea romanelor lui Aldulescu, pe atât de savuroasă este scriitura".

■ În *România literară*, nr. 46/15 noiembrie 2013, prozatorul Gheorghe Schwartz publică un articol zglobiu-amar intitulat criptic *27., 2., 4.* Ce vrea să însemne? Păi, douăzeci şi şapte de ani, două luni şi patru zile. Şi asta ce mai vrea să însemne? Simplu: timpul scrierii ciclului romanesc (unsprezece volume) *Cei o sută*, proiect epic fără egal în zilele noastre, şi încă unul încheiat, nu ca atâtea altele abandonate la un sfert, la jumătate sau doar începute. Este vorba de o sută de biografii („din tată-n fiu") de la Moise până-n zilele noastre. Şi de ce ziceam că e un articol amar? Pentru că, citim printre rânduri, un asemenea roman fluviu ar avea nevoie de promovare, de publicitate, de mediatizare, de o critică pe măsură. Iar romancierul constată, cu bold!, că **„critica literară nu se mai ocupă defel de cărţi, ci doar de autori"**, şi nu de oricare, ci de autorii „care trebuie".

■ Nr. 11-12 (122-123)/2013 al revistei *Dacia Literară* de la Iaşi, revista cea mai veche din teritoriile româneşti, reînviată în 1990 de poetul Lucian Vasiliu (acum consemnat în casetă la rând cu ceilalţi redactori, deci nici director, nici redactor-şef!), aşadar revista de la Iaşi se deschide cu poemul creştin *Lumină lină* de Ioan Alexandru, poem pe care-l reproducem şi noi în această lună a marii sărbători a Naşterii Domnului:

„Lumină lină lini lumini
Răsar din codrii mari de crini
Lumină lină cuib de cară
Scorburi cu miere milenară
De dincolo de luni venind
Si niciodată poposind
Un răsărit ce nu se mai termină
Lină lumină din lumină lină

Cine te-aşteaptă te iubeşte
Iubindu-te nădăjduieşte
Căci într-o zi lumină lină
Vei răsării la noi deplină
Cine primeşte să te creadă
Trei oameni vor venii să-l vadă

Lumină lină lini lumini
Răsari din codrii mari de crini
I-atâta noapte şi uitare
Si lumile au pierit în zare
Au mai rămas din vechea lor
Luminile luminilor

Lumină lină lini lumini
Înstrăinându-i pe străini
Lumină lină,nuntă leac
Tămăduind veac după veac
Cel întristat şi sărăcit
Cel plâns şi cel nedreptăţit
Si pelerinul însetat
În vatra ta au înnoptat
Lumină lină leac divin
Încununându-l pe străin
Deasupra stinsului pământ
Lumină lină Logos sfânt".

■ Într-un interviu din *Suplimentul de cultură*, nr. 414/(19-25 octombrie 2013, tânărul scriitor Marin Malaicu-Hondrari dă un interviu, în care declară: „Scrisul chiar e un joc de-a viaţa şi de-a moartea, şi nu de-a premiile şi succesul". Dacă un atât de tânăr scriitor declară aşa ceva, înseamnă că generaţia tânără, douămiistă, e pe un drum bun, e salvată!

■ În *Revista Nouă* (redactor-şef Florin Dochia) nr. 8(78)/2013, găsim un grupaj de poeme semnat Florina Isache. Citām unul dinte poeme, pentru viziune, intitulat *Nimic nu e necunoscut*: „Ne aşezasem în jurul focului, în cerc,/comunicam tacit…//O femeie se ridica din flăcări/şi toţi o cunoşteam sub un alt nume.//Doar Diodor îi ştia toate numele,/dar nu zicea nimic./Se înţelegeau din priviri,/apoi Diodor se topea, se scurgea/în pământ/şi în locul lui creşteau *trei fraţi pătaţi*.//Ea se spăla pe mâini după fiecare/îmbrăţişare,/privea prin noi.//Afară bătea un vânt rece dinspre al/cincilea anotimp."

■ La 26 noiembrie, în cadrul Conferinţelor municipiului Piteşti de la Centrul Cultural Piteşti, invitat a fost actorul Mircea Diaconu. Dacă Holderlin se întreba retoric: „La ce bun poeţii în vremuri sărace?", actorul nostru se întreabă, de asemenea retoric: „Mai e nevoie de teatru?" Aceasta a fost tema conferinţei, mă rog, conferinţă fiind un mod de a spune, pentru că originalul actor a optat pentru …o întâlnire la o cafea cu publicul format, de altfel, din oameni de cultură, scriitori, artişti… Şi-a început întâlnirea cu o ceaşcă de cafea în faţă pe care a terminat-o peste două ore şi jumătate, când s-a pus capăt acţiunii culturale. A fost vorba de un dialog ca-n Agora, ca-n Poiana lui Iocan, publicul dovedindu-se bun cunoscător al artistului, al rolurilor din teatru, dar mai ales din filme, Mircea Diaconu devenind sincer confesiv, ba şi incisiv, dar şi ocolind cu abilitate capcanele întinse despre implicarea lui politică, înţelegând cât se poate de bine faptul că trebuie să discernem între un proiect cultural, cum sunt croite Conferinţele municipiului Piteşti, şi proiectele politice mai mult sau mai puţin pernicioase. **(DAD)**

Florian Silişteanu

Din cana cu păsări

cântec târziu lui decembrie

Mi-am deschis de ieri butic să vând plastic şi mastică să pun umbrei umbră mică să nu bată soarele că mă dor picioarele

am luat carte am luat cheia să încui în om femeia am luat noaptea să o spăl să o urc şi s-o cobor să aduc la magazin stele să le-mbăt cu vin să le dau de duşumea până când s-or lumina

Of şi iar prelung un offffff mi-am pierdut un alt pantof

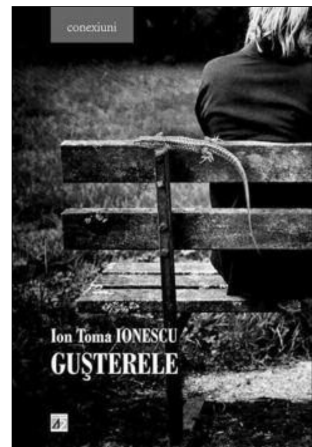
Şi-o să vină îngerul să-mblânzească fulgerul să probeze veşnicia şi să dea cu parfum scump pe sub aripi pe sub talpă pe sub apa de sub apă pe sub plumb şi rugăciune

Numai bine!

28 noiembrie 2013, sacramento, florida usa

Semnal

Ion Toma Ionescu – „GUŞTERELE"

Despre cea de-a V-a carte a scriitorului Ion Toma Ionescu, „Guşterele", lansată pe 15 nov. a.c., la Biblioteca Judeţeană Argeş, editorul său, dl Călin Vlasie a spus: "Această carte este cea mai bună carte a autorului şi ar merita fără îndoială un premiu literar important."

Autorul, în cuvântul său, a făcut următoarea menţiune: „Cât adevăr şi câtă ficţiune? Măsura este imposibil de cuantificat atâta timp cât bunicul Tobârlan, personaj cumva mitic, atunci când urcă la cer negociază cu Dumnezeu să-i aducă acolo coverga şi pământul din luncă, înconjurat de râu. Şi să-l lase să-şi adune toate neamurile pe insulă, fără să se amestece în treburile lui. Personajele adevărate sunt prototipuri pe care copilul şi mai târziu scriitorul le percepe într-un continuu declin. E un spaţiu în care rătăceşte sprijinit de amintirile lui, dar şi ale altora, pentru a se construi pe sine neîmplinit cum se vrea şi cartea până la sfârşit. Descoperă la un moment dat dosarele unor personaje la CNSAS, dar se grăbeşte. E un refuz al comunicării cauţionat de guştere, al cărui rol nedefinit are darul să rupă legăturile dintre lumi. Nu aici în această carte se întâmplă, cum i se promisese, să poată sta de vorbă faţă în faţă cu personajele sale şi nici să dea de urma Tobârlanilor, manuscrisul pierdut, scris de tatăl său care se grăbise să moară. **(A.S.)**

actualitate

Gheorghe Grigurcu

Ordine şi dezordine

Dumitru Augustin Doman: *Cum e ziua unui profesionist al scrisului cotidian? La ce oră scrie critică literară, cînd şi cum aforisme sau jurnal literar şi de actualitate social-politică şi cum/cînd poezie? Este vorba de program, de tabieturi, de meandre ale inspiraţiei?*

Ziua mea de lucru: un amestec de ordine şi dezordine. Ordinea vine din obligaţia unui program care vine la rîndu-i mai cu seamă din obligaţia respectării unor termene publicistice. Dezordinea nu poate fi însă complet înlăturată şi poate că e mai bine aşa. Căci nu e posibilă o strictă geometrizare a dispoziţiilor cu care ne aşezăm la masa de scris, din care izvorăsc rîndurile aşternute pe hîrtie. Dar scadenţele rămîn scadenţe. Aşa încît uneori simulăm (faţă de noi înşine) o umoare potrivită lucrului scriptic ce se cuvine efectuat, chiar o "ordine" în nebuloasa stării noastre emoţionale pentru a obţine rezultatul dorit. În fapt, o ordine propriu-zisă a unei activităţi presupune o repetitivitate inadecvată scrisului literar, întemeiat pe spontaneitate. Nici în viaţa lăuntrică nu se întîmplă aşa ceva. Ceea ce pare o reluare nu e niciodată identic cu ceea ce s-a petrecut, întrucît intervine un şir de microfenomene irepetabile, care ne confruntă cu noutatea trăirii ca atare. Fie şi de aşa-zicînd inefabile. Natura psihică răspunde principiului *non bis in idem*. Trecutul nu reprezintă un tipar pe care să-l folosim pentru a ştanţa viaţa în continuare, ca pe-o bandă de producţie mecanică, ci o ficţiune. O ficţiune care se articulează pe măsura devenirii noastre…

Să revin însă la ordinea răspunsului cuvenit întrebărilor dvs. Sînt un matinal. Nu pot scrie decît în prima jumătate a zilei, cînd mă simt odihnit (odihna din timpul nopţii constituie premisa unei prestaţii satisfăcătoare). E nevoie să intervină acel puls al vieţii care dă "poftă" de lucru. Mai precis: o provocare a necunoscutului, în grade diverse, un fior al aventurii. Scriind, explorezi un spaţiu în care pătrunzi fără protecţie, riscant. Te simţi pîndit de pericolele nereuşitei, care te stimulează să le faci faţă, întîmpini obstacolele incertitudinii, derutei, oboselii. Ultima e, la un moment dat, de neînlăturat. O combat prin pauze care trebuie bine proporţionate, deoarece dacă sînt prea scurte nu-şi fac efectul, iar dacă se prelungesc te pot distrage, împiedicîndu-te a te concentra din nou pe obiect. Se află în cauză un soi de "tehnică", o operaţie organizatorică, exterioară materiei textuale, dar necesară aidoma semnelor de la marginea drumului şi agenţilor de circulaţie care dirijează traficul. Bineînţeles, analogia n-ar putea fi dusă prea departe. Atenţia neslăbită clipă de clipă pe care o reclamă circulaţia vehiculelor nu poate fi menţinută de scriitor, activitatea sa avînd o natură aparte, cu mici sincope aparente ce-i întrerup liniaritatea, în favoarea unor fulguraţii nu o dată benefice. Balansînd între disciplină şi divagaţie, scrisul se nutreşte copios din alunecările sale colaterale, imprevizibile. Atunci se întîmplă să pogoare "inspiraţia".

Ce ar putea fi "inspiraţia"? Nu altceva decît o spontaneitate a formulei fericite, care are aerul a veni "de-a gata", din sfera miraculoasă a Muzelor. Combinaţia de verbe care cristalizează pe neaşteptate magma sufletească aflată în aşteptare, care înfrînge haosul prin fulgerare formală. Discontinuitatea, relativa ei raritate ne îndeamnă s-o considerăm drept un har. Dar, aristocratică fiind, "inspiraţia" ţîşneşte în contextul plebeu al trudei cotidiene. Nu vine îndeobşte la mîna celor ce pierd vremea cu altceva, a diletanţilor, arătîndu-se, cum spunea Baudelaire, "soră bună cu munca ordonată de toate zilele", căci aceşti doi factori "nu se exclud ca toate contrariile ce alcătuiesc natura". Am constatat că regala "inspiraţie" nici nu este uşor de recunoscut pe moment. În toiul scrisului, te poţi înfierbînta ca atunci cînd, depunînd o muncă fizică, transpiri şi-ţi scoţi haina, chiar dacă afară e frig. Nu-ţi poţi da seama atunci de temperatura reală. Spre a omologa textul pe care l-a emis, literatul trebuie să revină asupra lui după un răstimp în care l-a "uitat", să-l citească atunci cu un ochi proaspăt (nu chiar neapărat după ce l-a ţinut în sertar un deceniu, aşa cum recomanda un celebru poet latin!). Să devină astfel un cititor. Actul scrisului şi cel al lecturii se încrucişează în examenul evaluator final al autorului. În felul acesta inspiraţia e şi un premiu al aşteptării, atît pentru că vine doar în răstimpuri, aidoma unui hazard norocos, cît şi pentru că implică distanţarea de sine a omului de litere, o "înstrăinare", o transpoziţie în Celălalt. Un ritual prin care calitatea se obţine (cînd se poate obţine!) din minereul manuscrisului iniţial.

Nu am un calendar, nici un orar al speţelor în care îmi încerc condeiul. Fără doar şi poate mă străduiesc a respecta angajamentele asumate, însă e vorba şi de altceva. De ceasul propice unui tip de scris sau altuia, care pot alterna în economia aceluiaşi răstimp (o lună, o săptămînă, o zi). Mi-ar fi cu neputinţă să-mi dau seama de ce uneori "îmi vine" să scriu ceva şi alteori altceva. În genere, poezia, aforismul, notaţiile de jurnal preferă (îmi impun astfel) orele de maximă claritate mentală, de energie conţinută. Atunci cînd dispun de o mai vie percepţie a identităţii proprii. E ca şi cum ai avea poftă de-o mîncare, de-o plimbare, de-o discuţie cu un om apropiat etc., împrejurări ce îţi pot confirma fiinţa, ceea ce poţi socoti echilibrul ei. Nu pur şi simplu abstragerea unei aspiraţii "înalte", ci o asociere de complicaţie şi simplitate, de "poezie" şi "proză" existenţială, o devălmăşie a întregului din care, aşa cum socotea Gottfried Benn, lirismul îşi poate extrage mai cu folos sevele. E ca şi cum te-ai porni într-o excursie, într-o dimineaţă de vară frumoasă, sub un cer imaculat, pe un drum de ţară, cu peisaje ce te poartă în vis. Nu o dată însă, din păcate, mă văd nevoit a scrie altceva decît ceea ce mi-ar plăcea: un comentariu pe o temă mai puţin interesantă decît alta pe care o amîn, un articol în locul unor versuri sau note de jurnal etc. Şi amînările acestea care mă întristează devoră clipele unice în care aş fi putut aşterne acele texte unice, bune-rele cum mi-ar fi ieşit. Ele îmi par aidoma unor prunci ucişi înainte de-a se naşte. Un sacrificiu al unei activităţi care nu depinde exclusiv de cel ce-o practică, angrenată inevitabil într-un malaxor publicistic.

Altminteri cum decurge una din zilele mele curente? Dis-de-dimineaţă fac o plimbare cu unul din cîinii noştri pentru a mă "deştepta" pe deplin, a mă integra în lume. Urmează partea cea mai importantă, închinată scris-cititului, pe care o lungesc pînă la ora 3 sau chiar 4, cînd ies într-o nouă plimbare cu cîinele. Prînzul îl iau după ora 5, înghesuind (n-am încotro) cina (pe la 7 jumătate), după care urmăresc ştirile la tv., cu o atenţie ce soţiei mele i se pare excesivă: "De ce-ţi pierzi timpul cu nimicurile astea?". Iată de ce: mai întîi pentru că viaţa mea e în prezent atît de izolată, etanşă pot spune în această izolare, încît am nevoie de o supapă. Societatea de pe micul ecran e, după cum au mers lucrurile, cea care mi-a fost sortită. Cu meschinăriile, duplicităţile, vulgarităţile, adulările, aroganţele, trivialităţile ei, o lume totuşi inofensivă în caracterul ei virtual, cum un animal agresiv după gratiile unei grădini zoologice. N-am încotro: "socializez" (e un cuvînt la modă) cu universul real-imaginar de "pe sticlă". Apoi pentru că în copilărie (chiar înainte de-a deveni şcolar) am făcut (nu-mi explic cum) o pasiune pentru istorie. Ca licean, mă legănam în satisfacţia că am citit mai multe cărţi de istorie decît bunul meu profesor la această disciplină, pe care-l stimam totuşi pentru cunoştinţele sale şi pentru distincţia sa intelectuală. Voiam să devin istoric. Neîntîmplîndu-se aceasta, am rămas cu un interes mărit pentru evenimentul politic, adică pentru istoria în curs. Ca şi cum nu te-ai mulţumi să cumperi un preparat, ci te-ai grăbi să te duci la fabrica unde ia naştere şi să asişti la toate fazele procesului său de producţie. Spre a-mi risipi dezamăgirea de atîtea ori încercată în faţa emisiunilor tv., la culcare mai citesc cîte o carte despre care nu mă pregătesc să scriu, aşa pentru inima mea…

Dar n-aş vrea să ne despărţim luna aceasta fără să vă fac o mărturisire care e posibil să vă surprindă. Scrisul critic a început să mă obosească. După aproape cinci decenii de cronică literară neîntreruptă, încerc senzaţia unui preaplin. Nu ştiu dacă vreun critic român a avut o mai îndelungată prezenţă în calitate de cronicar. Sînt aidoma unui vas umplut cu un lichid care stă să se reverse de pe buza sa. Nu exclud cîteva elemente de conjunctură culturală: cărţile interesante adesea nu le pot procura lesne, în circumstanţele prezentei erupţii editoriale cu care librăriile nu izbutesc a ţine pasul, în schimb mă văd inundat cu (prea) multe volume mediocre şi mai prejos de atît (cred că vă daţi seama şi dvs. că numărul unor asemenea tipărituri a crescut alarmant, întunecînd orizontul!). Dar mai cu seamă e altceva: vîrsta. Barbu Cioculescu mi-a relatat nu o dată ceea ce îi spunea un confrate mult apreciat de ambii, care ne-a părăsit nu cu mult timp în urmă, Alexandru George: "Vreau de-acum încolo să scriu despre un singur autor, care sînt eu însumi". După cum am arătat în repetate rînduri, prima mea chemare pe tărîmul scrisului a fost cea poeticească, sub semnul căreia am şi debutat, inclusiv editorial. Să rămînă oare şi ultima? N-am încetat a o sluji pînă azi. I s-au asociat, precum modalităţi ale căutării de sine, jurnalul şi aforismele. Mă străduiesc a-mi îndrepta acum puterile ce mi-au mai rămas pe un atare făgaş, regretabil întrerupt mereu, aidoma unei şosele în reparaţii, de necesitatea de-a oferi texte pentru care de-atîtea ori nu mai am elanul de altădată. Elan care presupun că s-a transferat în eşalonul unor exegeţi tineri şi dotaţi pe care-i preţuiesc, nu totdeauna învederînd însă şi, pentru a mă rosti ponderat, un simţ al realităţii. Veţi fi eventual curios să ştiţi ce am în vedere: păi în primul rînd atitudinea deconcertant îngăduitoare a unora dintre ei faţă de comunism, din pricina căruia multe şi mult am pătimit noi, cei ce-am avut nenorocul de-a trăi sub durata lui. Oare cum se explică/se justifică această slăbiciune? Ce i-a apucat? Bătrîneţea sumbră a unui Popescu-Dumnezeu se simte desigur mîngîiată. O probă în plus că nu în toate cazurile cultura livrescă se conjugă cu cea morală. Vom mai vedea.

Nu o dată însă, din păcate, mă văd nevoit a scrie altceva decît ceea ce mi-ar plăcea: un comentariu pe o temă mai puţin interesantă decît alta pe care o amîn, un articol în locul unor versuri sau note de jurnal etc.

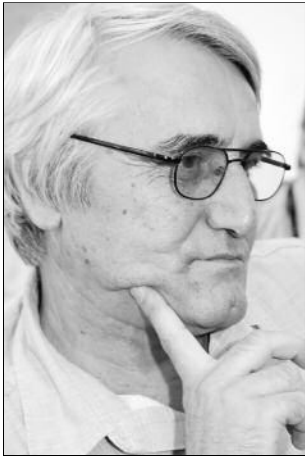
Semnal

Debut Marius Lăzărescu

AL. CISTELECAN: „Nu mă doare nimic doar lipsesc" e un debut întârziat pe nedrept – şi asta se vede din maturitatea scriiturii, din siguranţa tăieturilor de cotidian şi din inteligenţa procesării lor imaginative. Căci Marius Lăzărescu nu-i dintre biografiştii care doar consemnează, ci dintre cei care folosesc pragul notaţiei realiste pentru un salt în intensitatea imaginativă, în devianţa fantezistă. Ce-i drept, şi el se teme să fie prea "serios", taie gravităţile şi o întoarce mereu spre o linie de frivolitate, tratîndu-se (şi tratînd totul) cu ironie salvatoare. Ironia lui e, însă, un conservant: de tandreţe, de melancolie, ba chiar şi de ceva focoşenii senzuale pe jumătate jucăuşe, pe jumătate sentimentale. Un uşor teribilism de paradă, un vag histrionism de faţadă, tentaţii ludice şi sarcastice sunt, însă, doar paravane pentru o melancolie cu fond existenţial. »

Nicolae Oprea

Poezia mileniului trei este, funciarmente, anti-convenţională şi neo-suprarealistă la nivelul imaginarului. Tensiunea poetică e nutrită din înscenări carnavaleşti şi situaţii absurde, în registrul unei verbalizări necontrolate. Un amestec insolit de cotidian şi spiritual, de ambient familiar şi climat intelectual creează impresia de convieţuire osmotică a concretului cu abstractul.

Cronica întârziată

DESPRE POEZIA TÂNĂRĂ

Chiar dacă porţile editoriale s-au îngustat în ultimul timp din diverse pricini (cenzura economică, în primul rând), tinerii poeţi reuşesc să debuteze, dacă nu cu volume individuale, prin antologii de grup. Cea mai substanţială antologie a apărut în deceniul trecut, datorită diligenţei lui Marin Mincu – animator al noii literaturi până în ceasul morţii -, intitulată tranşant *Generaţia 2000* (Ed. *Pontica*, 2004). Conducându-se după principiul legitimării generaţiei („legitimarea şi omologarea noului discurs al Generaţiei 2000"), criticul formator selectează şi câţiva poeţi care au debutat editorial în ultimul deceniu al mileniului al doilea (altfel spus, nouăzecişti) precum: Dumitru Crudu, Adela Greceanu, Iulian Fruntaşu, Mihail Vakulovski, Sorin Gherguţ ş.a. În schimb, ultima antologie de poezie tânără apărută recent la Editura Tracus Arte, *Juventus 2013*, cuprinde strict numai ucenici formaţi în mileniul al treilea. Culegerea antologică este rezultatul unui concurs naţional şi, se specifică în subtitlu (*Antologia Concursului Naţional Studenţesc de Poezie*), cei mai mulţi dintre poeţii selectaţi sunt studenţi, dar li se alătură şi masteranzi, doctoranzi sau chiar proaspeţi doctori în filologie.

Cum transpare din texte şi opinii teoretice, generaţia la care se raportează, în registrul critic al delimitării, tinerii poeţi ai mileniului al treilea este, desigur, cea optzecistă. Desolidarizarea radicală de înaintaşii imediaţi nu înseamnă, însă – în spiritul inerentei conlucrări dintre tradiţie şi inovaţie -, repudierea câştigurilor estetice, tematice şi stilistice ale optzecismului. De la autobiografism şi prozaism voluntar în reflectarea cotidianului, livresc şi intertextualitate şi până la „patosul sarcastic şi ironic", „comedia literaturii" sau „criticismul teatral şi histrionic", în termenii lui Radu G. Ţeposu, monografistul generaţiei. Referindu-ne doar la aceste ultime generaţii ale contemporaneităţii (optzecistă, douămiistă) – aflate în conflict, uneori mocnit, alteori manifest -, trebuie remarcat că cei mai mulţi dintre exponenţii lor s-au format în climatul de emulaţie al cenaclurilor studenţeşti. Active şi de anvergură fiind, înainte de '89, *Echinox* din Cluj, *Alma mater* din Iaşi, *Pavel Dan* din Timişoara şi *Cenaclul de Luni* din Bucureşti girat de actualul preşedinte al Uniunii Scriitorilor din România, Nicolae Manolescu. Dintre cenaclurile actuale mai cunoscute şi dinamice sunt *Euridice* (care pare să fi dispărut după moartea promotorului, Marin Mincu) sau *Litere* din Bucureşti şi cele din centrele universitare cu tradiţie filologică: Cluj, Iaşi, Timişoara, Craiova, Braşov, Constanţa, Sibiu, Piteşti etc.

Voi încerca să schiţez, în acest context, un fel de portret-robot al poetului douămiist, pe temeiul manuscriselor citite în cadrul acestui concurs; şi nu numai. Aş începe printr-o trăsătură preluată, paradoxal, din poezia optzecistă: citadinismul structural. Poetul mileniului trei se manifestă îndeobşte ca un citadin, fascinat sau, dimpotrivă, respins de cotidianul banal, decupând aievea din realitatea imediată "secvenţe" sau „felii de viaţă", "fragmente" din periplul stradal sau „scene domestice". Dar aceste decupaje, o dată contrase în lumea sa interioară, îşi pierd conturul real, se dizolvă în magma trăirilor de profunzime. În fapt, poetul resimte cotidianul citadin ca pe o agresiune fatală asupra spiritului şi se refugiază, cu oarecare regret marcat prin autoironie, în universul său intim; sau al domesticităţii care anulează obsesiile infernale. El relativizează elementele realului cu ajutorul ironiei şi al predispoziţiei ludice. Iar confesiunea lirică nu e defel subiectiv-intimistă, întrucât este controlată de luciditatea autarhică, imprimându-i o turnură reflexivă. Exponent al generaţiei internetului şi a supemarket-urilor, douămiistul se vădeşte un frondor veritabil, mai ales la nivelul limbajului colocvial, pigmentat cu anglicanisme. Mai mult decât atât, realizează un melanj retoric între planul scriptural şi cotidian, alterând cu bună ştiinţă puritatea discursului. Relativizând valoarea lirismului, el relatează la modul pseudo-epic despre starea de poezie din faţa calculatorului, creându-şi un dublu poetic în registrul parodiei. Dincolo de atari proiecţii ale eului sastisit deopotrivă de real şi de imaginar, cu prelungiri retorico-tematice din poezia optzecistă, lirica douămiistă evită, cât se poate, riscul mimetismului printr-un surplus de insurgenţă şi poză ironică sau înclinaţie antimetafizică. Expresia familiară şi cruzimea autopersiflantă se adecvează acestei atitudini particulare.

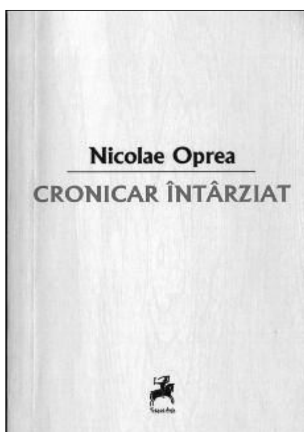
Poezia mileniului trei este, funciarmente, anti-convenţională şi neo-suprarealistă la nivelul imaginarului. Tensiunea poetică e nutrită din înscenări carnavaleşti şi situaţii absurde, în registrul unei verbalizări necontrolate. Un amestec insolit de cotidian şi spiritual, de ambient familiar şi climat intelectual creează impresia de convieţuire osmotică a concretului cu abstractul. Uzând, uneori excesiv, de dicteul automat, poetul douămiist se vădeşte un suprarealist întârziat, şcolit în poetica lui Gellu Naum, şi profesează acelaşi gen de anti-retorică ce preconizează destructurarea limbajului poetic prin aglutinări de elemente contrarii, ilogisme, asociaţii lexicale stridente, deturnări de sens etc. Din perspectiva tânărului poet, absurdul din existenţă produce absurditatea comunicării poetice. Sau, altfel spus, absurdul existenţial determină ilogismul şi dezarticularea discursului. Dar prioritară este predispoziţia ludică. Şi reconstituirea pseudo-epică, irizată de ironie, a climatului intim proiectat pe fundalul scenelor urbane ori al vieţii familiale. Simţindu-se agresat de prezentul debusolant al unei societăţi bazată pe indiferenţă şi înstrăinare, într-un gen de socializare a lirismului, poetul conturează un univers închis, al camerei obscure, aproape carceral, cu fereastra spre real obturată. Războiul sau moartea şi culpa reală/imaginară, ca motive predilecte, figurează înclinaţia către păcat şi autodistrugere într-o lume-mansardă a cărei relaţie cu cerul este exclusă. Pare că un eu poetic al inocenţei şi-a aplicat teatral pe faţă o mască a maturităţii decepţionate. Întrucât aspiraţia spre puritate este anulată, de obicei, de atmosfera apăsătoare, sumbră, în timbru bacovian, dintr-o realitate derizorie, maculată, marcată de vina ancestrală. Expresia tăioasă, proiecţia impudică în text a stărilor interioare tenebroase sunt, pe alocuri, atributele unor versuri a căror ţintă estetică e greu de precizat. De cele mai multe ori, poetul evadează din drama cotidiană prin apelul la vise compensatoare, netezind afectiv asprimea realului. Onirismul constituie una dintre opţiunile sale fireşti în planul construcţiei poetice. În acest fel poezia ingenuităţii poate să coabiteze cu erotismul, în cadre imagistice de reverie ori impregnate de senzualitate. Şi, peste toate, poetul prezentului mileniu întreţine aspiraţia tutelară spre autenticitate.

Sunt, toate acestea, câteva din trăsăturile recognoscibile şi în grupajele poetice din cadrul antologiei *Juventus 2013*. Mai cu seamă în creaţia celor premiaţi: Christian Bistriceanu, Maria Patricia Birtocea, Delia Grosu, Liviu Dascălu, Lavinia Nechifor şi Carmen Ştefania Luca. Nu sunt, în genere, adeptul concursurilor literare, considerând că literatura nu se întemeiază defel pe clasamente infailibile. De aceea cred că nu doar poeţii distinşi cu premii, ci şi ceilalţi selectaţi pentru antologie îşi vor pune amprenta pe literatura/poezia viitorului. Începând cu tinerii care au debutat deja în volum (Alexandru Mărchidan, Victor Constantin Măruţoiu) şi încheind cu grupul următorilor din „clasament": Rareş Fogas Panaitescu, Liviu Chifane, Adriana Mirela Bălan, Elena Gabriela Lazăra, Geanina Gheorghiu, Elena Stan, Estera Stanciuc, Mădălina Grosu, Gheorghe Marian Neguţu, Ionuţ Alupoae şi Sorin Radu.

*

Nota bene. Reuniunea Naţională a Cenaclurilor Literare Studenţeşti, aflată deja la a VIII-a ediţie, s-a desfăşurat în 15-16 noiembrie tot la Piteşti, sub patronajul Casei de Cultură a Studenţilor de aici (director: Daniel Ionescu). În cadrul celor două serate de colocvii şi recitaluri poetice, au participat ca invitaţi moderatori - în afara celor din juriul concursului de poezie -, poeţii şi eseiştii piteşteni Mircea Bârsilă şi Magda Grigore, istoricul literar şi publicistul Mihai Barbu de la Petroşani şi moderatorul amabil din umbră, Ion Dobre, dintre organizatori. Dezbaterile dezinhibante şi textele alese citite ne asigură că mişcarea poeziei spre viitor îşi urmează cursul normal, în ciuda crizei generale prin care trece societatea românească. Ar mai fi de reţinut *juriul* truditor asupra celor peste o sută de manuscrise care, dintr-o scăpare editorială, nu este menţionat în antologie: Nicolae Oprea (preşedinte juriu) şi Dumitru Augustin Doman – din partea Filialei Piteşti a Uniunii Scriitorilor din România, Ioan Cristescu şi Cosmin Perţa – din partea Editurii Tracus Arte din Bucureşti şi, nu în ultimul rând, prozatorul Cristian Meleşteu, iniţiatorul acestui proiect de-acum opt ani, actualmente director în Ministerul Tineretului şi Sportului.

N. Oprea

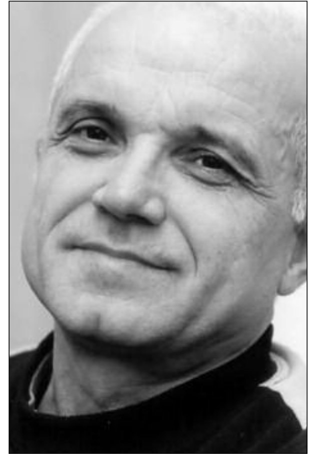

Cronicar întârziat

În 22 noiembrie 2013, în a treia zi a Târgului „Gaudeamus - carte de învăţătură" de la ROMEXPO, la standul Editurii bucureştene *Tracus Arte*, s-a lansat volumul criticului Nicolae Oprea – *Cronicar întârziat – între generaţii -*, volum apărut cu o săptămână înainte. Volumul conţine cronici „întârziate", impuse de „ordinea preferenţială, guvernând aievea succesiunea lecturilor" criticului, cronici apărute iniţial în rubrica cu acelaşi titlu din revista *Argeş*, „cu prelungiri sporadice în alte reviste: *Vatra, Viaţa românească, Euphorion, Poesis*, *Ramuri*". La această lansare au vorbit despre carte şi autor criticul clujean Ion Pop, poetul Mircea Bârsilă şi redactorul de carte Cosmin Perţa.

Privitor la structura volumului, Nicolae Oprea notează în *Pretext*: „Fragmentele critic reunite în acest volum au fost aranjate în ordinea cronologică a vârstei scriitorilor vizaţi (cu rare excepţii, motivate de dinamica generaţionistă) în trei segmente diferenţiate tacit: şaizecişti, optzecişti şi nouăzecişti. În segmentul consacrat generaţii '80 – cel mai extins, fireşte, venind din partea unui cronicar crescut în spiritul optzecismului postmodernist -, am preferat ordinea strict alfabetică. Secţiunea a doua cuprinde evocări-profiluri ale unor scriitori trecuţi în nefiinţă, mulţi înainte de vreme, care mi-au fost profesori sau prieteni (ori, pur şi simplu, modele îndepărtate) şi care, fatalmente, şi-au încheiat destinul literar". **(DAD)**

critice

Liviu Ioan Stoiciu

Cum a rămas poezia de căruță

Făceam caz luna trecută, aici, de izgonirea poeziei și de întoarcerea ei pe furiș, voi continua. Că ne-a rămas poezia de căruță… (DEX: A rămâne de căruță = a pierde o ocazie; a rămâne în urmă).

Scăpați de comunism și de cenzura statului, mai liberi decât ne puteam imagina, ce am observat, privind mai atenți în Franța (ca frați de limbă romanică; țară în care au emigrat atâția poeți români, să se rateze): că domeniul „literatură” nu mai cuprinde poezia, ci numai proza! Îl citeam de curând pe N. Prelipceanu (care e mai mereu plecat în Franța și știe de la fața locului care e situația) în revista *Acolada* 7-8 / 2013: *Azi prin literatură se înțelege proza, numai și numai proza, iar prin proză aproape numai și numai romanul.* Novel*, asta e obsesia, câtă mai e, a lumii de azi.* Și poetul român francofon continuă, dând exemplul unei emisiuni de impact pe postul de televiziune France 2 (poate fi urmărită și pe TV 5 Monde), de prezentare a cărților noi: *Niciodată, în cei câțiva ani de când am descoperit eu această emisiune nu a fost prezentată o carte de poezie, dar absolut niciodată. Deci, într-o emisiune ignorată, ca și cealaltă de altfel, cea de limbă, plasată de obicei mai devreme, ea însăși, această emisiune ignorată, ignoră la rândul ei o parte a literaturii, și anume poezia. Și Franța e o țară pentru care cultura pare a mai însemna ceva. Sau excepția culturală tocmai asta să însemne: că e ceva de neglijat, pe care-l mai păstrăm, ca pe o relicvă, ca pe un semn funerar pe un mormânt, ca pe o placă memorială?* Nu întâmplător insist pe Franța: s-a tot făcut caz de un citat din Maurice Nadeau (dispărut la 102 ani, în 2011, critic literar, a scris despre istoria suprarealismului; a fost editor de carte, descoperind și publicând operele unor scriitori de renume, fondator al celebrei reviste *La Quinzaine littéraire*) – auziți: *„Poezia pare să fi rămas apanajul lumii a treia”!* Teribil. Poezia a fost izgonită din Occident și a rămas apanajul țărilor din fostul lagăr comunist, confundate cu lumea a treia? Cu adevărat, poezia contează și azi în țările vecine nouă, în orice caz – măcar cât contează ea în România? Vom călca mâine-poimâine pe urmele Franței, unde ai impresia că poezia a devenit floare la ureche? Sigur, avem și noi, cei din „lumea a treia”, mari probleme cu cititorii și distribuția cărții de poezie și a revistelor literare (chiar dacă facem parte din Uniunea Europeană; nu e deloc un avantaj pentru limba română; mentalitatea globalistă ne va îngropa de vii; degeaba am intrat în imperiul Internetului, unde distribuția are alt sens, în situația în care librăriile refuză să le pună la tarabă, fiind nevandabile), avem tot mai presant sentimentul zădărniciei când publicăm, că nu ne mai citesc nici prietenii, darmite cititorii dezinteresați sau criticii de poezie care au mai rămas pe baricadă. Încotro? De ce gradul de comunicare s-a micșorat an de an, dacă nu cumva s-a pierdut, între poet și receptor? Poezia (cu maximum posibil de semnificații inclus, tensionată) e un mijloc extraordinar de comunicare… Alexandru Mușina propunea să se înființeze „Case ale literaturii” (eventual pe lângă bibliotecile județene), deschise zi de zi, cu doi-trei angajați care să aibă în atribuții organizarea de lecturi publice, recitaluri, întâlniri cu scriitorii, toate plătite, să se mai dea o șansă comunicării. Într-un fel sau altul, există astfel de inițiative, în alt gen de organizare – dar ele n-au atras public „larg” și au depins de conjunctură. Mă întreb: lipsa de audiență avizată ar putea fi trecută cu vederea dacă poetul ar citi din poeziile lui la sfârșitul unei slujbe duminicale, în biserică, după ce-și ține preotul cuvântul? Că poezia încarcă omul cu energie spirituală… Oare va veni vremea când vom simți cu toții, totuși, natural, nevoia *să ne descărcăm de poezie*, ca de o descărcare de sarcini? Ar fi o pierdere incomensurabilă pentru limba și literatura română, sper să nu apuc asemenea vreme… Serios, nu pot să cred că se va întrerupe continuitatea scrierii poeziei în limba română, creația literară e înscrisă în ADN, sunt convins – cărțile sunt obiecte artistice (obiecte *identitare*, care dau de gol realitatea interioară a autorului; sunt fabricate din emoții și sentimente, din subtile senzații și trăiri; poetul „cristalizează” emoțiile, realul și limbajul, conform teoreticienilor), produse originale sau nu. Poetul e un „aparat de recepție” al realului, al lumii senzoriale, emoționale și culturale în același timp, sublinia Ezra Pound. De ce să izgonești poezia, când ea vine de la sine, receptată natural? Când poezia te echilibrează electromagnetic. Practica poetică ar putea da un sens vieții pe această lume.

La nivel personal, izgonirea poeziei (de câte ori am intrat în criză existențială și am hotărât să nu mai scriu) n-a făcut decât să-mi provoace milă de mine însumi, poezia întorcându-se pe furiș la masa de scris. Am luat seama că amăgirea cu creația literară m-a ținut în viață – dacă nu scriu pentru sertar (și nu citesc; fiindcă la mine simțul cititului e mai dezvoltat decât simțul scrisului), trăiesc de pomană, nimic altceva nu mă poate motiva. Sunt din fire sinucigaș, după șapte tentative de sinucidere (la 23 de ani, considerându-mă un ratat incurabil), am scăpat de obsesia sinuciderii după ce mi-am definitivat prima carte de versuri (am dactilografiat-o și am trimis-o la un concurs editorial de debut, în 1974; n-am fost băgat în seamă, dar speranța că voi fi publicat într-o zi, m-a ținut pe picioare, la masa de scris, am definitivat 12 volume de versuri, a trebuit să aștept șase ani să se învețe criticii din juriile acestor concursuri editoriale cu „noua poezie”, care avea să poarte numele de optzecistă). Mai apoi, la 50 de ani, în anul 2000, s-a repetat obsesia sinuciderii, a durat șapte ani (fără să mai am, de această dată, ca la 23 de ani, inițiativa tentativelor de sinucidere, am așteptat un semn „de Sus”, sau „de Jos”, care să-mi spună cum anume să pun în practică „plecarea”; trăind într-o lume a semnelor, unele percepute, altele nu; de exemplu, mi-am luat adio de la poezia română cu volumul intitulat „La plecare”, am scris autografe de adio, eram ferm convins că sunt ultimele; n-a fost să fie). E ciclică și presiunea astrelor, născut pe granița dintre Vărsător și Pești, pe 19 februarie 1950, dimineața (de anul viitor aștept să o iau de la capăt cu obsesia sinuciderii, după șapte ani de relativitate). La 50 de ani tot masa de scris m-a salvat, zilnic amăgindu-mă „că așa mi-a fost scris”, așteptând de pe o zi pe alta să crăp de supărare, că am eșuat *pe această planetă*… Altfel, dacă n-aș scrie și n-aș citi, eu n-aș avea idee ce să fac mai departe cu mine însumi. Scriind, mă iluzionez că mă echilibrez (inclusiv psihic), de pe o zi pe alta. Pe de altă parte, coborârea în subconștient are legătură, de la vârstă, cu coborârea în infern – din acest motiv nu o dată, intrat în impas existențial, izgonesc poezia, dând vina pe ea pentru tot ce mi se întâmplă. Norocul meu că ea, poezia (fie și în mod experimental), se întoarce pe furiș și mă scoate din impas. Cea mai enervantă situație e legată de repetiție – într-o viață, am tot ars etape la masa de scris (fiecare volum de versuri al meu e o altă treaptă; se vede cel mai bine asta în antologia mea de versuri), am stricat astfel ani întregi de creație, așteptând să găsesc o nouă „formulă”, o nouă formă poetică, nu știu cum să-i spun, *„un nou mod de a aborda relația cu textul (cu fiecare cuvânt și cu limbajul român) și cu o realitate a mea”*. Că poezia ar putea da de gol mai degrabă „neantul din interior” decât *„cantitatea de necunoscut din sufletul universal”* (Arthur Rimbaud)? Poezia – această gândire de dincolo de rațiune (cel puțin pentru mine poezia exprimă existentul irațional). Din păcate, am observat că nu sunt luat în serios nici acum, după ce am publicat 14 volume de versuri originale. N-am critici care să mă susțină *pe de-a-ntregul* (la mine fragmentarismul funcționează și la nivel de receptare critică). Mai rău, în 2013 m-am trezit contestat de o nulitate morală critică: anume, că sunt supraevaluat, mediocritatea fiind o trăsătură a postmodernității. Sau am fost acuzat, la o premiere, că transmit prin versul meu energie negativă! *Închei:* n-ar fi momentul să izgonesc pentru totdeauna din viața mea poezia-întoarsă-pe-furiș, să nu mai generez acel *„câmp esențial de forțe”*, care deranjează?

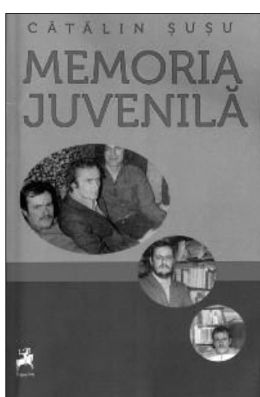
La nivel personal, izgonirea poeziei (de câte ori am intrat în criză existențială și am hotărât să nu mai scriu) n-a făcut decât să-mi provoace milă de mine însumi, poezia întorcându-se pe furiș la masa de scris.

Liviu Ioan Stoiciu

Carte nouă

Cătălin Șușu – *Memoria juvenilă (întâmplări din vechiul regim)* (Tracus Arte, 2013)

Scriitorul Cătălin Șușu este aidoma omului cu același nume: un ardelean molcom, care le face pe toate temeinic, dar fără vreo grabă, de parcă ar avea de gând să trăiască două sute de ani. Autor al unei trilogii (*Apocalipsa după Augustin*) din care au apărut primele două volume, Cătălin Șușu scoate la lumină acum o serie de proze scurte concepute la sfârșitul anilor ’70 și scrise la începutul deceniului nouă. Nu vă ziceam eu ceva de răbdare și tutun ardelenesc?! Povestirile acestea - cu acțiune, ca și-n romanele mai sus pomenite, in București, cu personaje studenți și tineri muncitori și intelectuali - pornesc fără prea lungi introduceri, unele fără nici un preambul. Se intră direct în atmosferă și se încheie totul în același mod, dar sunt pline de viață, de atmosfera vremii. Mai mult, Cătălin Șușu este un generos, nu știe ce e invidia și îi iubește pe scriitori, fiind un veritabil – cum să zic – autorofil, lucru rar în zilele noastre.

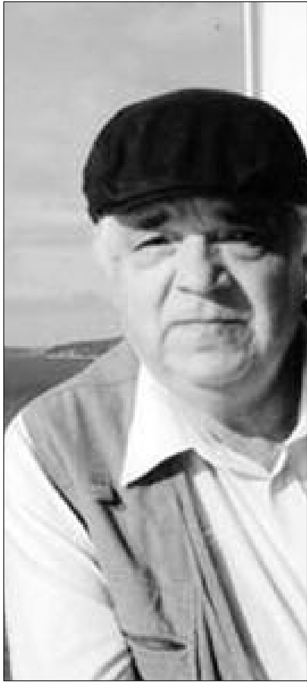

Ioan Vasiu – *Aruncând cu pietre după vânt* (Editura EMMA, 2012)

Carte de poezii frumoase, în sensul comun al cuvântului, poezii scrise în spiritul liricii interbelice. Poezia care dă titlul volumului este și arta poetică a lui Ioan Vasiu: „Dătător de viață și rod/am fost însetatelor câmpii/și-n fiecare dimineață/soarele-și spăla obrajii/în oglinda-mi tremurândă/ pruncii desculți/îmi furau pietrele/crezând că-s mărgele/și aruncam cu ele/după vântul buimac/ce-mi tulbura somnul/fără odihnă mărșăluiam/de la un capăt la altul/al anotimpului.//mie mi se cuvin/toate cântecele voastre/spunea râul/înainte de a-l înghiți/Marea”. Cum spuneam, poezia e frumoasă, cantabilă, nostalgică după copilărie, poezie de citit/recitat cu voce tare: „Mă plânge pădurea, mă plânge duios/cu fiece frunză căzută pe jos.//și vin căprioare la țărm de izvor/cu ochii-nsetați de senin și de dor//și cade amurgul – greu clopot de jar -/deasupra pădurii cu gust de stejar…” Ioan Vasiu, în căutarea unei linii lirice proprii, rămâne deocamdată un poet în descendența lui Blaga: „Privit cu ochii florilor/cerul pare o infinită fântână/și poate de aceea/copiilor când li se face sete/își înalță brațele/către soare…” **(DAD)**

Florin Costinescu

Alunecare-i totul

Alunecare-i totul, chiar şi tu,
fantasmă-trup, şi vis, şi nălucire,
privirea mea, flămândă, te-ncepu,
iar gândul te numi Desăvârşire.

Rămâi aşa, ţi-am spus, tablou-i viu,
rămâi măcar o veşnicie, două,
dar ruga mea pierdută fu-n pustiu,
căci tu te-ai prefăcut, jucându-te, în rouă...

Dar nici astfel, o, nu, nu te-am pierdut
definitiv, sub năvălirea ceţii,
căci tu din cristalinul bob ai renăscut,
ca rază nesupusă-a dimineţii...

Ca pradă-a ei, străpuns, încă te-aştept,
ca pe o veste pururi amânată,
port de la tine, scump trofeu, în piept
această rană binecuvântată...!

Sufletul fluviului

În preajmă, sufletul fluviului,
palpitând,
sufletul fluviului, împărţind egal
pe maluri, daruri ierbii şi mărăcinilor,
tufelor cu fructe otrăvitoare şi arbuştilor
cu frunze mustoase, mici boabe de rouă;
bucuraţi-vă, parcă spunea, şi nu vă învrăjbiţi,
aceasta-i doar apa,
ci restul în voi căutaţi-l,
malul al vostru-i şi voi, toate,
ale lui sunteţi.

L-am văzut ieşind din adâncul apelor,
era tânăr şi neîncoronat,
puţin adus de spate,
mergea gânditor ca un profet...

Zona centrală privește spectral, radiografiază cu atentie

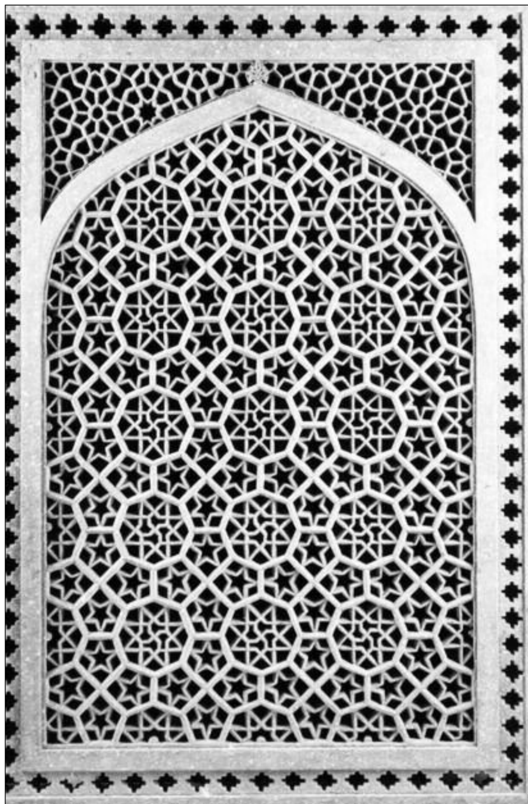
tot ce n-are aceeași grupă sanguină cu ea,

își face cu maximă regularitate vaccinările prescrise de medicii

tuturor anotimpurilor; acceptă să acorde interviuri

numai pentru prima pagină a ziarelor

însoțite de poze cu chipul ei îndelung retușate…

Zona centrală

Zona centrală are mereu steagurile pregătite la șold,
pentru a ataca frontal redutele orgolioaselor sărbători,
mirese de ocazie pentru amatorii de fotografii trucate.
Zona centrală se îmbracă numai de la firme de prestigiu
își poartă cu mândrie tencuiala Armani și franjurii Dior,
iar grădinile ei sunt decolteuri adânci de verdeață provocatoare,
în care zburdă, veseli, piticii de gips ai municipalității.
Distantă, zona centrală, nu întinde mâna oricui,
purtător de haine șifonate și bască second-hand,
nu ridică paharul în cinstea vreunei umbre căzute în dizgrație,
Doamne, ferește,
zâmbește scrâșnind după o grilă autoimpusă,
salută în schimb cu deplin respect plantele ornamentale,
udate la ore fixe,
de la intrările înaltelor instituții,
calcă numai în biserici unde sfinții și-au reînoit
de curând vopseaua arhaicelor veșminte,
în care oficiază prea fericiți patriarhi,
călătorește doar în mașini de ultimă generație,
o, nu-și deschide niciodată singură portiera,
iar servieta ei cu discursuri și acte oficiale
o urmează, importantă, în mâna bodyguardului personal,
la o distanță savant măsurată
conform protocolului…

Zona centrală privește spectral, radiografiază cu atentie
tot ce n-are aceeași grupă sanguină cu ea,
își face cu maximă regularitate vaccinările prescrise de medicii
tuturor anotimpurilor; acceptă să acorde interviuri
numai pentru prima pagină a ziarelor
însoțite de poze cu chipul ei îndelung retușate…

Zona centrală semnează cu de la sine putere
în numele tuturor,
ridică cu entuziasm cupe de șampanie
si taie cu multa convingere
pamblici de inaugurare în uralele clipelor unice…

Lecţia toamnei

Repet în gând lecţia toamnei
pornind de la frunză,

Nu începe cu frunza,
îmi spune toamna,
ci cu propriul tău sânge,

Repet în gând lecţia toamnei
pornind de la propriul meu sânge,

Nu începe cu sângele tău,
mă sfătuieşte umbra subţire a copacului,
rarul luminii de-adevăr mai aproape-i,

Repet în gând lecţia toamnei,
pornind de la rarul luminii…

şi numai ce aud cum cerul se sparge
izbit de ora
amurgului…

Privește

Privește de pe acest promontoriu,
înclinat de greutatea tot mai flămândă a nopților,
din care au zburat, spre a se salva, stelele ,
în care au citit, cândva, mari epopei
poeții primelor vârste,
privește cum lumea se surpă,
bulgare cu bulgăre,
statuie cu statuie,
amforă cu amforă,
de-abia se mai ține
într-un fir de poem
anonim…

Jumătate smuls
din trupul poetului
i se văd, sângerând, rădăcinile;
tras ca pe roată
într-un tragic balans
fără să-și strige durerea,
firul acesta fără nume,
salvator,
își adună puterile,

Rezistă în numele clipei,
al fiintei,
în numele gândului…

Clipa și gândul i-au semnat nașterea
din care a izbucnit – flacără -,
menirea-i ultimă...

Uşor de recunoscut

Ușor de recunoscut este cel ce caută ceva ce-a pierdut,
cu buzunarele memoriei întoarse pe dos
atârnând în bătaia vântului,
el merge cu pași mici și cu ochii ațintiți în pământ
fulgerând cu privirile propriile-i urme
mușcate, cu foamea cunoscută, de anotimpuri.

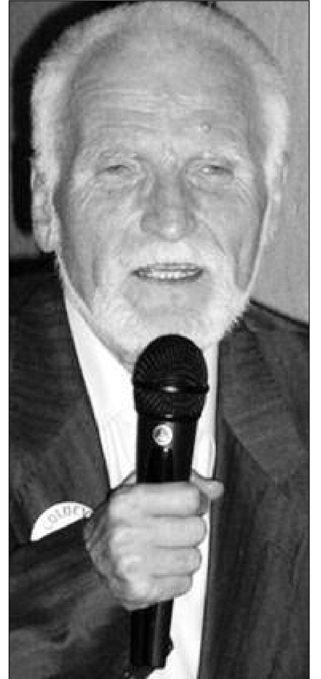
În jurul lui gândul îi zumzăie, ca o albină nevăzută,
implorând Divinitatea, doar aceasta i-ar putea spune:
“Aici este ceea ce cauți, oprește-te și ascultă,
orice lucru pierdut încă palpită,
cu vocea lui îndepărtată strigă spre tine,
cu cât durerea ți-o simte, după pașii tăi spre neunde”,

Ușor de recunoscut este cel ce caută ceva ce-a pierdut,
din când în când, își culege cu grijă privirile de pe pământ
și le trimite,salve întrebătoare, spre cer ;
vor căuta, mai departe, acolo, printre nori, se vor bate
cu tunetele și fulgerele înaltului, se vor strecura
printre multimea de suflete plutind
pe mările albastre ale Liniștii Definitive
și vor întreba în dreapta și-n stânga…

În rarele-i clipele de odihnă,
cel ce cauta ceea ce a pierdut se trezește-ntrebând:
Ce-ați găsit, voi priviri ale mele?
Ce-ați găsit?
Niciodată nu-i singur acesta; e lung șirul celor ce caută,
un adevărat convoi nesfârșit de căutători
urcă și coboară versanții înșelători al Iluzei.
I-am văzut ieri. I-am văzut azi. Pierzându-se unii în altii…
Și chiar în această clipă, scriind aceste rânduri…

poesis

Nicolae Turtureanu

Penultimele

Melc (I)
(revenire)

Cît timp mi-a trebuit s-ajung la tine!
Şi-abia am reuşit la uşa ta să sun
şi tu mă iei în palmă, cobori pe scări vrăjmaşe
şi mă-nveleşti în coajă de-arţar şi de alun.

Dar tu nu vezi, iubito, că-i noapte şi zăpada
a năpădit pădurea şi-a îngropat şi casa,
iar undeva – departe? aproape? – de-aş şti unde!
o Doamnă de elită şi-ascute, tandră, coasa?!

Şi tu nu simţi, iubito, cît e de aspru gerul,
cum vorbele îngheaţă, pe guri, ca promoroaca,
iar undeva –departe? aproape? – de-aş şti unde!
o pasăre a nopţii bate-ntr-o dungă toaca?

Ia-mă la piept, iubito, ascunde-mă sub inuri,
descîntă-mi de lingoare şi de sperietură –
Au tu n-auzi – departe? aproape? - de-aş şti unde!
de moarte cum meneşte o scârbavnică gură?

Ia-mă la piept, iubito! Îmbracă-mă-n săruturi
şi leagă-mă cu brîuri şi cu otgoane, strîns!
Tu nu auzi – departe? aproape? – de-aş şti unde!
plătite bocitoare cum s-au şi pus pe plîns?

Ia-mă la piept, iubito! Dă-mi de la tine suflul
şi mă îmbălsămează în cînepă topită!
Tu nu ştii că – departe? aproape? – de-aş şti unde!
ni s-a menit de-a pururi a nu cădea-n ispită?!

Ia-mă la piept, iubito! Dă-mi de la tine vocea
şi fă-mă să-mi cînt cîntul, sub magica-ţi baghetă!
Doar tu ştii cum – departe? aproape? – spune-mi unde!
îşi susură izvorul iubirea lui secretă.

Tu nici nu ştii...

Tu nici nu ştii ce bine-i dimineaţa
în podul palmei să citeşti scrisori.
Ce lungă-i noaptea şi ce scurtă-i viaţa –
ca o alunecare de schiori.

Unii se-avîntă dintr-un vîrf de munte
şi fac, prin hăuri, slalom uriaş.
Alţii îşi scriu, cu looping-uri mărunte,
numele, pe-un versant sinucigaş.

Tu nici nu ştii ce bine-i! Cum te-absoarbe
căderea-n gol, ca un celest delir.
Se luminează spaţiile oarbe,
se-ntunecă lumina la nadir.

Abia ai timp ca să mai vezi, în spate,
cum vine peste tine avalanşa –
un zid de densă irealitate.
Mereu tot pierzi, mereu îţi forţezi şansa
şi vrei, cu tine, să îţi iei revanşa.

Te-amuşină, pe sub zăpadă, cîinii,
te scot la suprafaţă salvamonţii,
sfaturi îţi dau, mult înţelepţi, bătrînii,
dar tu, abia scăpat din gheara morţii,
acelaşi gînd de transcendenţă-l ronţăi...

Tu nici nu ştii ca să citeşti în palmă
iubirea înflorită ca o spaimă.

Linia fierbinte

Sînt abonat la linia fierbinte,
mereu cad în ispita gurii tale!
Cînd tace, e un semn că iar mă minte
şi cînd vorbeşte, deslueşesc semnale
de-alarmă. Atunci, brusc, îţi închid gura
cu gura mea bolnavă de delicii.
Creşte în noi, de ger, temperatura,
sînii-şi boltesc, sub palma mea, aricii,

coapsa ţi se cabrează ca o coardă
de viţă veche. Şi-ţi sorb asprii struguri.
Focuri pe culmi au început să ardă
trupurile noastre - înstelate ruguri.

De mă scufund în apele letale
şi tu în ele ochii-nchişi scufunzi-i!
Îngemănaţi pe o lactee cale,
ochii mei văd prin ochii tăi, rotunzii.

Şi plapumi moi mă acuprind în puful
zburătăcit sălbaticelor raţe.
Într-un târziu, orbecăiesc prin stuful
deltei ce se deschide în trei braţe...

Şi gura mea prin gura ta sărută,
şi trupul meu prin trupul tău renaşte.
Cum aş putea, tu, cea necunoscută
să te absorb? Mereu să mă poţi naşte?

Melcă (II)

Iubirea mea ţi-a devenit povară?
Şi eu credeam că-ţi vine ca mănuşă,
sau ca un nor, pe-un cer torid, de vară -
brăţară de argint, nu grea cătuşă.

M-am înascuns în tainica grădină,
vrînd ca să mă acund de mine însumi.
Erai înzăbrelită în lumină
şi-mi alinai, fără de lacrimi, plînsu-mi.

De-atunci, în mine, nu a mai fost noapte.
Nici ziuă n-a mai fost. Doar dimineaţă.
M-ai bandajat cu sfîşieri de şoapte
şi din otrăvuri mi-ai făcut dulceaţă.

Şi, nărăvit la rime şi la ritmuri,
uitînd de toate, încrezînd în zodii,
te-am încrustat în arbori şi în scripturi
şi, amîndoi, am agrăit în dodii –

o limbă-n care înfloreau poemii,
nu trebuia decît, alin, să-i scuturi –
Cumva, eram la începutul vremii
şi ale-ndrăgostirii ne-nceputuri...

Ca prin miracol ţi-ai deschis lăcata
şi m-ai cuprins în zaua gurii tale...
Iar deodată-mi spui: „Ajunge! Gata!
Nu-mi mai ritma cuvinte-osanale.

Vreau să mă-ntorc la mine-n închisoare.
Să fiu iar melcă. Să nu afli ascunsul.
Ştiu că te doare. Însă ce nu doare
cînd te întrepătrunde nepătrunsul?!"

Fie. Dar ia-mi, de pe cuvinte, ceaţa,
opreşte somnoroasele ei roţi.
Şi nu-mi mai spune:"Bună dimineaţa!"
Poţi?!?

Tu tot nu ştii…

Tu nici nu ştii cum e, în faptul serii,
să ţi se spună: "Bună dimineaţa!"
cum, ca-n suprema clipă-a Învierii,
toate îşi scot, din înveliş, dulceaţa...

Şi nici nu ştii cum e, în miez de noapte,
tot "Bună dimineaţa!" să îţi spună
buzele moi, ca de cireşe coapte,
şi de nesomn amirosind a lună.

Tu nici nu ştii! E ziua nesfîrşită!
Pămîntu-şi mişcă înspre norduri axa -
Nu mă mai duce, Doamnă, în ispită,
că limba morţii şi-a schimbat sintaxa…

E noapte albă, unde a fost ziuă,
ca un covor de nori se-ntinde gheaţa –
şi mi-am prins rîndul la a morţii piuă –
Tu nici nu ştii ce bine-i dimineaţa…

Fără ochelari

Sărut ochii de spînz,
sărut gura de zadă
şi fantasticul mînz
din a nopţii zăpadă.

Sărut floarea de smîrc,
sărut geana de ceaţă
şi lumina din sfîrc
luminînd altă viaţă.

Sărut mîna de ger
şi sărut şi călcîiul
ce scînceşte, stingher,
că n-am fost eu întîiul.

Sărut nimbii cereşti
şi sărut şi sărutul
ca să ştiu că sfîrşeşti
unde e începutul.

Chinezerii

Vreau să te-aud. Să-mi spui ce-nseamnă *dor*.
Sînt un chinez ce-nvaţă a ta limbă.
Prin ţări mereu ostile mă strecor
şi graniţi trec, cînd gărzile se schimbă.

Am întrebat savanţii. Cică-i ceva ce doare.
Dar nu am nicio rană. Niciunde nu-s lovit.
Unii mi-au spus să caut în vechi dicţionare,
sau să-mi ghicească-o oarbă, pe muchie de cuţit...

Cînd vine dorul, cică, nici cîinii nu mai latră,
caii se amîngîie, în tandru nechezat,
şi-o piatră se cuprinde în braţe cu-altă piatră –
brâncuşian sărutul într-una repetat.

Altcineva îmi spune că se topesc gheţarii,
că timpul se contrage-ntr-o unică secundă
şi Dunărea se varsă-n Yan-Tze, nu-n Neagra Mare,
şi ploi fără de nouri Sahara o inundă.

Şi cîte alte cele! Mi-au zis şi astronomii,
de soare sau de lună, c-ar fi doar o eclipsă
sau, cînd te-apuci să numeri, în creuzet, atomii
mereu îţi iese unul în plus, şi altul lipsă...

Dar să vedeţi – minune! – ce mi se-ntîmplă mie,
Nu-i vorba, că pereţii mi-s plini doar de cai verzi!
Prin casă levitează, fără de tors, o ie
şi creşte o pădure – unde să te tot pierzi...

Mai de demult o cioară, venind din miazănoapte,
se desprindea din cerul plin de croncănituri
şi-n cîrîieli ca nişte catifelate şoapte
îmi aducea mesajul nesărutatei guri...

„Poate că ai – îmi spuse – un dor de înălţime?
Sau dorul de natură îţi este dulce chin?
Sau te cam strîng pereţii, în ritmuri şi în rime
ce nu-şi mai află rostul? Ori acel palid vin

pe care îl sorbirăm, îşi a pierdut buchetul?
Şi cîte alte cele poate să-nsemne *dor*!"

Unii îşi duc cu dînşii pe alt tărîm secretul –
Doar eu, prin ţări ostile, să-l aflu, mă strecor...

(Din volumul cu acelaşi titlu, în curs de apariţie la editura AIUS Craiova)

Tu nici nu ştii! E ziua nesfîrşită!

Pămîntu-şi mişcă înspre norduri axa -

Nu mă mai duce, Doamnă, în ispită,

că limba morţii şi-a schimbat sintaxa…

poesis

"Ar trebui descoperită o nouă frumuseţe"

Dialog Iolanda Malamen – NICOLAE COANDE

Eu unul nu vreau să fiu un „mare poet", îi las pe alţii. Cred că azi, noutatea limbajului, atâta câtă este, vine din efortul comun al unor şcoli de poezie sau al unor grupuri de poeţi care au făcut posibilă înnoirea: avangarda rusă, beatnicii, la americani, chiar optzeciştii la noi, pe scara mică, însă. E muncă de ortaci. Astăzi abia mai mulţi poeţi fac unul – dacă fac. Cei singuri sunt puţini, de obicei.

Nicolae Coande, într-un sat din Oltenia, Osica de Sus, s-au născut, la diferenţă de câţiva ani, doi poeţi foarte buni.

Draga Iolanda Malamen, dacă m-ai fi întrebat asta – iar nu ai fi asertat, cum ai făcut-o – ţi-aş fi răspuns: da, s-au născut, dar nu ştiu cât de bun este unul dintre ei. Despre Drăghici, mai vârstnic decât mine cu nouă ani, născut în iarna lui 1953, anul în care răposa de ger, guleai şi votcă însuşi Stalin, pot să spun şi eu liniştit că este un poet adevărat. În ce mă priveşte, nu mai pot susţine, fără să mă-ncrunt, acelaşi lucru. Mă pot obiectiva atunci când vine vorba de poezia lui Marian Drăghici, pot afirma, ca şi o parte însemnată a criticii, că poetul, nedreptăţit adesea, este unul dintre cei mai vitali şi bine structuraţi pe care îi are poezia românească a ultimelor decenii. Însă despre poezia mea, cât e de bună nu eu sunt cel care poate susţine asta.

Că ne-am născut la Osica de Sus, iarăşi este indubitabil. Drăghici a vorbit adesea despre toposul spiritual care este *Osicasa*, a cântat-o în memorabile poeme, ca unul marcat de acel minimal *genius loci* pe care fiecare creator e dator să-l aibă şi să-l afirme. Eu am altă viziune a Osicii mele: nu că n-aş iubi-o, m-am legănat şi eu în apele şi zăvoaiele ei, dar cred că este, mai degrabă, un sat de căluşari unde, după 400 de ani de bătut pământul cu opinca de rigoare, au răsărit, în deceniile 7-8 ale secolului XX, doi poeţi fără înaintaşi. Brrr!, asta mă umple de fior: să fiu unul dintre întemeietorii dinastiei poeţilor dintr-un sat de lângă Caracal?

Cert este că osicenii comunarzi îşi văd netulburaţi de vreo poezie anume de treburile seculare şi, cu excepţia profesoarei de franceză, Cecilia Păun, doldora de entuziasm pentru poezia şi literatura bună a tuturor celor buni, joacă mai departe căluşul – atunci când nu lucrează, cu sape vechi cât lumea, pământul din care au răsărit.

Cum s-a întâmplat povestea cu literatura, cu poezia?

Mergeam la biblioteca din Osica, a Căminului cultural, şi împrumutam vorace cărţi pe care nu le citeam în acelaşi la fel. De pildă, mă instruiam cu nesaţ în Boccaccio, printr-a V-a. Dintotdeauna (vorbă mare!) cărţile m-au atras într-un chip misterios, mai ales că în casă nu aveam prea multe. Niciodată cărţile nu mi s-au părut prea multe, oricâte aş fi adunat între timp. Mi s-a părut în copilărie – şi mi se mai pare şi azi – că cititul te individualizează, că te scoate cumva din carnea lucrurilor care te înconjoară, ca pe-un spin dureros, că-ţi dă, aşa, o aură, chiar fanfaronescă, pe care ceilalţi evident n-o pot vedea – şi asta cu atât mai bine. Vorba lui Leon Bloy: *trei-patru prieteni, dar numai printre Invizibili*. Iar dacă sunt şi cărţi – cu atât mai bine. M-am împrietenit cu cărţile fiindcă ele mi-au permis s-o fac, cel puţin aşa mi s-a părut. În general, sunt un om cu un anume deficit de viaţă, ca toţi scriitorii, cred, şi atunci am căutat, iniţial, să compensez prin citit, iar mai apoi, cu o teamă care cuprindea în sine temeritatea gestului, prin scris. Nu am scris poezie iniţial, deşi aşa ceva se dorea, erau un fel de povestioare scârboşele, niscaiva reverii erotice cu profesoarele mele, în care, desigur, profa de română era a mea Beatrice carnală. Asta se întâmpla pe la şcoala generală. Nu-mi plăceau fetele de vârsta mea, îmi plăceau femeile mature şi asta sună al dracului de psihanalizabil!

Primele mele poezii erau nişte glumiţe, musteau de locuri comune, şi când m-am dus cu ele la Marian Drăghici, care trăsese acasă după prelungite bejenii prin ţară, el m-a primit cu mărinimie şi înţelegere: nu mi-a dat un şut în fund, cum meritam, ci mi-a sugerat să ies din *imitatio* printr-un efort care presupunea tocmai înţelegerea profundă a celor mai buni poeţi. Dacă îmi plac şi azi Cristian Simionescu sau Vasile Vlad sau Mazilescu, de la el mi se trage. Ce-am scris apoi, s-a rupt sau am publicat prin cărţi.

Ce experienţă te-a apropiat cel mai mult de poezie?

Am simţit şi în acelaşi timp am vrut să fiu diferit. Limbajul individualizează până la sânge purtătorul de cuvinte, însă, cum ştii, nu tot limbajul devine limbă universală. Şi atunci am făcut o mică revoluţie cu mine: nu eram bun de nimic, aveam mâinile legate de gât şi gâtul de cap. De la mâini mi se trag versurile şi toată poezia de la cap: am scris poezie conştient de ţeasta gânditoare chiar şi atunci când cordul, pompa asta de-i zic inimă, mă trimitea în salonul poeţilor liricoizi îndrăgostiţi de propria-le mutră. Am fost şi eu un *izmenit amator de orfisme*, aşa cum îi „gâdila" poetul Cărtărescu în anii scârbei sale de juventute pe cei care adorau viţelul de aur al limbajului ca atare, reuşind să producă poeziei mari suferinţe tocmai prin priponirea ei în ţarcul unei pseudo-religii poeticeşti prost adecvate lumii ăsteia. Am fost şi eu un radical cu limbajul primenit de noul suflu postmodernist care a spart geamurile halelor industriale din România. Am fost *anche io* un *jupiterian*, vorba lui Montale, cândva, adică insul pentru care „vorba om" stârneşte pe gigantica planetă un hohot stelar.

Acum sunt doar poet, sper fără *isme*, obligat de vocea interioară să spun, ca într-un poem de debut, „doar adevărul".

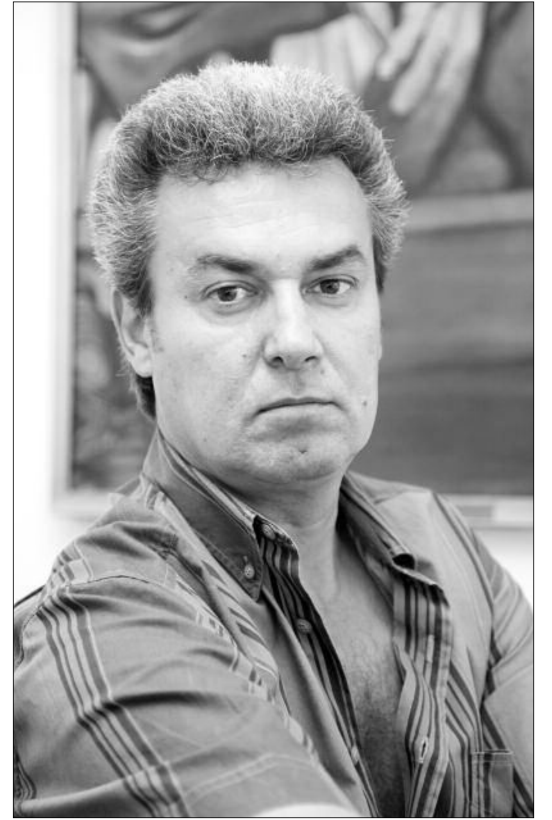
Ce-i drept, n-am scris încă o carte atât de bună încât să refuz un premiu pe măsură…

Îşi înnoieşte şi acum poezia limbajul? Sau poate este vorba de o supraînnoire (supraîncărcare)?

Ultimii mari poeţi au dispărut de mult – asta e clar. I-a tras limbajul după ei sau ei l-au tras în adâncurile poeziei lor. Dacă e să ne raportăm la Eminescu, şi nu de faţadă, noi nu mai ştim poezie şi nu posedăm limbă. Avem limbaje care trag spiritul pe unde n-ar voi să sufle. Suntem a-topici, fără o ţară a noastră, disperaţi să avem una, cât de mică. Marea poezie de azi nu mai caută, vorba lui Constantin Barbu, arheologia Fiinţei, pentru că nu ştie unde. E mai mult pământ decât spirit în acest „Waste Land" în care disperăm după un idiom care să ne facă transparenţi în faţa tuturor. Nu asta vrea poetul, ca despuindu-se de toate, să se ascundă de tot ce îl agresează din exterior? Poate că avea dreptate Gh. Iova atunci când îşi amintea ce spusese Nichita Stănescu despre Eminescu: *să fii declarat cu P mare, să ţi se zică Poet – e o îngustare, o reducere, o moarte (pre)gătită*. Vorba aceluiaşi Nichita, care îi lua peste picior pe cei care îl întrebau care e cel mai mare poet român comntemporan: *Dinamo Bucureşti, bătrâne*! Poate că avea dreptate Cezar Ivănescu: raportată la marea poezie a lumii, paradigma modernistă poate fi o paranteză oarecare…

Eu unul nu vreau să fiu un „mare poet", îi las pe alţii. Cred că azi, noutatea limbajului, atâta câtă este, vine din efortul comun al unor şcoli de poezie sau al unor grupuri de poeţi care au făcut posibilă înnoirea: avangarda rusă, beatnicii, la americani, chiar optzeciştii la noi, pe scara mică, însă. E muncă de ortaci. Astăzi abia mai mulţi poeţi fac unul – dacă fac. Cei singuri sunt puţini, de obicei. Cum ţi se pare faptul că în Canonul occidental, Harold Bloom n-a văzut nici un poet din secolul XX care să fi fost un Kafka al poeziei? Să fi omorât Kafka poezia? Să fi murit ea din delicateţea de care vorbea Rimbaud: „*Oisive jeunesse. À tout asservie, Par délicatesse. J'ai perdu ma vie...*".

Revin la Montale, care era un tip extraordinar de lucid şi care făcuse şcoală înainte de a se apuca de poezie. El zice la un moment dat ceva cu care eu sunt de acord şi azi, propunând o

dialectică subtilă a miezului şi a cojii: „Din zorii secolului se discută / dacă poezia este înăuntru sau afară. / La început a fost înăuntrul, apoi a / contraatacat violent afara şi după ani s-a ajuns la un forfait / ce nu va putea dura, pentru că afara / e înarmată până în dinţi."

Nu ştiu cine este la putere acum, pentru că sunt înăuntru. Se aud deja gheare şi colţi zgrepţănând pe la uşă…

Ce ţi-a adus literatura în plan moral?

Ei, asta da întrebare! (vorbesc în limbajul lui Cristian Simionescu: *Cine bate în uşă pe o astfel de noapte? / Păi, nu auzi? Sîntem noi, Richard Burton şi Peter O'Toole/ am venit cu anasonul/ Ei! Asta da. Spăl pahare. Poftiţi*…!). Mie, literatura mi-a adus foarte puţini prieteni (*dar numai printre Invizibili...*), de o mare calitate, însă. Sentimentul că nu se poate scrie fără acel strigăt dureros lansat de Eminescu prietenului Slavici: „sunt singur la negustoria asta de principii...", un reflexiv reflex de discernământ care se instalează automat ce citesc o pagină şi care nu mă părăseşte până când nu „dibui" autorul: este dintre cei cu care aş vrea să împart un sentiment care întemeiază cetăţi sau pielea schimbătoare a cameleonului care a devenit *în secolul ăstora* om? Ştim că azi omul nu este decât pielea lui, dar cândva se va putea vedea prin ea.

Nu se poate disocia scriitorul de cuvinte de vocabula „om". Ca scriitor, mă întemeiez pe scriitorii care atestă, înăuntrul şi în afara scrisului, acel curaj cu care se cuvine să intre în viaţă orice bărbat demn de acest titlu. Mă plictisesc scapeţii care, îmbrăcându-se precum cocotele în fudulia penelor de struţ, acţionează precum velocea pasăre în momentele de criză: se fac că au pierdut ceva în mijlocul deşertului. Admir scriitori precum Paul Goma, Gheorghe Grigurcu, Liviu Ioan Stoiciu, Ileana Mălănciou sau Virgil Ierunca, fiecare pe palierul lui şi totuşi întâlnindu-se cu celălalt, în încăpăţânarea lor salutară de a răzbi acolo unde puţini dintre cei care se numesc scriitori ajung: în inima literaturii ca viaţă. Cum am mai spus şi altădată: îmi plac outsiderii, aşa ca O. Nimigean sau Vasile Baghiu, îmi plac, vorba poetului, „învinşii şi copiii".

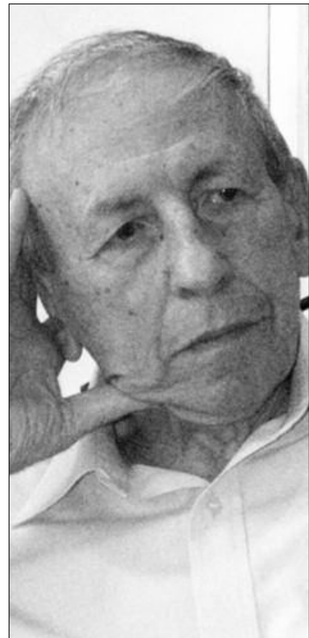
Cred că Drieu La Rochelle avea dreptate în contorsionatul său „Jurnal": „... la urma urmei, caracterul este forma cea mai desăvârşită a inteligenţei, din caracter îşi dobândeşte inteligenţa forma, eleganţa, stilul".

(continuare în numărul viitor)

interviu

Marin Ioniță

Apocalipsa din Trivale (II)

(urmare din numărul trecut)

Apocalipsa. După Ioan. Apostolul? Evanghelistul? Altul? Sfântul Pavel? În rând cu Epistolele către Corinteni, Romani, Evrei? Apocalipsa Mariei Magdalena, femeia de vânzare, hăituită, hulită, urgisită, huiduită, alungată... “Să ridice piatra cine nu are niciun păcat!” Ajunsă ucenica cea mai devotată. Apocalipsa Sfântului Petru? Lepădatul până la cântatul cocoșilor. “Quo Vadis, Domine?” Răstignit la Roma cu capul în jos? Iacob? Andrei? Luca? Marcu? Matei? Sfântul Augustin? Papa Borgia, amantul fiicei sale? Luther? Calvin? Alţi protestanţi?

Pergament. Piele de viţel. Cerneală naturală. Din sepia. Din moluşte. Din pământuri colorate. Imitaţie reuşită?

Pădurea Trivale. Cuib de tâlhari. Refugiul oropsiţilor. Grota haiducilor. Drumul poterelor. Potecile îndrăgostiţilor. “La Trivale, la Trivale/E un puţ cu cinci izvoare/Cine bea din ele moare!” Trei văi. Trei pâraie. Malu cu Flori. “La Trivale, la Trivale/Mi-a ieşit dorul în cale,/Dor, dor şi iarăşi dor!” Trei văi, trei colnice, trei tufe de glădice, trei cuiburi de pitulice, trei doruri rătăcite. “De-ar fi dorul vânzător/M-aş face un negustor/Ca să strig în gura mare/Hai la dor de vânzare!”

Cândva. Odată ca niciodată. Mai ieri. Mai alaltăieri. Mai anţărţ. Când nu mai era bunica fată. Când fiica îi era măritată. Când şi eu umblam în picioare. Un bărbat şi o femeie. Faţă în faţă. Spânzuraţi. Atârnaţi de aceeaşi cracă. Picioarele mâncate de câini. Ochii scoşi de ciori. Şi pictoriţa Steriade. Cadavru decapitat. În tufişuri. Muşte. Furnici. Larve. Guzgani. Autor neidentificat. Dosar încheiat. Avertisment. “Accesul în pădure, interzis!” Veste umblată din gură în gură. Schitul Trivale. Pe o movilă. Pe o colină. În poiana din pădure. În poalele oraşului. Frecventat. Vizitat. Credincioşi. Curioşi. Trecători întâmplători.

Clopotul. Dogit. Ruginit. Crăpat. Ciobit. Coclit. Îmbătrânit. Cine l-ar fi scotocit dacă arhiepiscopul n-ar fi poruncit? Ştia ceva? Îşi imagina? Inspiraţie? Revelaţie? Pergament. Manuscris. Cine l-a adus? Cine l-a ascuns? În fundul clopotului cel mare de la schitul din Trivale? Şi când? Şi de ce? Mister...

Zama Rece. Găvana. Geamăna. Turceşti. Papuceşti. Ciocănăi. Bănănăi. Unde ţi-ai crăpat ochii prima oară? Unde ai tras prima gură de aer în bojogi? Cine ţi-a fost mamă? Cine tată? Al cui? Al nimănui? Născut din păcat? Damnat? Suspectat? Că ţi-ai ucide tatăl? Că ai urcat ilegal pe tronul regal? Că ai avea copii cu propria mamă? Că ţi-ai scoate ochii cu mâna ta? Că ţi-ai ucide fraţele pe hotarul Cetăţii Eterne? Irod care să taie 14.000 de copii de la doi ani în jos ca să scape de Hristos? Nero, care să dea foc Romei ca să vadă cum a ars Troia, pentru poemul său? Tatăl vitreg al lui Hamlet? Macbeth? Gingis-Han? Cu piramida lui de capete? Baiazid, biciul lui Dumnezeu, care a sfârşit în cuşca lui Timur Lenk? Ivan cel Groaznic? Dictator în secolul încheiat? Fiara apocaliptică? Anticrist?

Aruncat. În pădure, în smârcuri, în tufiş, în stufăriş, în mărăciniş? Noaptea pe furiş? Pradă jivinelor? Lupilor flămânzi? Urşilor nesătui? Vulturilor hotari, dihorilor, şobolanilor, şerpilor?

Cine ţi-a fost tată? Cine mamă?

Fata crâşmarului. Ofiţerul de cazarmă. Dispăruţi. Fără urmă. Nimeni nu i-a mai întâlnit. Parcă i-a-nghiţit pământul. Parcă i-a sorbit cerul. Primării. Gări. Biserici. Mânăstiri. Stâne. Satele răscolite. Pădurile scormonite. Jandarmi. Poliţişti. Vânători. Păstori. Voluntari. Călători. Pădurari. Pescari. Tăietori de lemne. Soldaţi. Niciun semn... Răpire? Răfuială? Răzbunare? Răscumpărare? Întâmplare mută. Tăcere absolută.

Ia zi: o aduc bine din condei? Le spun pe nume? Neînflorite? Nebigudite? Aşa cum s-au petrecut? Păi, nu sunt eu naratorul? Povestitorul? Cronicarul? Scribul? Cel care te trăieşte uitând de sine. Ăsta mi-e blestemul. Să-mi trăiesc personajele. Să iubesc cu ele. Să sufăr. Să suferim. Să ne bucurăm. Să murim împreună. Şi să mă scol din morţi. Să încep altă viaţă. Şi mă tot amân. Până când mă voi duce fără să mă fi trăit. Uitat de toţi. Anonim pe vecie. Mă rog la bunul Dumnezeu să mă ţină pentru tine. Fii fără teamă. Nu mă las până nu dezleg enigmele. Cu manuscrisul Apocalipsei din Trivale. Cu părinţii tăi. Cu tine. Şi marile tale surprize...

Manuscrisul de la Marea Moartă. Păstrat în taină ca Giulgiul lui Hristos. Ca potirul cu sângele Lui. Vârât în rădăcina clopotului cel mare al schitului din Trivale. Răbdare. Vom afla care-i mesajul. Din rânduri. Printre rânduri. Din sensuri. Din înţelesuri. Din cuvinte. Din silabe. Din litere. Din semne. Din consoane. Din presupuse vocale. Lacătul tainelor. Iarba fiarelor. Jur să sparg enigma. Pentru mine. Pentru tine. Să nu mor de curiozitate. Nici de tot, nici pe jumătate. ”Mă jur pe duhuri, pe înfrângeri, pe goana lor din loc în loc, jur pe veghetorii îngeri, vrăjmaşi cu paloşul de foc, mă jur pe iad, pe cer, pe fire...” ”Şi pe lună, şi pe stele, şi pe zbor de rândunele, şi pe chipul dragei mele...”

Pelerin? Iscoadă? Mesager? Mesianic? Misionar? Proscris? Excomunicat? Soldat în oastea lui Antihrist? Manuscris adevărat? Falsificat? Glumă? Şiretlic? S-ar putea ca părintele arhiepiscop să fi mirosit ceva?

Un zdrahon. Din popor. Bărbat viguros. Vânjos. Spătos. Născut parcă numai pentru iubit. Negativ. Pozitiv. Luptă permanentă: “Mă dărâm pe mine ca să mă reclădesc mai pur!”

Scriitor. Cărţi bisericeşti. Istorice. Memorii. Literatură beletristică. Reviste şi ziare. Tocul, călimara, peniţa, pixul, stiloul... Învechite. Depăşite. Tasta. Mousul. Calculatorul. Laptopul... Ţine pasul, părinte.

Manuscrisul. Din fundul clopotului. Nu cumva? Calea bătătorită. Bătută. Mucegăită. Autorii romantismului naiv: Într-un pod de mânăstire sau la subsol a fost găsit un manuscris... Motiv pentru un roman. Sentimental. Senzaţional. De capă şi spadă. Dueluri. Răpiri. Atentate. Temniţe sumbre. Capcane. Asasinate. Evadări. În trecut. În viitor. În Orientul însorit. În Nordul nebulos. Eroii civilizatori. Mesianici. Damnaţi. Titani. Iubiri fatale. Mortale.

El şi ea. Nu se vorbea despre nimic altceva. Fiul parohului. Fata crâşmarului. Dispăruţi. Din sat. Pe înserat. La răsăritul stelelor. La mulsul vacilor. La scârţâitul fântânilor. La dezlegatul câinilor. La scoaterea pâinilor din cuptor. La răsturnarea mămăligilor din ceaun. La adormitul pruncilor. La fiorul îndrăgostiţilor. La amintirile bătrânilor...

La sfat. Preotul. Cârciumarul. Primarul. Jandarmul. Învăţătorul. Perceptorul. Cantonierul. Pădurarul. Tot satul. Lacrimi sub gene. Suspine. Tristeţe în glas. Glasul bunului rămas. Speranţa e ultima care moare. Dar moare. Oameni buni, nu mai aşteptaţi. Asasinaţi. Împuşcaţi. Spânzuraţi. Înecaţi. Se poate în multe feluri. Oase goale. Sub mal. În râpă. Sub rădăcini. Albite. Învineţite. Mucegăite. Să facem cele cuvenite.

Două sicrie într-un mormânt. Rochie de mireasă. Diademă. Chipiu. Veston. Cu trese. Pantaloni cazoni. Cizme cu pinteni. Centură. Sabie de protocol. Decoraţie cu tricolor.

Codiţele fetei de pension. Moţul băiatului de la cumetrie, înfăşurate în fir de borangic. Veşnica lor pomenire. Veşnica lor pomenire. Veşnica lor pomenire.

Crâşmarul. Cine ar fi crezut că bărbatul acesta atât de dur, care ţinea bâta sub tejghea şi arma încărcată, şi a împuşcat în fund cu sare chiar un şef de post, spaima bătăuşilor şi a beţivanilor ar ajunge să-i plângi de milă. Avea la activ multe capete sparte şi oase rupte. Nu-i ierta pe datornici. Le dejuga boii în mijlocul drumului, le lua vitele din curte şi ţoalele din casă, ba chiar şi hainele din spinare. Zbirul satului... Nimeni nu se perpelea ca el. Plângea. Ţipa. Urla. Îşi smulgea părul din cap. Când au coborât sicriul a dat să sară în groapă ca să arunce pământ peste el. La parastas s-a jurat că îşi va împărţi toată averea. «Dacă am pierdut-o pe ea, nimic nu-mi mai rămâne! Mă duc la mânăstire!»

Ultima lopată de pământ. Taraful de la cârciumă. Ţiganul bătrân. «Ia-ţi mireasă ziua bună, de la tată, de la mumă, de la fraţi, de la surori, de la grădina cu flori!» Hohote. Bocete. Clopotul dogit. «Ţineţi-l, cârciumarul a înnebunit!» «Pe cărarea din vecini o să crească numai spini...» Urlet de fiară înjunghiată. Cade leşinat de-a curmezişul mormântului. Cârciumarul satului...

În zăvoi. Insulă în gârla despicată. Tufe de răchită. Zmeuriş. Măcriş. Mure. Fragi de pădure. Dragoste sălbatică.

Lătrat de câini dresaţi. Linişte spulberată. Calea ferată. Tren de marfă luat din mers la curbă. Dragoste pe tampoane. Cabina goală a frânarului. Zăngănit de roţi. Îmbrăţişări. Sărutări. În vagon rumegă vacile. Se ascund printre ele. Caravana de circari. Un loc gol într-o bancă de pension.

Goală. Numai într-o părere de sutien şi o închipuire de bikini. Mai mult sugerate. Dar încărcate cu mărgele de sticlă. Paiete strălucitoare. Fluturaşi argintii, aurii. Şarpele boa. Rece. Alunecă. Miros de reptilă. Încolăcit. Pe gât. Pe trup. Zăbovit peste sâni. Strecurat între picioare. Lumini de reflectoare. Spectatori în delir. Bis. Bis. Bis. Încă o dată. Şi a treia oară. Aplauze nebune. Triumf total. Leşină. Fâlfâie reflectoarele. Aplauze cu frenezie. Spectatorii apreciază numărul inedit. Cabina directorului. Nimeni nu are voie să intre. Un haidamac în faţa uşii. Masaj. Respiraţie gură la gură.

El, fostul ofiţer în garda regală. Paiaţă de bâlci. Măscărici. În zdrenţe. Panglici şi cordele. Faţa boită. Vocea hârjâită. Tumbe. Rostogoliri. Pantaloni scurţi. Buzunare adânci. Nasul de ardei. Glume răsuflate. Cântece deşucheate.

Umor. Ofiţer dezertor. “Prindeţi, arestaţi, înaintaţi! Sub escortă! Dacă opune rezistenţă, trageţi! Dacă fuge de sub pază, îl împuşcaţi!”

Salută dintre baionete. Spectatorii aruncă flori. Urlă de plăcere. Ăsta da spectacol de circ.

Fata îşi aruncă în grabă o pelerină pe umerii goi. Îşi trage gluga pe cap. O măicuţă din mânăstire... Le calcă pe călcâie...

Primul post de jandarmi. Prima anchetă. Primul proces-verbal. Ea, dincolo de poartă. Cu mâna pe clanţă. Şi o cătană bătrână. Soldat concentrat: “Du-te, mă, neică, nu mă băga în păcat! E ordin să fie arestat şi cine l-a tăinuit. Să fie judecat şi condamnat. Ar fi păcat de tinereţea ta!” “Unde să mă duc?” “Unde-oi vedea cu ochii. În lumea largă. Unde te-o învăţa Dumnezeu!”

Îl scot în dubă. Ochii printre gratii. Şoferul bagă viteză. Unde te duci? Cui mă laşi?

Stare de război. Dumnezeu cu noi. Foamete în mahalale. În sate. În oraşe. În internate. În închisori. În lagăre de prizonieri. În cazărmi... Se vorbeşte. Se zvoneşte: Câini jupuiţi. Pisici pe grătar. Pescari de broaşte. Vânători de ciori. De coţofene. Cârtiţe. Coropişniţe. Larve de cărăbuş. Carii... Într-o cârnăţărie s-a găsit o unghie de copil în carnea tocată. Într-o zahana, în tuslamaua regală, bucăţi din sâni de femeie... Copii. Bătrâni. Dispăruţi. Negăsiţi. Haite de câini. Stoluri de ciori. Cârduri de şobolani. Ruine. Fum. Gropi de bombe. Schije. Explozii întârziate. Alarme aeriene. Tunuri. Avioane. Bande de tâlhari. Hoţi de buzunare. De case. De icoane. De odoare. De ţoale. De căciuli. De genţi. De hainele de pe tine... Bani tipăriţi pe hârtie igienică. Inflaţie galopantă. Pâine pe cartelă.

Suflă nasul. Drege glasul. Fanfara militară. Ţine cadenţa, camarad. Cu cântec înainte, marş! Pentru glie. Pentru cruce. Pentru lege. Pentru rege. Bate pasul. În opinci. În târlici. “Du-te la oştire, pentru ţară mori/Şi-ţi va fi mormântu-ncoronat cu flori”. Fata. Ofiţerul. Dispăruţi. Dosar la sertar...

Ia zi: o aduc bine din condei? Le spun pe nume? Neînflorite? Nebigudite? Aşa cum s-au petrecut? Păi nu sunt eu naratorul? Povestitorul? Cronicarul? Scribul? Cel care te trăieşte uitând de sine. Ăsta mi-e blestemul. Să-mi trăiesc personajele. Să iubesc cu ele. Să sufăr. Să suferim. Să ne bucurăm. Să murim împreună. Şi să mă scol din morţi. Să încep altă viaţă.

proza

Festivalul Internaţional al Teatrului de Studio, Ediţia a XVII-a şi Ediţia a IV-a a Festivalului Balcanic al Teatrului de Studio

Piteşti, 22-27 noiembrie 2013

Vasile Pieca se joacă cu mesajele şi face acest lucru cu abililtate de prestigitator, într-un fel dansant, de horă, de căluş: când lent, când alert. Şi tonul său, din neutru, devine dintr-o dată înalt, revoltător! Revolta sa exprimă un protest de nestăpânit, de necontrolat, de „om nebun” într-o lume - spune el - nebună, bolnavă, dominată de ban.

22 NOIEMBRIE

1. **Teatrul „Al. Davila Piteşti, *Jurnalul unui nebun,*** de N. V. Gogol, Regia artistică: **Luminiţa Borta:**

Actorul *Dan Andrei* a fost excepţional, cu multe momente memorabile, precum în secvenţele cu cele două căţeluşe sau în final (etc). Regizorul a mizat pe valorificarea posibilităţilor speciale ale lui Dan Andrei în ceea ce priveşte trăirile ,,tari”, conflictuale, ,,eroice”. Evoluţia sa, la ,,turaţie maximă”, pe tot parcursul piesei, este un adevărat tur de forţă artistică.

2. **Asociaţia de tineret „Become” Sibiu, *Oracol,*** de Rucsandra Pop, Regia artistică: **Rucsandra Pop:**

Un spectacol despre sensibilitatea şi singurătatea femeii, susţinut de actriţa *Graţiela Bădescu*. Sensibilitatea femeii şi corelativul ei, singurătatea, se potenţează reciproc, într-o lume condusă de bărbaţi – a căror principală caracteristică este lipsa de sensibiltate.

3. **Teatrul „Masca” Bucureşti, *Câteva palme false,*** de Paul Everac, Regia artistică: **Ioan Albu:**

Mesajul acestui spectacol este centrat pe revolta unui cascador (în interpretarea lui **Sorin Dinculescu**) împotriva *secundarităţii* la care îl obligă respectiva profesie şi, totodată, împotriva măştilor purtate de un celebru actor de film (Ploscaru) pe care îl substituie în scenele periculoase. Din greşeală, o doamnă, care îl căuta pe un anume Georgescu, ajunge în locuinţa cascadorului Ganea.Revoltat împotriva ideii de *mască*, el o suspectează pe doamna, pe care o sechestrează în propriul lui apartament, de falsitate comportamentală împrumutată de la actorul Ploscaru pe care, încă din tinereţe, îl idolatriza. Lucrurile iau o nouă turnură din momentul în care începe să înţeleagă faptul că femeia pe care o iubea cu adevărat, dar fără să ştie, şi care merita iubirea lui era chiar ea : ,,necunoscuta”. Conversaţia cu un cascador ,,răzvrătit” stârneşte în sufletul ,,necunoscutei”o stare, în mai multe trepte, de interogaţie existenţială, stare pe care **Ana Maria Pîslaru** şi-o asumă fără gesturi ostentative şi fără a şarja, în momentele critice. În funcţie de situaţie, Sorin Dinculescu este sentimental sau grav, nervos sau liric, nostalgic, ferm şi chiar agresiv. Aceste stări sunt, în fond, tot nişte măşti, care îi permit să se manifeste în linia unei vitalităţi debordante, luând peste picior ceea ce a fost ,,atât de frumos” în viaţa sa.

23 NOIEMBRIE

4. **Teatrul „Tudor Vianu” Giurgiu, *Nu mor pescăruşii când vor porcii mistreţi,*** de Mircea M. Ionescu, Regia artistică: **Vlad Stănescu:**

Un spectacol cu un pregnant accent socio-politic despre destinul actorului legat de existenţa teatrului ca entitate patronată de stat. Ca instituţie ameninţată de măsurile draconice ale prevederilor unei ordonanţe –„Ordonanţa 63”. Personajul este un actor (**Ion Haiduc**) rămas şomer.. Monologul său ironic, sarcastic, alunecă spre o problematică ,,măruntă”, domestică: asigurarea traiului zilnic. De la ceea ce ar trebui să frământe conştiinţa unui artist - o mai bună, o excelentă prestaţie pe scenă ! - discursul său *decade*, subtil, înspre hamletiana afirmaţie: *a fi sau a nu fi?!* Această întrebare pregăteşte intrarea, din sala de spectacol, a unui ins *bine dispus,* gălăgios, pus pe harţă: un gropar disponiblizat de la cimitir, foarte lucid (căruia îi dă viaţă cu forţă şi expresivitate actorul **Alexandru Georgescu**). Motivul disponibilizării sale este faptul că nu cunoaşte o limbă străină, aşa cum cer standardele europene, deşi meseria lui este să sape o groapă numai bună pentru *„mortăciuni”*! şi nu de a vorbi cu morţii!. În partea a treia a spectacolului, în sala *bursei locurilor de muncă* tronează, îmbrăcată în roşu, impunătoare şi vulgară *salvatoarea* situaţiei: o patroană multimilonară în euro. Titlul spectacolului este sugestiv în ceea ce priveşte mesajul, iar comicul are valenţe sceptice, amare – ce vizează situaţia unor „pescăruşi” derutaţi de „noua” lume în care trăiesc şi pe care nu o înţeleg.

5. **Teatrul „Al. Davila” Piteşti, *De la lume adunate şi înapoi la lume date.*** Adaptare, de Vasile Pieca, după texte de George Topârceanu, Ion Băieşu, Perre Chesnot, Marin Preda şi Marin Sorescu, . Regia artistică: **Vasile Pieca:**

Recitalul actorului **Vasile Pieca,** bazat pe un colaj de texte a reuşit să se impună publicului spectator, într-o manieră modernă. Plecând de la o viziune originală, Vasile Pieca, acest *copil teribil* al Teatrului "Al. Davila" Piteşti, construieşte spontan, fără eforturi, un dialog activ cu spectatorii de toate vârstele despre realităţile lumii româneşti de astăzi. Povestitorul este în postura omului care ştie multe, inclusiv faptul că trăim o viaţă după proverbe: "*cine fură azi un ou....., mâine fură un bou*.". Pe de altă parte, Vasile Pieca se joacă cu mesajele şi face acest lucru cu abililtate de prestigitator, într-un fel dansant, de horă, de căluş: când lent, când alert. Şi tonul său, din neutru, devine dintr-o dată înalt, revoltător! Revolta sa exprimă un protest de nestăpânit, de necontrolat, de „om nebun” într-o lume - spune el - nebună, bolnavă, dominată de ban. Acest ,,individ” ajuns un răzvrătit îşi continuă cearta cu lumea în partea a doua a spectacolului, încercând, disperat, să recupereze lumea satului de altădată. Monologul are o excepţională tensiune dramatică, iar trecerea de la o „poveste” la alta implică, deseori, o bruscă schimbare a registrelor: cele gestuale şi cele retorice. Jocul continuă, prin rotaţiile de text şi de cântec popular pe care Vasile Pieca le împinge cu elan şi frenezie, ca un mare artist, înspre public. Şi publicul, mai ales cel tânăr, s-a lasat copleşit de arta sa.

24 NOIEMBRIE

6. **Teatrul „Al. Davila”, Piteşti, *Edith Piaf. În vârtejul norocului,*** Regia artistică: **Matei Varodi:**

Regizorul a adaptat informaţiile din cartea autobiografică *„Au bal de la chance*”, de Edit Piaf, la necesităţile impuse de obiectivele proiectului său teatral. (Respectiva carte a fost tradusă în româneşte de Constanţa Săulescu cu titlul *„În căutarea norocului”).*

Cel mai important obiectiv ale acestui spectacol a fost valorificarea calităţilor vocale pe care le posedă actriţa **Ramona Olteanu** şi a virtuozităţii lui George Popa în ipostaza de pianist. Prin urmare, spectacolul are, în primul rând, statutul unui *recital muzical* susţinut de cei doi protagonişti.

Regizorul Matei Varodi a procedat, cu inteligenţă, la aglutinarea celor două planuri: cel al *recitalului* (cu valenţele unui remember Edith Piaf) şi cel *dramatic* – menit reactualizării scenice a unor momente semnificative din viaţa ,,Vrăbiuţei" pariziene. Strategiile la care apelează Matei Varodi pentru a lega *discursul muzical* - susţinut de Ramona Olteanu şi, respectiv, de George Popa - de cel *actoricesc* sunt elocvente în ceea ce priveşte profesionalismul său în materie de regie. Constrâns de „proiect”, regizorul a selectat „cu penseta” evenimentele biografice din existenţa ,,personajului”, utilizându-le printr-o anumită grilă: aceea a importanţei pe care au avut-o *iubirea* şi *cântecul* în zbuciumata viaţă a „rebelei” Edith Piaf. O viaţă trăită, alternativ, la cea mai înaltă tensiune, când în *vârtejul succesului* ameţitor, când în cel al nenorocului şi disperării. În acest temei, spectacolul se încheie cu *,,Non, je ne regrette rien",*, un chanson pe care Edith Piaf l-a lansat în concertul extradionar susţinut în Sala „Olympia” din Paris, în 1961 (cu doi ani înainte de a muri).

7. **Teatrul Dramatic şi de păpuşi „Vraţa” Bulgaria, *Negustorul de cauciuc,*** de Hanoh Levin, Regia artistică: **Borislav Chakrinov:**

Spectacolul nu a fost titrat. În consecinţă, spectatorii au gustat mai ales scenele de factură erotică şi jocul celor doi „valeţi” (**Anatoli Benkin** şi **Georgi Grozev**) îmbrăcaţi în negru şi cu mânuşi albe în mâini şi care actionau ca doi „manechini animaţi”. In linii mari, subiectul este următorul: într-o farmacie intră un bărbat (**Borislav Borisov**) să cumpere un prezervativ şi, fiindu-i ruşine de farmacistă, cere aspirină. Un alt client (**Ognion Simeanov**) intră după el cu un geamantan de prezervative pe care încearcă să le vândă farmacistei (**Rumiana Merganska**), o fiinţa sensibilă atât în privinţa plăcerilor erotice , cât şi a banilor. Cei doi bărbaţi împreună cu farmacista trăiesc „afacerea vieţii” care este ridicolă şi, deopotrivă, tristă, pentru că nu se poate finaliza. Ei se întâlnesc periodic, la câte 20 de ani, fără a-şi putea învinge egoismul, deşi inimile lor tânjeau după dragoste. „Satiricul situaţiilor vibrează înttr-o tristeţe aproape lirică după o fericire netrăită care se prelinge uşor ca un prezervativ folosit şi pierdut în spumele mării”.

8. **Teatrul „Sterija” Vârşeţ Serbia, *Neînţelegerea,*** de Albert Camus, Regia artistică: **Elena Ivanca:**

Textul lui Albert Camus - *Neînţelegerea* - este realizat în cheia tragediilor antice, în care tragicul are ca resorturi neputinţa necesarei **recunoaşteri,** la momentul potrivit, şi, respectiv, săvârşirea unei **greşeli** ireparabile. Chiar şi finalul în care fiul şi Maria, văduva celui ucis de mama şi de sora lui, întind mâinile, disperaţi, unul spre celălalt, trimit la tristeţea şi disperarea trăite de Euridice şi Orfeu, după ce el a întors capul, şi care au fost descrise plastic de Vergiliu în una din *Georgice* şi, apoi, în *Metamorfoze,* de Ovidiu. Efectele de lumină şi muzica au fost două componente de bază ale acestui emoţionant spectacol. Sub semnul efectelor speciale se află şi „ servitorul” – o fată machiată hecatic, îmbrăcată în negru şi care are un comportament pe cât de robotizat, pe atât de ostil. În plan simbolic, ea este chiar *destinul* (potrivnic şi implacabil) sau poate însăşi Moartea (una dintre Moire?). Dorinţa „fiului” de a le face o mare surpriză celor două femei (mama şi sora sa) care ţin un hotel şi care nu-l recunosc ia o „întorsură” surprinzătoare, fiind otrăvit de sora sa şi, apoi, aruncat în apele fluviului din apropiere. Cele două femei nefericite îşi omorau clienţii bogaţi spre a le lua banii de care fiica avea nevoie spre a ajunge undeva departe, în alte locuri,

teatru

unde „soarele ucide toate întrebările”. Dacă mama, aflând cine este victima, îşi ia zilele, sora nu are nici o remuşcare, întrucât ardenta sa dorinţă de a fi fericită, cu orice preţ, o dezumanizează. Utopicele şi nebuneştile încercări ale protagonistelor de a-şi depăşi condiţia se desfăşoară în portativul unei aşteptări care vizează absurdul de tip existenţial.Un spectacol dens, sugestiv, emoţionant.

25 NOIEMBRIE

9. Compania de Teatru Aradi Kamaraszinhaz, Teatrul Jokai din Bekescsaba Asociaţia Maszka din Szeged (Ungaria), ***Zelda n-a fost de pe-aici,*** de Theo Herghelegiu, Regia artistică: **Tapaszto Erno:**

Un spectacol realizat pe contrastul dintre limbajul urât al personajelor masculine şi curăţia din sufletul lor. Cuvintele urâte, folosite la tot pasul, sunt de fapt nişte clişee de limbaj prin care cei doi tineri îşi exprimă revolta în împrejurările „fără ieşire”. Ei se află într-un apartament a cărui uşă s-a blocat şi pe care nu au cu ce s-o deschidă sau să o spargă.La un moment dat, în locuinţă apare, în chip fantastic (suprarealist), o tânără superbă şi care, dormind, pare moartă. În pofida agresivităţii lor de limbaj, tinerii se manifestă cu o deosebită delicateţe faţă de ea şi în câteva rânduri reuşesc s-o învie cu melodiile lor şi s-o determine şi pe ea să cânte. Treptat, întrucât descoperiseră că serafica făptură feminină nu are sex, ei ajung la convingerea că fata este o zână. Mai mult, personajul mai tânăr începe să creadă că feminina şi superba prezenţă este o întrupare a zânei din visele sale erotice din copilărie. Ceea ce era, cândva, fantasmatic a devenit, aşadar, realitate, iar zâna îl ajută, prin iniţiere, să găsească „poarta” (uşa) de care orice tânăr are nevoie pentru a intra în rândul bărbaţilor.

Desigur, motivul **uşii blocate** are înţelesul „blocării” (izolării) celor doi tineri între pereţii unei vârste şi ai unei stări din care nu pot ieşi. Ai unei vârste la care femeia este încă o realitate himerică. De la vulgaritatea ostentativă spectacolul glisează spre o problemă de ordin metafizic: „metafizica sexului”.

10. **Teatrul de dramă şi păpuşi Vrata (Bulgaria), Teatrul de dramă Micbitola (Macedonia),** ***Fasole,*** de Elin Rahnev, Regia artistică: **Ioana Popovsca, Anastas Popdimitrov, Georgi Grozev:**

Motivul mâncării din boabe de fasole revine obsesiv în acest spectacol centrat pe ideea monotoniei şi a lipsei de comunicare ce caracterizează viaţa unui cuplu care a împlinit patruzeci de ani de coexistenţă Ridicolul lor dialog este pigmentat de minciunile soţiei în legătură cu aventurile ei erotice din tinereţe şi de nostalgiile lirice ale soţului care a fost îndrăgostit – şi încă mai este – de un personaj feminin din „Unchiul Vania”, de Cehov. Un loc aparte între „amanţii” soţiei (**Joana Popovska**) l-a avut pianistul (**Georgi Grozev**) de la Operă, care a iubit-o pe pian şi care este, chipurile, adevăratul tătă al copiilor pe care i-a crescut împreună cu soţul legitim. Desigur, este şi asta o minciună. Când este vizitat de pianist, chiar de ziua lui de naştere, bărbatul încornorat (**Anastas Popdimitrov**) are o vedenie în care soţia sa se iubeşte, pe pian, cu burtosul amant. Bătrânii – ale căror existenţe au fost două „discursuri” paralele – se şicanează mereu, se împacă pentru a mânca fasole şi, adesea, cântă, resemnaţi, melodii sentimentale. În final, soţia îi dezvăluie faptul că, totuşi, el este adevăratul tată al copiilor, iar el, soţul, continuă să creadă că tocmai minciunile ei au fost sarea şi piperul vieţii pe care au dus-o împreună. Finalul contrazice convingerea protagoniştilor că au convieţuit în regimul unui „text” alcătuit, cum spuneam mai sus, din două discursuri paralele.

11. **Universitatea de Teatru Craiova, Departamentul e Arte,** ***Însemnările unui nebun,*** de N.V. Gogol, Regia artistică: **Mirela Cioabă:**

Spectacolul *Însemnările unui nebun*, susţinut de tânărul actor **Petrişor Diamantu** diferă, ca viziune teatrală, de cel realizat la Teatrul din Piteşti de actorul **Dan Andrei** şi de **Luminiţa Borta**, în calitate de regizor. În varianta craioveană, Nebunul lui Gogol este foarte sprinten şi chiar glumeţ, spre a ilustra ideea regizorală că nebunia personajului nu trebuie să alunece „în morbiditate şi ură”. El încearcă să-şi aline suferinţa, refugiindu-se „în obsesiile copilăriei şi în proiecţii diafane şi hazlii”. Pe alocuri, şi jocul actorului, şi inserturile sonore dobândesc note parodice. Mai ales finalul este remarcabil: T-ul pe care se află fixat micul rezervor pentru apă devine o cruce care simbolizează chinurile tot mai atroce ale insuportabilei vieţi a personajului.Deşi în mai multe situaţii lasă impresia că este preocupat mai mult de indicaţiile regizorale decât de propriile trăiri, Petrişor Diamantu are vervă, spontaneitate şi umor, elemente al căror melanj sugerează, într-o cheie ingenioasă, dramatica sfâşiere între realitate şi ficţiune a personajului.

26 NOIEMBRIE

12. **Dodona Prishtina City Teater (Kosovo),** ***Unde… ce?,*** de Elmaze Nura şi Mentor Yymberaj, Regia artistică: **Elmaze Nura:**

Cele trei „graţii” (**Florentina Ademi, Albulena Kryeziu şi Aurita Agushi**) sunt iniţiate în arta dramatică de un tânăr regizor (**Mentor Zymberaj**), în scopul de a le ajuta „să cucerească cotinentul” cu frumuseţea şi talentul lor actoricesc. Prin urmare, spectacolul devine un modern „teatru în teatru”, în baza unor aluzii parodice la anumite scene celebre din teatrul unor mari autori dramatici (inclusiv Shakespeare!). Spectacolul conţine nenumărate scene care pun în evidenţă atât frumuseţea trupească a actriţelor, cât şi dispoziţia lor de a se juca, de a dansa şi a mima într-o cheie ironică anumite personaje „clasice”. Spectacolul se încheie cercual, prin reluarea secvenţei iniţiale: cele trei graţii scot, în timp ce dorm, sunete ce par a fi ale unor făpturi supranaturale, pe cât de frumoase, pe atât de ciudate!

13. **Compania de Teatru „Teatrulescu” Craiova,** ***Legături primejdioase,*** adaptare de Romaniţa Ionescu după romanul omonim al lui Choderlos de Laclos, Regia artistică: **Romaniţa Ionescu şi Raluca Păun:**

În scopul trecerii de la epic la dramatic, regizorii au procedat la câteva artificii necesare: unul dintre actori anunţă cu un sunet de gong şi, respectiv, cu o scurtă informaţie, începutul fiecărei nou episod; segmentarea acţiunii; trecerea nonconvenţională a personajelor de la un rol la altul etc.

Spectacolul aduce, secvenţial, în scenă felurite moravuri cu valenţe erotice din înalta societate a unui alt secol (şi, în mare parte, foarte actuale!). „Vicontele” **Alex Calangiu** trăieşte satisfacţiile şi, în acelaşi timp, nefericirea specifice unui Don Juan al epocii, iar **Raluca Păun** străluceşte în rolul femeii intrigante şi, totodată, fără bariere morale. Întreaga echipă contribuie, sub bagheta regizorală, la realizarea unei spumoase parodii a moravurilor „de altădată” şi a unei atmosfere în care luxul este corelativul decadenţei. Toate personaje sunt, în fond, nişte victime ale societăţii din care fac parte.

14. Teatrul „Underground Comedy Studio”, Teatrul Montage Bucureşti, ***Valsul hazardului,*** de Victor Haim, Regia artistică: **Ruxandra Balaşu, Mihai Căpăţînă:** Spectacolul *Valsul hazardului* se desfăşoară sub semnul rememorării „haotice”a unor sevcvenţe din viaţa unei tinere. Textul dramatic este organizat într-un mod ingenios menit să evite liniaritatea amintirilor şi să învioreze, în spirit ludic, o întâmplare tragică. O tânără, care a murit într-un accident rutier, se afă în faţa unui înger de care depinde destinul ei postsepulcral: dacă va acumula o sută de puncte, va urca în rai; dacă va pierde, va ajunge în iad. El evaluează atât răspunsurile fetei la întrebările pe care i le pune, cât şi amintirile acesteia. Respectivul joc are, aşa cum se deduce în final, două faţete: evaluarea capacităţilor psihice şi intelectuale ale victimei şi, pe de altă parte, iniţierea ei în scopul înălţării sale la rangul de înger, care, apoi, îi va lua locul celui care o evaluează în ipostaza de „judecător” sau, mai bine spus, de „vameş”. Mihai Capatina stăpâneşte foarte bine rolul: cinismul alternează cu o stranie intransigenţă, care, în relaţie cu episodica neutralitate judiciară, maschează benignele sale intenţii.

27 NOIEMBRIE

15. Teatrul „Anton Pann” Râmnicu Vâlcea, ***Ultima şansă,*** de Mihail Zadornov, Regia artistică: **Laszlo Vadas,** Scenografia: **Alpar Albert:**

A fost spectacolul cu cea mai interesantă (şi cea mai frumoasă) scenografie. Decorul se schimbă mereu spre a susţine, prin sugestiile conţinute, stările personajelor. O tânără, amanta soţului trecut bine de vârsta maturităţii, îi cere soţiei acestuia „să-i vândă” bărbatul etc. Treptat, criza de cuplu este depăşită, iar relaţiile dintre soţ şi soţie, ce păreau grav avariate, reintră în cursul lor normal.

16. **Solo Theatre – Marea Britanie,** ***H to He (Mă transform într-un bărbat),*** de Claire Dawie, Regia artistică**: Colin Watkeys:**

În varianta craioveană, Nebunul lui Gogol este foarte sprinten şi chiar glumeţ, spre a ilustra ideea regizorală că nebunia personajului nu trebuie să alunece „în morbiditate şi ură”.

Un monolog susţinut de Claire Dawie pe tema condiţiei umane în cele două aspecte complementare: cea feminină şi cea masculină. Monologul, ce conţine multe secvenţe care stârnesc râsul, se întemeiază pe diferenţele dintre stsatutul de femeie şi el de bărbat. Respectivele diferenţe sunt sesizate şi trăite de personaj ul care, într-o dimineaţă, a constatat că s-a transformat în bărbat.

Pagini realizate de
MIRCEA BÂRSILĂ

Premiile ediţiei a XVII-a a Festivalului

1. PREMIUL pentru regie „GOANGE MARINESCU” - ***ERNO TAPASZTO, Compania Aradi Kamaraszínház – Teatrul Jókai din Békéscsaba (Ungaria) – Asociaţia MASZK (Szeged, Ungaria), pentru spectacolul*** Zelda n-a fost de pe-aici ***–Tündéri***

2. PREMIUL PENTRU CEL MAI BUN SPECTACOL DIN BALCANI - ***„Edith Piaf, În vârtejul noroculu i”, adaptare de Matei Varodi, prezentat de Teatrul Al. Davila Pitesti***

3. PREMIU PENTRU SCENOGRAFIE - ***MIRELA CIOABĂ, Universitatea Craiova, Departamentul Arte, pentru spectacolul „Însemnările unui nebun”; - ALPAR ALBERT, Teatrul “Anton Pann” Rm Valcea, pentru spectacolul “Ultima Sansa”***

4. PREMIUL PENTRU CEA MAI BUNĂ ACTRIŢĂ - ***RAMONA OLTEANU, Teatrul „Al. Davila” Piteşti, pentru rolul din spectacolul „Edith Piaf” de Matei Varodi***

5. PREMIUL PENTRU CEL MAI BUN ACTOR - ***ANASTAS POPDIMITROV, Teatrul de Dramă şi Păpuşi Vraţa (Bulgaria), pentru rolul din spectacolul „Fasole”, de Elin Rahnev***

6. PREMIUL PENTRU DIALOG INTERCULTURAL - ***TEATRUL „SOLO THEATRE”, MAREA BRITANIE, pentru spectacolul „ H to He”, Mă transform într-un bărbat, de Claire Dowie, regia Watkeys Colin***

7. PREMIUL SPECIAL AL JURIULUI - ***IOANNA POPOVSKA, Teatrul de Dramă Mic Bitola (Macedonia), pentru spectacolul „Fasole” de Elin Rahnev; - ION HAIDUC, de la Teatrul „Tudor Vianu” Giurgiu pentru rolul din spectacolul „Nu mor pescăruşii când vor porcii mistreţi”, de Mircea M. Ionescu***

8. PREMIUL DE POPULARITATE - ***Florentia Ademi, Albulena Kryezu, Aurita Agushi din spectacolul „Unde .. ce?!” de Elmaze Nura si Mentor Zymberaj DODONA PRISHTINA CITY TEATER (KOSOVO)***

9. PREMIUL SPECIAL “POUR LA JEUNESSE” - ***IULIA ANTONIE , Teatrul „Anton Pann” Râmnicu Vâlcea, pentru rolul din piesa „Ultima şansă” de Mihail Zadornov, regia Laszlo Vadas; - PETRISOR DIAMANTU, Universitatea Craiova, Departamentul Arte, pentru rolul din “Însemnările unui nebun” de N.V. Gogol***

11. MARELE PREMIU AL FESTIVALULUI - ***„Fasole”, de Elin Rahnev, regia Lupcho Gorgievschi, al Teatrului de Dramă şi de Păpuşi Vraţa şi Teatrului de Dramă Mic Bitola (Macedonia)***

JURIUL: ***Emil Boroghină, Coca Bloss, Marilena Ţepuş, Doagan Jakovljevic.***

Monica Dușan

1 Decembrie - Ziua națională a românilor

SIMBOLURI ȘI SEMNIFICAȚII ÎN ROMANUL MARII UNIRI

Mihail Diaconescu cuprinde în cele peste 700 de pagini ale romanului, amplele demersuri diplomatice ale intelectualilor din Ardeal și ale liderilor Partidului Național Român, întreprinse atât în țară cât și la Budapesta sau Viena, precum și desfășurarea celui de al doilea război mondial, care va duce la prăbușirea Imperiului Austro-Ungar.

Mihail Diaconescu este autorul unor creații epice, științifice și teoretice monumentale. De aceea a fost numit "*Titanul*". I se mai spune și "*Magul de la Vulturești*". A fost comparat în mod repetat cu cele mai importante personalități ale culturii române. A fost comparat și cu marii prozatori ai lumii. Părintele Dumitru Stăniloae a scris că, datorită celui ce ne-a dăruit *Sacrificiul*, în cultura noastră începe o nouă epocă și că Mihail Diaconescu este "*cel mai reprezentativ scriitor al spiritualității românești, începător al scrisului nostru viitor*".

Dintre romanele lui Mihail Diaconescu, *Sacrificiul* îndeplinește cel mai bine această condiție a monumentalității. Este un roman frescă. Un roman epopee. Un roman „*total*"!

Sublimul, ca trăire intensă, transfiguratoare, a frumuseții epice, ca revelație a unor realități evidente, dar totodată misterioase, apte să sugereze ideile de măreție și de transcendență, se degajă puternic din paginile acestui roman. De aceea, pentru exeget este greu să limiteze într-un anumit număr de afirmații și de pagini realitatea artistică a acestui roman, generatoare de noi perspective în actul percepției estetice și al trăirilor noastre sufletești.

Sacrificiul ne ajută să înțelegem motivele pentru care influența activă a cărților și ideilor lui Mihail Diaconescu în cultura română de azi crește constant în intensitate și capacitate de cuprindere.

În *Sacrificiul* este condensată toată evoluția de romancier, estetician, teolog, istoric și teoretician literar a lui Mihail Diaconescu. Construcția polifonică a epicii sale apare aici cu un important spor de claritate și putere de atracție artistică. Paginile cutremurătoare din acest roman capodoperă nu pot fi uitate.

Sacrificiul ne amintește de faptul că în romanele lui Mihail Diaconescu găsim idei filosofice, atitudini morale, principii teoretico-estetice, experiențe epice anterioare, atitudini poetice de o mare varietate. Pe toate însă romancierul le-a amalgamat și le-a transformat în ceva cu totul nou. Experiențele epice anterioare ne apar astfel ca o *pregătire evolutivă* a artei sale, manifestate acum impetuos și plenar.

Se află în acest roman capodoperă o concepție teoretico-estetică riguroasă și cuprinzătoare, obiectivată în pagini de neuitat, un imens și copleșitor efort documentar și constructiv, o aspirație atotputernică spre perfecțiune, monumental și transcendență, o artă narativă care ne cucerește definitiv.

Sacrificiul este o creație patetică, misterioasă și copleșitoare. Este o creație sublimă. Limbajul epic al scriitorului nu are nimic comun cu arta altor autori de romane istorice, sociale sau psihologice.

Și pentru acest roman, Mihail Diaconescu a fost numit „*Titanul*" și „*Magul de la Vulturești*". Pe măsură ce înaintăm în lectura romanului, înțelegem mai bine motivele pentru care autorul său este un mare artist al formei epice, echilibrate, cuprinzătoare, solide, maiestuoase.

Marea Unire proclamată solemn și definitiv la 1 Decembrie 1918 este momentul culminant al istoriei de două ori milenare a românilor de pretutindeni. Romanul monumental și patetic *Sacrificiul* evocă acest moment sublim sub latura sa eroică, tragică și spirituală.

După ce a încheiat lectura romanului, un istoric de mare autoritate ca Florin Constantiniu a scris aceste cuvinte memorabile: „*Marea Unire și-a aflat în Mihail Diaconescu un evocator la nivelul marii ei însemnătăți*" (în revista *Flacăra*, București, 3 febr. 1989).

Într-adevăr, așa cum Marea Unire este un moment culminant în istoria românilor, și romanul *Sacrificiul* este un moment de vârf în evoluția literaturii noastre. Caracterul infinit al ideii de frumusețe sublimă, inepuizabilă în exegezele literare sau teoretice, apare puternic evidențiat în paginile memorabile ale acestui roman.

Criticii și istoricii literari au scris că *Sacrificiul* este o capodoperă epică. Ca de obicei, și în acest roman documentarea istorică a autorului este impresionantă, fapt remarcat de altfel de majoritatea criticilor săi. Este, de asemenea, un roman puternic marcat de variate simboluri comunicante. Mai precis – ideologia literară simbolistă este evidențiată de numeroase tablouri, scene, personaje, relații și conflicte.

Mihail Diaconescu cuprinde în cele peste 700 de pagini ale romanului, amplele demersuri diplomatice ale intelectualilor din Ardeal și ale liderilor Partidului Național Român, întreprinse atât în țară cât și la Budapesta sau Viena, precum și desfășurarea celui de al doilea război mondial, care va duce la prăbușirea Imperiului Austro-Ungar. Acest război este urmărit pe mai multe planuri, prin intermediul celor două personaje principale: dr. Nicolae Bolcaș și Romulus Brad, primul – luptător în armata austro-ungară, iar celălalt – în armata română. Dr. Nicolae Bolcaș va fi unul din personajele *jertfă* ale romanului.

Realizarea Marii Uniri este, între altele, rezultatul unor eforturi de mare amploare ale diplomației și întregii societăți românești. Aceste eforturi începute de deputații români din parlamentul maghiar împreună cu alți intelectuali, încă înainte de începerea războiului, sunt urmărite minuțios în romanul capodoperă *Sacrificiul*.

Panorama evenimentelor care au precedat primul război mondial, până la Marea Unire și chiar după aceea, este deosebit de amplă. Mihail Diaconescu evocă epic situația mizeră a românilor din Ardeal înainte de război. Odată cu înglobarea românilor în statul maghiar, în 1867, aceștia își pierd treptat din drepturi, ajungând în perioada la care ne referim, să fie tot mai năpăstuiți. Astfel, deputații români din parlamentul budapestan sunt reduși de la 80, câți ar fi îndreptățit numărul de locuitori, la numai 5. Sălbatica și deliranta politică de maghiarizare forțată este tot mai dură. Școlile românești sunt închise una după cealaltă. Procesele intentate românilor se înmulțesc.

Pentru salvarea ființei noastre naționale a fost fondat Partidul Național Român, care avea în fruntea lui pe Iuliu Maniu și Alexandru Vaida Voievod. Liderii acestui partid socotesc că cea mai bună soluție pentru români ar fi federalizarea imperiului, după modelul american. Acest proiect, teoretizat de sociologul și politologul Aurel C. Popovici în lucrarea sa *Statele Unite ale Austriei Mari* (*Die Vereinigten Staaten von Gross-Österreich*, Leipzig, 1906), este îmbrățișat de arhiducele Franz Ferdinand, moștenitorul tronului. Cauza românească mai era susținută la Viena și de adepții răposatului Karl Lueger, strălucit om politic, personalitate de înaltă ținută civică și morală, prieten bun al lui Vaida Voievod și președinte al Partidului Social Creștin Austriac.

În roman sunt surprinse numeroase planuri de acțiune, de conflicte și tratative, cu ecouri și implicații la București, Budapesta, Berlin, Praga, Sinaia, Sarajevo, Sibiu, Iași, Varșovia, Belgrad, Beiuș, Oradea, Arad, Alba Iulia.

Odată cu începerea războiului, jertfele românilor sunt imense, iar sfâșierea pe care aceștia o trăiesc este de nesuportat. Ei sunt mereu în prima linie, de-a lungul tranșeelor, în focul bătăliilor, zi de zi, luni, chiar ani de zile, așa cum este cazul lui Nicolae Bolcaș. Românii sunt uciși de plumbii inamicului, de boli, foame și frig, dar și de trupele maghiare de represalii care reprimau cu cruzime orice ezitare, încercare de dezertare sau nesupunere.

Pagini epice cutremurătoare evocă lumea întunecată și infernală a tranșeelor, suprasaturate de soldați cu fețe livide sau pământii, de adăposturi construite cu greu, dar care nu servesc la nimic atunci când obuzele spulberă totul, de noroaie cleioase și de cadavre putrefacte, neridicate și neîngropate cu lunile. Amestecul de iad, amenințare permanentă, noroaie și cloacă face din soldații primelor linii niște apariții livide și stranii. Niște stafii.

Cei scăpați totuși din ghearele războiului, ajunși la ai lor, în satele de prin Ardeal, sunt omorâți în bătătura casei de bandele criminale formate din rămășițele nelegiuite ale armatei maghiare, care nu se pot împăca cu ideea destrămării imperiului și nici nu pot înțelege că au pierdut deja pământul românesc și fostele proprietăți de aici.

Pe fondul descompunerii Imperiului, în Ardeal, mai precis la Oradea și Arad, românii se pregătesc să proclame Uniunea definitivă cu țara.

Acțiunile politice se desfășoară concomitent cu cele militare. Se creează un Comitet Național al Românilor din Transilvania și un Senat Militar Român la Viena. Acestea vor constitui comandamentul politic al românilor. Va fi sfințit în fiecare unitate steagul tricolor al Regatului României. Românii vor ține legătura cu republicanii austrieci.

La Arad au loc negocieri între reprezentanții Comitetului Național Român Central și delegații guvernului maghiar. Ștefan Cicio-Pop, Vasile Goldiș, Iosif Jumanca, Enea Garpini și Ioan Flueraș, compuneau delegația română care era însoțită de un număr însemnat de reprezentanți ai unor consilii naționale comitatense.

Delegația maghiară era compusă din ministrul sociolog Oszkar Jaszi, profesorul Somlo Bodog, Sandor Vincze, Dezso Bokanyi.

Conferința de la Arad a eșuat, deoarece românii susțineau *ruperea totală* de statul maghiar. De aceea se va organiza în continuare o vastă acțiune politică plebiscitară. Marea Adunare Națională va fi întrunită la Alba Iulia, *„orașul încoronării lui Mihai Viteazul și al morții de martir a lui Horia"*. Începe prin orașe și sate organizarea de adunări pentru alegerea delegaților la această adunare. Acești delegați vor proclama Marea Unire în ziua sfântă de 1 decembrie 1918, la Alba Iulia.

După trei sute de ani de la prima Unire a Principatelor sub Mihai Viteazul, visul de veacuri al românilor, se realizează. Iată cum apare în romanul lui Mihail Diaconescu acest moment decisiv din istoria națională: *„– Adunarea Națională – rosti el solemn și în clipele acelea liniștea părea încremenită – a tuturor românilor din Transilvania, Banat, Țara Ungurească adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia în ziua de 1 decembrie, decretează unirea acestor români și a tuturor teritoriilor locuite de dânșii, cu România.*

Nu reuși să continue. Sala întreagă răspunse print-un tunet de aplauze prelungite. Emoția oamenilor, exaltarea și bucuria echivalau cu un cutremur sufletesc prelungit. (...)

Afară, în aerul înghețat, traversat rar de fulguiri liniștite, entuziasmul participanților care așteptau hotărârea era și mai puternic. Valurile aclamațiilor cutreierau mulțimea. Se auzea uneori ***Trăiască Unirea cu România! Trăiască România Mare!*** *Dar apoi totul se pierdea în huietul acela imens, legănat între sala*

studii

delegaţiilor şi mulţime, între cer şi pământ, într-o revenire continuă din ce în ce mai puternică".[1]

Sacrificiul este un roman în care se continuă, cu mijloace oferite de arta epică, ideea de **Unire** a tuturor românilor. Ideea este prezentă, de asemenea, în *Călătoria spre zei* şi în romanul *Speranţa*. Dar abia în *Sacrificiul* Unirea apare ca o înfăptuire istorică definitivă.

După milenii de zbateri şi tânjiri, de asupriri şi sacrificii ştiute sau neştiute, românii îşi împlinesc dorinţa arzătoare de Unire.

Savantul istoric Florin Constantiniu a caracterizat în mod adecvat acest roman capodoperă, una dintre cele mai importante realizări ale literaturii române şi europene:

*„**Sacrificiul** este din acest punct de vedere, un roman exemplar. Mihail Diaconescu este un investigator arhiatent care ştie apoi să reconstituie cu rigoare evenimentele, dar şi să le adauge savoarea, tensiunea dramatică şi culoarea create de harul său literar. Marea Unire şi-a aflat în Mihail Diaconescu un evocator la nivelul marii ei însemnătăţi."*[2]

Subliniem în mod deosebit, şi nu întâmplător, concluzia categorică a reputatului savant istoric: *„Marea Unire şi-a aflat în Mihail Diaconescu un evocator la nivelul marii ei însemnătăţi"*.

Dr. Ioan Ciurdariu-Ciordaș și dr. Nicolae Bolcaș – simboluri și eroi martiri ai cauzei românești

Şi în romanul *Sacrificiul*, ca de altfel în majoritatea romanelor diaconesciene, apare ideea teologico-dogmatică şi teologico-morală a *„jertfei care zideşte*". Ea ne aminteşte, desigur, de *Legenda meşterului Manole* din locurile unde a copilărit şi s-a format sufleteşte romancierul Mihail Diaconescu. Cu această idee, cititorul ia contact încă din titlul romanului. Jertfele din acest roman sunt multiple şi au loc pe mai multe planuri. În primul rând, o mare jertfă este adusă chiar de naţiunea română trăitoare în Ardeal în lupta ei pentru Unire. Cei jertfiţi sunt din cele mai diverse categorii sociale: ţărani, preoţi, învăţători, meşteşugari, orăşeni, militari, oameni politici, comercianţi, intelectuali. Ţăranii şi-au adus jertfa lor ca simpli soldaţi omorâţi în confruntările războiului, de multe ori ucişi ca dezertori. Cei din România s-au jertfit pentru eliberarea pământului ocupat de armatele Puterilor Centrale. Mai apoi, ţăranii reîntorşi acasă, au fost ucişi de bandele armatei Roşii maghiare, alături de preoţii şi învăţătorii lor.

Intelectualii îşi asumă sacrificiul în deplină cunoştinţă de cauză. Ei sunt convinşi că jertfa lor va sta drept temelie pentru mult visata „construcţie" a Marii Uniri. Între intelectualii jertfiţi pentru înfăptuirea Unirii, reînnoind astfel mitul sacrificial din balada meşterului Manole, un loc aparte ocupă dr. Ioan Ciurdariu-Ciordaş şi dr. Nicolae Bolcaş.

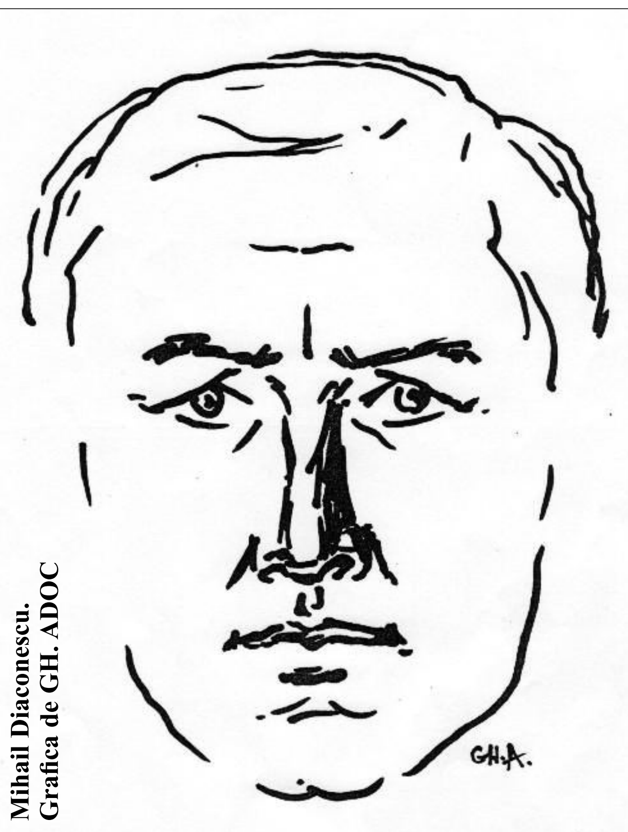
Ei au o înaltă conştiinţă a datoriei. Şi pentru că în orice act de conştiinţă găsim, după cum ne spune teologia, vocea lui Dumnezeu în om, ei sunt neliniştiţi şi perfecţionişti, dedicaţi unor înalte idealuri sociale, naţionale, patriotice şi morale. Mai ales morale. În aspiraţiile lor metafizice, ei trec de la condiţionat la necondiţionat şi etern. Pentru că datoria morală are caracter necondiţionat. Libertatea este înţeleasă de ei ca supunere necondiţionată la legea morală şi la idealul înalt al eliberării naţionale a românilor de sub opresiunea imperială străină. Naţionalismul lor este altruist şi puternic spiritualizat. Pentru ei, relaţia vie între credinţa în valorile spiritului, între raţiune şi idealul libertăţii este tot atât de firească precum aerul pe care îl respiră. Constrângerile exterioare îi pot zdrobi, dar nu-i înfrâng.

Acaparanta problemă a misterului existenţial nu lipseşte din preocupările lor. De aceea, şi ei trec uneori de la stările contemplative la raţionamentele metafizice. Sunt fascinaţi de cauza primă şi de evoluţia finală a fenomenelor, a faptelor de viaţă, în general, şi a celor istorice şi politice, în special. Ei visează la o reorganizare politică şi spirituale a României lor multiubite, dar şi a lumii întregi. Înalte idealuri irenice, filantropice, în sens creştin, şi melioriste, susţin visările lor.

Dr. Nicolae Bolcaş îi explică lui Romulus Brad, care alege contemplaţia în locul acţiunii, că fiecare trebuie să-şi urmărească propriul ideal cu dăruire şi tenacitate, utilizând toate mijloacele pe care le are la îndemână: intelectul, ştiinţa, experienţa de viaţă, relaţiile sociale, voinţa, fapta şi dorinţa. Dar tot el mai spune că pentru realizarea idealului este neapărat nevoie de *„putere de sacrificiu"*.

Dr. Nicolae Bolcaş este pe deplin conştient de sacrificiul pe care trebuie să-l facă. De aceea el nu pregetă să-şi pună toate forţele şi abilităţile în serviciul marelui ideal al neamului său: Unirea.

Alături de dr. Ioan Ciurdariu-Ciordaş, el realizează o devotată muncă de apărare în diferite procese ale românilor, precum şi o asiduă activitate politică desfăşurată la Budapesta, Viena, Praga precum şi la Oradea, Arad, Beiuş.

Mihail Diaconescu. Grafica de GH. ADOC

În timpul războiului, dr. Nicolae Bolcaş, ajuns comandant de companie pe frontul italian, îl înfruntă cu demnitate şi curaj, punându-şi viaţa în pericol, pe generalul baron Ioan Boieriu, român din Ardeal, unul din cei mai importanţi strategi ai armatei imperiale habsburgice.

Cu un maxim de sinceritate şi curaj, Bolcaş îi descrie în amănunt generalului, ceea ce soldaţii români aflaţi în prima linie, unii de la începutul războiului, simţeau la momentul respectiv. Simţămintele acestea nu erau deloc o binecuvântare la adresa conducerii imperiale a armatei şi în special cu privire la comandanţii maghiari. Şi totuşi, cu riscul că va fi deferit tribunalului militar, Bolcaş nu ezită să spună adevărul. Bolcaş este un autentic naţionalist român şi o personalitate morală.

Reîntors de pe front, acceptă imediat o nouă misiune diplomatică şi se reîntoarce la Budapesta, într-o capitală aflată în haos, disperare, derută generală şi mizerie cruntă.

Nicolae Bolcaş îşi sacrifică de astă dată iubirea, pe Laura, care îl aşteptase mereu, ca o altă Penelopă.

Îi aşteptase, răvăşită de durere şi nelinişte, revenirea din capitalele Imperiului, iar apoi, plină de speranţă şi încredere, întoarcerea de pe front. Bucuria ei este însă de scurtă durată, deoarece Nicolae pleacă în scurt timp de lângă ea.

Iată ce spune despre jertfa acestora criticul şi istoricul literar Theodor Codreanu, din monografia căruia, de o excepţională valoare ştiinţifică, am citat şi până acum ample pasaje:

*„Calea de ajungere **acolo**, la izbăvire, este **sacrificiul**, pe care Nicolae Bolcaş, Laura sau Ioan Ciurdariu-Ciordaş şi-l asumă în deplină cunoştinţă de cauză, reînnoind mitul sacrificial al meşterului Manole. Cuplul Nicolae – Laura reface, în chip original, drama tragică a cuplului mitic Manole – Ana. De astă dată, Biserica de zidit este România Mare. Nicolae o sacrifică pe Laura, într-o dragoste niciodată împlinită, din pricina lungilor sale călătorii de emisar al cauzei româneşti în imperiu".*[3]

Laura va fi ucisă de criminalii din banda lui Werboczy, mărind astfel sacrificiul pe care dr. Nicolae Bolcaş este mereu pregătit să-l facă.

De altfel, în scurt timp dr. Nicolae Bolcaş împreună cu dr. Ioan Ciurdariu-Ciordaş, vor aduce un sacrificiu suprem pe altarul Unirii: propria viaţă. Asasinarea lor în numele unui imperiu mort, dar mai ales al urii şi al unor criminale fantasme antiromâneşti, ne cutremură.

Moartea lor în Vinerea Patimilor, înainte de Înviere, potenţează ideea de sacrificiu, făcând legătura cu jertfa unică şi izbăvitoare a Mântuitorului Iisus Hristos pe cruce. Teologia dogmatică ortodoxă arată că există o relaţie de nezdruncinat între jertfă şi răscumpărare. Cei doi, înainte de a fi omorâţi, suportă o tortură fizică, fiind stâlciţi în bătăi de neoamenii lui Werboczy.

Înainte de moarte, ideea de sacrificiu este mai clară ca oricând în mintea lui Nicolae Bolcaş. El se gândeşte la toate ororile lumii în care i-a fost dat să trăiască. El ajunge să-i compătimească pe călăi, să le înţeleagă firea sălbatică şi, probabil, să-i ierte.

„Eliberat de ceea ce este durere personală, subiectivă, sacrificiul devine în oameni o trăire continuă a speranţei. Un sacrificiu conştient, pe deplin asumat, este o retrăire a tuturor speranţelor lumii. Înţelese, de asemenea, că puterea de a te dărui pentru alţii este un dar minunat, o harismă. Prin sacrificiu, închisoarea strâmbă a egoismelor strict personale se sfărâmă. Sufletul poate comunica mai intens ca oricând cu lărgimea infinită a vieţii, imprimându-i o nouă ordine, mai bună, mai înaltă, mai conformă cu ceea ce este omenesc în om."[4]

O înţelegere asemănătoare a sacrificiului o au şi alţi eroi ai romanelor lui Mihail Diaconescu. Sacrificiul este autentic dacă în urma lui o comunitate renaşte din propria cenuşă.

De aceea, aşa cum s-a spus, Marea Unire evocată epic de Mihail Diaconescu nu este numai o monumentală şi sublimă epopee naţională, ci şi o una *sacrificială*.

Alte simboluri și semnificații în romanul *Sacrificiul*

Sacrificiul. În ceea ce priveşte romanul *Sacrificiul*, primul simbol apare chiar în titlul acestuia. Prin titlul dat romanului dedicat Marii Uniri, autorul sugerează jertfa de sânge a celor care au înfăptuit Unirea de la 1918. Această jertfă îi cuprinde însă pe toţi martirii neamului românesc, ştiuţi sau neştiuţi, din ultimele două milenii. Marea realizare din 1918 este rezultatul unui lung, şi parcă interminabil, şir de jertfe ale românilor de-a lungul secolelor de zbuciumată istorie. Jertfa lor şi-a dobândit o încununare prin acest unic şi sfânt eveniment care a fost Unirea cea Mare.

Intelectualii își asumă sacrificiul în deplină cunoștință de cauză. Ei sunt convinși că jertfa lor va sta drept temelie pentru mult visata „construcție" a Marii Uniri. Între intelectualii jertfiţi pentru înfăptuirea Unirii, reînnoind astfel mitul sacrificial din balada meșterului Manole, un loc aparte ocupă dr. Ioan Ciurdariu-Ciordaș și dr. Nicolae Bolcaș.

1 Mihail Diaconescu, *Sacrificiul*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1988, cap. XXXI, „Lumina", pag. 641-642.

2 Florin Constantiniu, *„Un roman despre Marea Unire, Istorie şi literatură"*, Flacăra, Bucureşti, anul XXXVIII, nr. 5 (1754), 3 februarie 1989, pag. 14.

3 Theodor Codreanu, *Mihail Diaconescu – Fenomenologia epică a istoriei româneşti*, Editura AGER-Economistul, Bucureşti, 2005, cap.*„Utopiile politice ca instrumente de dominare şi drama sfâşierii lăuntrice"*, pag. 144.

4 Mihail Diaconescu, *Sacrificiul*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1988, pag. 685.

(continuare în numărul viitor)

studii

Cea mai mare învăţătură pe care am primit-o de la Constantin Noica a fost de a fi uman în cultură

– Un dialog VASILE DEM. ZAMFIRESCU – Leonid Dragomir –

Leonid Dragomir: În 1994 apare o carte, aşteptată de către mulţi dintre cei care vă eram studenţi la Facultatea de Filosofie, intitulată *În căutarea sinelui*, care cuprinde două jurnale: *Jurnal despre Constantin Noica* şi *Jurnalul unei psihanalize*, precum şi câteva eseuri grupate sub titlul *Psihanaliza comunismului*. Într-un scurt cuvânt introductiv mărturisiţi că pentru descoperirea sinelui, a totalităţii psihice integrate, ca să folosim terminologia lui Jung, aţi urmat două căi: a spiritului, prin filosofie, avându-l ca maestru pe Constantin Noica şi a sufletului, cu psihanaliza, unde l-aţi avut ghid pe Eugen Papadima. Aş dori să discutăm astăzi despre primul maestru, cel filosofic, Constantin Noica. Dar mai întâi o întrebare generală: în această aventură, de altfel inepuizabilă, cum reiese şi din carte, a căutării sinelui este neapărat nevoie de un maestru?

Vasile Dem. Zamfirescu: Cred că da, ba chiar sunt sigur că trebuie un maestru, iar aceasta a fost una din problemele generaţiei mele: că n-am avut maeştrii. Adică Facultatea de Filosofie nu ne-a oferit prea mulţi maeştrii. Şi atunci când l-am găsit pe Constantin Noica sau pe Eugen Papadima, fiecare în domeniul lui, a fost un moment de bucurie şi de linişte.

L.D.: Deşi vă plângeţi că până şi Noica a apărut cu vreo zece ani mai târziu.

V.D.Z.: Da, dar mai bine mai târziu decât niciodată. Să luăm şi partea bună a lucrurilor.

L.D.: Credeţi că actuala criză a culturii, nu numai la noi, dar şi în Occident, se datorează şi crizei maeştrilor?

V.D.Z.: Nu m-am gândit la acest lucru, însă dacă meditez acum, incitat de întrebare şi dau ca exemplu statutul psihanalizei în Franţa, este clar că scăderea ponderii psihanalizei în cultura franceză, unde ea a avut întotdeauna o pondere importantă, se explică în mare parte şi prin dispariţia marilor personalităţi gen Lacan. Efervescenţa pe care el a creat-o, nu doar în domeniul psihanalizei, ci şi al filosofiei, culturii în general a dispărut odată cu el. Dacă mă refer la acest exemplu devine evident că maeştrii sunt importanţi, indispensbili şi dacă ei dispar activitatea culturală se reduce.

L.D.: Care ar fi rolul jucat de un maestru pentru un tânăr în perioada formării? De fapt aş vrea să focalizăm pe cazul dumneavoastră, în speţă, pe rolul pe care l-a jucat Noica în parcursul pe care l-aţi avut.

V.D.Z.: Noica a fost important cel puţin din două puncte de vedere: din punct de vedere strict cultural a făcut legătura între generaţia interbelică, bine populată cu maeştri, şi generaţia postbelică, lipsită de proprii săi maeştri.

L.D.: Şi care venea după ceea ce s-a numit obsedantul deceniu. Faceţi parte din prima promoţie a anilor '60.

V.D.Z.: Da. Deci pe de-o parte, din punct de vedere cultural, Noica ne-a transmis ştafeta generaţiei lui, punându-ne astfel în legătură cu marea cultură filosofică. În felul acesta el ne-a scurtat foarte mult drumul, ne-a ajutat să nu pierdem timpul cu tatonări, căutări ratate etc. În al doilea rând, Noica era o personalitate deosebită care ştia să se facă nu numai respectat, dar şi iubit. Iar iubirea te stimulează să urmezi recomandările maestrului, e un factor de transfer pozitiv cum zic psihanaliştii, extrem de important într-o relaţie maestru-discipol.

...din punct de vedere cultural, Noica ne-a transmis ştafeta generaţiei lui, punându-ne astfel în legătură cu marea cultură filosofică. În felul acesta el ne-a scurtat foarte mult drumul, ne-a ajutat să nu pierdem timpul cu tatonări, căutări ratate etc.

L.D.: Cum vă vedeţi destinul cultural fără întâlnirea cu Noica?

V.D.Z.: E greu să-mi imaginez drumul fără Noica. Apariţia sa a fost salvatoare atât în viaţa mea cât şi a altora.

L.D.: Când şi cum s-a produs întâlnirea. *Jurnalul despre Constantin Noica* nu consemnează momentul primei întâlniri. Aţi început să notaţi destul de târziu impresiile întâlnirilor cu Noica şi vă mărturisiţi la un moment dat regretul de a nu fi notat începutul, petrecut cu mai mulţi ani înainte.

V.D.Z.: Aşa cu prospeţime nu-mi aduc foarte bine aminte, dar pot încerca să reconstitui, deşi memoria este uneori înşelătoare. Cred că a fost o întâlnire în care Sorin Vieru ne-a introdus pe mine şi pe Gabriel Liiceanu, care eram în perioada aceea prieteni foarte buni, la Constantin Noica. Acesta a fost începutul: o întâlnire în patru. Ne-am întâlnit, nu într-un cadru oficial, ci, mi se pare la el acasă, pe undeva prin Berceni. Acum, punându-mi întrebarea aceasta, mă întreb de ce nu mi-a rămas în mod mai pregnant acel moment. Probabil că aşa cum s-a întâmplat de mai multe ori pe parcurs nu mi-am dat sema că se întâmplă un lucru cu totul şi cu totul deosebit şi l-am luat cumva într-o normalitate a tinereţii care nu sesizează întotdeauna momentul kairotic.

L.D.: Aşadar întâlnirea s-a produs prin intermediul domnului Sorin Vieru, coleg cu Noica la Institutul de Logică, dar ea e legată şi de prietenia cu Gabriel Liiceanu, despre care jurnalul conţine mărturii, inclusiv cea a despărţirii. Se ştie că în filosofie prietenia a avut întotdeauna un rol paideic important. Credeţi că prietenia cu Gabriel Liiceanu, în jurul maestrului a jucat de asemenea un rol decisiv în formaţia dumneavoastră?

V.D.Z.: Cred că prietenia cu Gabriel Liiceanu a fost importantă nu numai în relaţia cu Noica, pentru că ea a precedat cu câţiva ani întâlnirea mai sus pomenită. În plan cultural a fost un puternic stimulent pentru mine.

L.D.: Notaţi despre lucrările ştiinţifice comune pe care le realizaţi.

V.D.Z.: Nu numai asta. Într-adevăr Gabriel Liiceanu a contribuit cât a putut ca eu să fiu primit la Institutul de Filosofie, după ce fusesem repartizat la Radiodifuziune. Dar pe lângă colaborările de la Institut făceam împreună diferite eseuri şi le comentam. La un moment dat am început să scriem eseuri nealimentate cultural direct. Era un prim puseu de originalitate. Dar dincolo de planul cultural ne legau foarte multe în plan sportiv şi în viaţa cotidiană. Eram, într-un fel, nedespărţiţi, mergeam împreună în vacanţe, aveam prieteni comuni. Era o prietenie, ca să zic aşa, cuprinzătoare.

L.D.: Despărţirea se produce după apariţia *Jurnalului de la Păltiniş* în care e consemnată o remarcă a lui Noica cum că v-aţi dedicat prea mult psihanalizei. În jurnalul dumneavoastră, după primirea unei scrisori reci, de despărţire, trimisă de Gabriel Liiceanu din Germania notaţi: "Am mai pierdut un fragment de absolut."

V.D.Z.: Absolut însemnând absolutul prieteniei. Privind lucrurile din perspectiva de acum îmi dau seama că o relaţie se deteriorează în timp. Prietenia mea cu Gabriel Liiceanu dura de mai bine de 20 de ani şi adesea în astfel de cazuri ruptura se produce în urma unor evenimente relativ neimportante.

L.D.: Vă era greu să urmaţi programul cultural al lui Constantin Noica? În *Jurnal* consemnaţi spusele lui Petru Creţia care îl acuza de "imperialism cultural". Mă gândesc la "cincinalul Goethe" şi alte proiecte nu tocmai la îndemână.

V.D.Z.: Formula aceea e într-adevăr a lui Creţia. Eu însă n-aş zice că pentru mine a fost imperialism cultural şi tocmai aceasta am admirat şi am iubit şi m-a ţinut aproape de Noica, anume faptul că programul cultural pe care-l făcea ţinea seama de ideea fiecăruia. Aici era talentul lui Noica: să-ţi descopere înaintea ta ideea şi să-ţi ofere lecturi pentru ideea pe care tu o aveai în tine dar încă nu o conştientizaseşi. Sigur că era un program oarecum aspru şi pentru că trebuia să recuperăm timpul pe care-l cam pirdusem în facultate. Acolo erau mulţi profesori marxişti de proastă calitate, din păcate. Nu profesau un marxism deschis, ci unul dogmatic şi pe deasupra insuficient informat. În psihologie iarăşi se pedala pe pavlovism. Toate celelalte curente, chiar apropiate, nu erau cultivate. Deci facultatea a fost o proastă introducere în cultura filosofică şi psihologică. În schimb Noica ne-a vorbit despre autori în legătură cu care nici nu auzisem şi pentru accesul la care şcoala nu ne oferise niciun instrument. Noica ne oferea, cum am spus, o direcţie potrivită fiecăruia, dar insista şi să ne formăm instrumentele ca să avem acces direct la surse: germana, greaca veche, latina. Prin urmare era un program destul de încărcat pentru că noi nu aveam în spate, prin şcoala pe care o făcusem, instrumente consolidate şi nici cultură adevărată. Setea mea, a noastră, de cunoaştere, care nu prea fusese bine alimentată, atenua greutatea programului.

L.D.: Relataţi multe plimbări împreună cu Noica, în care el filosofa pornind de la orice fapt, oricât de banal. Mai erau bilanţurile periodice pe care vă îndemna să le faceţi şi judecăţile sale privind realizările pe care le-aţi avut. Toate acestea trebuie să fi jucat de asemenea un rol stimulator?

V.D.Z.: Plimbările acelea filosofice erau într-adevăr obositoare, dar nu pentru că Noica era o persoană obositoare, dimpotrivă, ci pentru că inevitabil discuţia nu cobora niciodată într-un cotidian fără idee. Orice am fi discutat, despre femei, despre tramvaie sau arhitectura Bucureştiului, totul era ridicat la idee şi nimic nu era flecăreală. Nu erau discuţii din acelea care nu urmăresc decât socializarea. Pentru mine acest exerciţiu era pe de-o parte fascinant, pe de alta obositor, pentru că mă ţinea mereu foarte sus, la nivelul generalului, al universalului. Apoi, acele examene parţiale, cum le-am putea numi în limbaj universitar, pe care le dădeam din când în când, sigur că erau importante pentru că, prin forţa relaţiei cu el, erai pus în situaţia fie să obţii o laudă, fie o mustrare, iar şi una şi alta te ajutau să mergi mai departe.

L.D.: De asemenea, înţeleg din *Jurnal*, Noica stimula şi un fel de concurenţă între discipolii săi.

V.D.Z.: Aceasta era o altă latură a modelului paideic al lui Noica, de a avea simultan mai mulţi discipoli care se cunoşteau între ei şi care intrau într-un fel de emulaţie, ce uneori evolua spre un soi de rivalitate, insuficient asumată. Cred că aici era partea mai slabă a lui Noica în calitate de maestru de şcoală informală, pentru că foarte bine crea aceste subsidiare rivalităţi stimulatoare, dar, pe de altă parte, nu reuşea să le atenueze, să le împace. Aşa că uneori, rivalităţile deveneau chiar dăunătoare.

L.D.: Am discutat despre necesitatea de a avea un maestru în orice căutare spirituală. Dar despărţirea de maestru nu e, la un moment dat, la fel de necesară?

V.D.Z.: Toţi cei care am fost în preajma lui am mers până la urmă, fiecare pe drumul său propriu. Eu cred că am fost printre cei mai consecvenţi cu mine însumi fără să fiu opac la ideile şi influenţele lui Noica, dovadă că *Filosofia inconştientului* este o carte pe care am scis-o cu gândul la el şi într-un dialog imaginar cu el. Despărţirea este inevitabilă din clipa în care începi să te găseşti cu adevărat pe tine însuţi şi să te exprimi.

L.D.: Ce-aţi învăţat fundamental de la Noica?

V.D.Z.: Cred că cea mai mare învăţătură pe care am primit-o de la Constantin Noica a fost de a fi uman în cultură. Aceasta înseamnă că spre deosebire de mulţi dintre porfesorii mei de la Facultatea de Filosofie el avea capacitatea de a te asculta şi îi făcea mare plăcere acest lucru; chiar dacă îţi transmitea ce ştia el şi ceea ce vedea el în tine era un maestru care funcţiona pe baza iubirii, pe baza unei atitudini umane autentice. Relaţia de filiaţie spirituală cu el conţinea extrem de multă căldură sufletească, extrem de multă iubire. Altfel spus, era o relaţie bilaterală în care fiecare câştiga, sau aşa cum îi plăcea lui să spună, nu se ştie cine dă şi cine primeşte. Această spusă nu era o lozincă, ci era o realitate a relaţiilor cu fiecare dintre noi. Şi acest lucru l-am învăţat: să mă relaţionez fiind capabil să-l ascult pe celălalt.

Din volumul *De la filosofie la psihanaliză şi retur. Dialoguri cu Vasile Dem. Zamfirescu*, în curs de apariţie la Editura Trei, Bucureşti.

interviu

Ştefan Ion Ghilimescu

Respirări

Spiritul clasic al unei antologii de poezie

Printre atâtea prejudecăţi, cel puţin de la romantici încoace, o avem şi pe aceea, devenită loc comun, potrivit căreia poezia ar fi apanajul vârstei tinere; cu alte cuvinte, se susţine exclusivist de către unii, muzele ori daimonul ademenesc în lumea lor mai cu seamă pe neliniştiţii imberbi în stare să îndure nu numai favoarea zvonului de aripi cu care sunt transportaţi în lumea pură a visului, dar şi duritatea loviturii cu care, la fel de bine, pot fi oricând aruncaţi de aceleaşi sibilinice divinităţi, de pe înaltele metereze, la picioarele fântânii de pe Helicon. Dacă ieşim din cercul vicios şi cercetăm mai cu osebire situaţia de fapt, vom constata că poeziei viscerale de elan vitalist a tinerilor i-a stat dintotdeauna alături, îmbărbătând-o şi fortificând-o, ca pe propria pupilă, poezia de meşteşug îndelung a unor scriptori stăpânitori ai tainei cuvântului, mister eclatant născut de fapt în Athanorul exerciţiului continuu al condeiului. Poezia, marea poezie, cred, nu ţine seama de vârsta emiţătorului; izvoarele ei aprigi la juventute ori aparent calme şi adormite la bătrâneţe sunt scoase la suprafaţă de aceleaşi profunde sentimente general umane. Mi-e greu să admit că există o singură vârstă a poeziei: că iubim doar la tinereţe sau că medităm la iminenţa morţii doar la senectute. Că lumea e fermecătoare şi splendidă doar în razele generoase ale soarelui de primăvară, şi, tristă şi plină de morbideţe, în aerul îngheţat al iernii… Nu, personal, nu sunt deloc de acord cu cei care discută şi privesc poezia funcţie de vârsta pe care o are poetul. Şi nici cu cei care consideră că poezia sau uneltele slujitorului ei nu evoluează… Nu caut aici dovezi oricând de găsit în rafturile bibliotecilor, mă mulţumesc cu un exemplu mai la îndemână, pe moment, antologia de versuri a lui Florian Stanciu, *Poeme/ Poémes*, recent apărută la Editura *Tiparg*, 2013

Autor a 7 volume de versuri, toate publicate după 1989, Florian Stanciu a împlinit anul acesta venerabila vârstă de 81 de ani. Cu o solidă formaţie economică care îi slujeşte, pe cât se pare, mai mult în noul regim liberal decât i-a fost pecuniar eficient utilă înainte de 1989 (când s-a complăcut în poziţia unui corect funcţionar de execuţie), autorul *Spectacolului cu intrare liberă* trăieşte astăzi o frumoasă vârstă a împlinirii spirituale. Cel mai nou volum de versuri al domniei sale, dacă pun în paranteză antologia care face obiectul intervenţiei mele de faţă, a apărut în 2011 la Editura Juventus şi se cheamă uşor dezabuzat *Eglogă vs. machina vs. nihil*. Dar l-am ascultat tonifiant acum câteva săptămâni pe domnul Florian Stanciu într-un dialog sui-generis cu Gheorghe Grigurcu şi nu m-am putut stăpâni să nu-i apreciez în mod tacit ţinuta şi eleganţa conversaţiei, claritatea pregnantă şi buna dicţiune a ideilor. Trăind de ceva vreme, din ce mi-au şoptit prietenii, în deplină singurătate, dar prietenos şi rezervat, biblioteca constituie la acest moment pentru domnul Florian Stanciu, mai mult decât oricând, probabil, tărâmul celor mai provocatoare explorări (mi-am putut da seama despre o atare realitate, când mi-a însemnat în grabă un număr de telefon direct pe o bucăţică de hârtie ruptă dintr-o fişă de carte completată pesemne greşit într-o bibliotecă publică!).

Nu voi face aici presupuneri cu privire la motivele pentru care lui Florian Stanciu nu i s-a tipărit înainte de '89 şi până la vârsta de 61 de ani nici măcar un volum de versuri… În ciuda faptului de oarecare notorietate, ce nu putea scăpa, desigur, atotştiutoarei securităţi, că el scria şi publica (ce-i drept, sporadic!) în reviste. De ajuns să spun doar că, incapabil de compromisuri, poetul nu a vrut-o, în realitate, el însuşi. A fost, fără doar şi poate, nu un veleitar în goană, ca atâţia alţii, după un fals statut, ci o adevărată conştiinţă poetică şi civică, un rezistent, în felul său, cantonat într-o inexpugnabilă Itacă interioară. Spre deosebire de atâţia cântăreţi ai aşa-ziselor realizări ale regimului comunist ceauşist, din pudoare, demnitate şi onoare, Florian Stanciu a refuzat pactul cu diavolul, preferând să-şi scruteze cu atenţie stările de spirit, să scrie şi să rescrie neştiut pentru sertar. Însumând, deosebit de selectiv, poezii din *Recviem la crângul de salcâmi* (1993), *Spectacol cu intrare liberă* (1999), *Poemul care îşi citeşte cititorul* (2001), *Levitaţii şi alte zboruri* (2004), *Războiul cu pădurea* (2007), *Eglogă vs. machina vs. nihil* (2011), volumul antologic *Poeme* cuprinde, cu excepţia ultimelor două titluri, în mare măsură, în realitate, poezia de sertar a lui Florian Stanciu, poezie elaborată, probabil, în urmă cu cel puţin 20-30 de ani faţă de data apariţiei pentru prima dată în volum. Din delicateţe, îmi imaginez, poetul nu a ţinut nici măcar cu acest bun prilej să facă minimele precizări în sensul arătat aici. De altminteri, redus aproape la minimum, aparatul ştiinţific al acestei antologii de autor se compune dintr-un *avant-propos* de şapte rânduri, situat înaintea paginii de gardă (!), un sumar de 10 *Scrieri* (în ordinea cronologică a apariţiei), după *Tabla de materii* propriu-zisă, plus, pe aceeaşi pagină, o listă de circa 10 *Referinţe critice* (autor, titlu, publicaţie, nr. şi an de apariţie). Mai mult decât insuficient, ca să zic aşa! Sărăcia aparatului ştiinţific este, altminteri, carenţa majoră a aproape tuturor antologiilor apărute în ultimul deceniu. Ea trădează atât slaba calificare a personalului de specialitate din editurile nou apărute (dar şi din cele mai vechi, abandonate de foştii scoliaşti), cât şi ciudatul dezinters al autorilor înşişi faţă de amănuntul de istorie literară, în stare, de atâtea ori, să aducă puţină lumină în spinoase chestiuni de încadrare şi desenare a contururilor unor necesare tablouri literare.

Ceea ce-l designează fără niciun dubiu pe Florian Stanciu ca poet este credinţa în cuvânt, mistica foarte personală a străluminării… Ca o planetă gravitând în jurul capului, visându-şi legănul – sâmbure de foc -, cuvântul este pasărea care îl poartă pe poet în unghiuri de zări depărtate, instrumentul uimitor cu care despleteşte după plac soarele, luna şi norii de pe întinsul cerului… Semen mai mic al fraţilor mai mari din umbră (ce splendidă metaforă!), cuvântul este entitatea care limpezeşte înţelesurile lumii în universul tot atâtor cioburi de oglinzi, încât, aşa cum notează, oarecum resemnat, undeva d-l Stanciu, de-abia "de rămâne părerea unui luminiş/ un pospai de cenuşă numai bun de/ ridicat în spulber de haitele vântului". Pentru un atare miracol însă, poetul, asemeni semănătorilor văzuţi în câmpuri, cândva, picură din vârful condeiului pe aria neîntinatei hârtii furnicar de semne, litere, şiruri, cuvinte ,"revărsându-se una în alta/ laolaltă seminţe cuvinte/ aşteptări creşteri rotunjiri/ mareea roadelor înspicate/ valuri-valuri modulate/ de îndoita înaripare/ a luminii şi vântului (…)/ mâine azi ieri/ totdeauna". Ostatec între ocniţa cerului şi tablaua pământului, după cum inspirit se plasează în Univers, poetul are totuşi puterea, graţie credinţei nestrămutate în puterile cuvântului, de a dezveli incredibile praguri şi de a deschide părţii spre alte tărâmuri, biciuind cu sfichiuri de fulgere negura. Frumoasa consideraţie de fină reflecţie "Când eşti nu eşti ce tocmai se vede" (amintind vag de un vers eminescian) fixează inspirit statutul fugace al poeziei (în lagătură cu un sens al fiinţei), hotar, cum crede poetul, dezvoltând mai încolo aparent *in abstracto*, "dintre ceva şi nimic -/ subţire, subţire un fir/ ori poate tărâm necuprins/ auind a pustietate/ Ceva nimic desigur vecini/ unul spre altul mijind/ unul de altul cărtind/ Fiecare de sine rosteşte/ semănându-se în zarea celuilalt/ Unul vântuie jerbe lumini/ celălalt văluri de umbre/ Necurmat pe drumri două/ alergării hărăzită făptura" (*De cum se-alege făptura/ Comment choisir la frontière*).

Alcătuită din şase secvenţe, urmând îndeaproape, în ordine cronologică, apariţia în volum a pieselor, *Poeme*(le) antologice ale lui Florian Stanciu, dincolo de caracterul deschis al oricărui univers polimorfic, prin definiţie, s-ar putea orândui tot atât de bine în şase arii tematice predilecte. Spirit ordonat şi luminos, octogenarul Florian Stanciu este evident că şi-a gândit şi alcătuit cu minuţie structura cărţii de faţă, în fond, reconsiderându-şi atuurile artistice specifice şi rezumând sever, ca parte distinctă şi definitorie a întregului, materia fiecărui volum.

Cele 11 piese reţinute de Florian Stanciu din prima plachetă (un sever numitor comun pentru aproape toate volumele !) aduc sub ochii cititorului o poezie care impresionează prin discreţie şi o simplitate stilată, atent depurată. Recuperată prin travaliu spiritual, după ani, ea ţine să rezoneaze şi reuşeşte să intre într-o nobilă stare de vibraţie într-adevăr cu puritatea nesmintită a simţirii copilului care descoperea cândva miracolele lumii, uimit şi uluit: "Urechi miriade/ ciulite-n ascultare/ frunză cu frunză deapănă foşniri/ pe canavaua de tăceri a pădurii/ vibraţii multiplicate-n ecouri/ şi veşti ce-şi răspund mai adânc/ decât glasuri de bronz". Cu reverberaţii alb-verzui de lumină-penumbră, filtrând "culoarea tăria mireasma", atât de dragă autorului, floarea de salcâm devine în acestă partitură nu numai simbolul somnanbuliei primei vârste, dar şi însemnul nobil al poeziei începuturilor, al poeziei eclatante a poeziei începuturilor, căreia autorul îi închină acum o *missa pro defunctis*, cum o spune de altminteri foarte clar şi titlul generic: *Recviem pentru crângul de salcâmi*.

Plecând probabil de la acest *Memento* care naşte implicit şi fără iluzii întrebarea: "ce vine după"?, ca preambul la prima lecţie de istorie, tânărul învăţăcel (junele poet) înţelege devreme că, pentru a găsi un sens existenţei, "pe noi înşine trebuie să ne naştem/ din noi înşine va trebui să zbucnim". Dedicată deopotrivă istoriei curente (în care urechea nu mai desluşeşte în rumoare "unde sfârşeşte răgetul şi unde/ începe strigătul"), dar şi filozofiei istoriei, densă şi de foarte bună calitate, secvenţa *Spectacol cu intrare liberă* atestă cât se poate de clar natura clasică fericită a lui Florian Stanciu, gustul său pentru comentariu şi "glosă" ca succedaneu al spectacolului adesea grotesc care se petrece lângă noi, "în fantomatica beznă a grotei".

La început, asemeni fericiţilor înaintaşi, degustători, graţie învăţăturii de carte, al acelui *lux mundi* despre care atâta s-a vorbit, cu tonusul vârstei lipsite de griji, poetul se adresează direct muzei istoriei, lui Clio, rugând-o să-l călăuzească prin fojgăiala de semne: "Şi cum se-ntrupează sub ochii mei/ chipul tău înseilat dintr-un tremur de linii fire/ de paianjen reverberaţii culori/ între hotarele unei scoarţe de carte o! muză!/ Mi se pare că obrazul tău din stirpe de zei/ se-ntrece-n înflorire cu unul de fragedă/ frumoasă foarte duducă/ Ci spune-mi ce zăreşti ce desluşeşti/ în lung prelungul/ pergament ce vălureşte dinainte-ţi între/ o mână şi cealaltă/ ce noime şi taine răzbat din fojgăiala de semne/ Poartă-mă de mână prin întuneric/ rosteşte-mi de zestrea/ ce fostu-ţi-a hărăzită de tătâne-tău Zeus". Dar, de pe curata culme a întâlnirii prin poezie cu *Historia magna*, începând cu *Anno Domini 1940*, spectrul tot mai ameninţător al *fiarei celei stacojii* tropăind prin Eurasia, iar, mai apoi, înfruntarea barbară dintre "cei doi casapi nebuni ai veacului", zămislesc în cugetul tânărului Florian Stanciu văpaia de gheaţă a unor întrebări fundamentale: "ce eşti de care parte ţi-e locul/ vânător sau vânat ucigaş ori ucis"? Cu povara răspunsului împlicit şi care angajează manifest însăşi veridicitatea meditaţiei despre avatarurile condiţiei umane, (temă ce rezumă aproape în întregime conţinutul antologat al volumului *Poemul care îşi citeşte cititorul*), versul poetului nostru capătă accente şi tonalităţi întunecate, de-a dreptul dramatice. "Ostatici între ocniţa cerului şi tablaua pământului/ frământăm un ocol ce ni se-arată din ce în ce mai strâmt/ priviri şi vise frânte de cerbicia atâtor gratii/ rânduri de zile ne-mbracă în mai negru în mai cenuşiu/ cele mai multe rămân în afara oricărui sclipăt de culoare/ oarbe şterse şi mai rele decât însuşi răul" (*Ostatici*).

Nu voi face aici presupuneri cu privire la motivele pentru care lui Florian Stanciu nu i s-a tipărit înainte de '89 şi până la vârsta de 61 de ani nici măcar un volum de versuri… În ciuda faptului de oarecare notorietate, ce nu putea scăpa, desigur, atotştiutoarei securităţi, că el scria şi publica (ce-i drept, sporadic!) în reviste.

Cu o ştiinţă a combinatoriilor ce trădează o sensibilitate muzicală pe cât de polifonică, tot pe atât de clasică, în esenţă, cu deplina alegere a maturului, de această dată, Florian Stanciu introduce în miezul *Poeme*(lor) contratema volumului *Levitaţii & alte zboruri* : metapoezia - o partidă temperat-briantă care se dezvoltă cât se poate de firesc din reflecţiile şi întrebările proprii poeziei lui Florian Stanciu despre propria condiţie. Iată, de altminteri, în acest *adagio*, cum poetul desemnează subtil şi situează la locul cuvenit - în doar câteva versuri - greutatea fostei poezii de sertar în contextul poeziei sale de astăzi, la rându-i, trezind înfiorate nelinişti cu privire la viitor. Poezia de azi te întrebi/ sosi nu sosi altfel decât/ cea de ieri sora-i mijlocie/ şi nu altfel decât cea de/ alaltăieri sora mai mare// ele-între ele asemenea neasemenea/ când una neapărat mai frumoasă/ fiecare pe firul ei menită/ ispite oprelişti pândindu-le cum pe/ câteştrele fetele împărătului din poveste// aceea de mâine poezia desigur/ te nelinişteşte va veni nu va veni (…)".

De un spectru tematic mai variat, dar tratat cu aceeaşi ştiinţă armonică, penultima secvenţă a antologiei (exceptând pe ultima, probabil, cea mai frumoasă…!) exchibă, pe lângă un optimism robust, întregul florilegiu de posibilităţi temato-poetice ale versului acestui autor. Dincolo de sentimentul de groază şi disperare trăit în urma distrugerii de către *rinocerii de fier* a crângului de salcâmi, simbol, ne amintim, al purităţii şi magiei temperamentale a primei vârste şi până la spectacolul oribil, *Community Show*, cu *vorbarii* (creaţie lingvistică a autorului) care turmentează cu ciocanele cuvântului auzul, schilodind literele şi alterând silabele; dincolo de perdelele enorme ale ceţii politiceşti la zi şi până dincolo de dezgustul lăsat de *golul* ceauşist care a tot lătrat megaloman, ani în şir, despre sine; dincolo de perfidie, miciună şi trădare, în genere, şi până la străfulgerările de foc ale poeziei întrezărite după înşelătoarele praguri ale întunericului unde străjuiesc dintotdeauna prietenii cei mai buni – copacii (*nestrămutaţi şi drepţi în ei înşişi*) -, universul poeziei lui Florian Stanciu din *Războiul cu pădurea* desfăşoară cu generozitate spre mâine un mirobolant steag lilial. "În zori la marginea somnului când/ înrourate florile aprind multicolore sticliri/ feluri de lumânărele clipind licurind/ ajută lumina să biruie nălucile nopţii/ Din căţui de corole se ridică miresmele/ te caută şi încing cu iedera adierilor/ o clipă mersul descumpănindu-ţi-l (…)/ Zorile despletesc spre zenit steagul alb al zilei".

O foarte originală mistică a marii treceri adusă în fagurele versului de meditaţia despre curgerea inexorabilă a timpului şi tainica legătură a omului cu pământul şi cerul conferă ultimei secvenţe a volumului gravitatea marii poezii dintotdeauna. "Când semne anume/ plesnete de fulgerături/ ard ceaţa uitării/ şi deşiră dinainte-ţi/ largul câmpului tărcat de drumuri de ţară (…)// Nu ştii cum/ nici de ce/ tainic te caută/ prelung te ajung/ chipuri glasuri ecouri/ ale unora de mai ieri/ răsfiraţi pe aceste întinsuri/ pierduţi pe acele nemargini// Pe ei îi auzi/pe ei îi străvezi/ prin sita clipelor/ aievea fiind nemaifiind/ pe ei ce aştern/ în cenuşa ţărânii/ patul seminţelor/ explozii de verde/ neamuri de verde/ neamuri de ierburi/ popoare de plante vălurind vâslind/ spre sorocu-mplinirii".

Pe lângă desfătarea spirituală de cea mai aleasă ţinută pe care o provoacă discret chiar şi cititorului celui mai avizat, toată poezia pigulită şi antologată cu meticulozitate de orfevru de Florian Stanciu în volumul bilingv *Poeme/Poèmes* îl consacră cu brio ca pe un poet de rară şi autentică extracţie.

Florian Stanciu,
***Poeme/ Poèmes*,**
Editura *Tiparg*, 2013

eseu

Ion Popescu-Sireteanu

Numele Ahtum, Ohtum, Aiton, Oiton = Oltu

Considerăm că şi numele ducelui din sud-vest era Oltu, în forma derivată: Olton/Oltoń, cu variantele Ol´toń, Oiton, Oitun, iar grafic, poate chiar şi fonetic, având variante cu A-.

Pe baza informaţiei istorice şi a legendelor privitoare la Sfântul Gerard, se poate spune că, în primele decenii ale sec. al XI- lea, sud-vestul teritoriului dacoromân era stăpânit de un duce puternic numit în legende **Ahtum**, dar **Ohtum** în **Gesta Hungarorum**, cronica Notarului Anonim. Se înţelege că este vorba de forme latinizate ale unui nume **Ahtu** sau **Ohtu**. Reşedinţa acestuia era la Morisena, în româneşte **Mureşana**, Cenadul de astăzi. Între acest duce şi regele Ştefan (care era fiul româncei Sarolta), **Voicu** după numele lui anterior trecerii la catolicism, are loc un conflict din cauză că ducele punea vamă pe sarea ce se transporta din Transilvania, pe Mureş. Ştefan I desfiinţează ducatul lui Gyla cu reşedinţa la Alba Iulia, apoi cucereşte ducatul lui Kean localizat în sud- estul Transilvaniei şi îl izolează pe Ohtu. Această izolare se adânceşte după moartea împăratului bizantin Vasile al II- lea. Între românii lui Ohtu/Ahtu şi unguri are loc un război. Prin trădarea lui Sunad/Chanad, latinizat: **Chanadinus**, ducele a fost ucis, iar ducatul ajunge cu timpul în stăpânirea ungurilor. Morisena va primi numele celui care l- a ucis pe ducele român, **Cenad**.

Un studiu foarte bogat în informaţii şi interesant prin interpretarea materialului existent a fost elaborat de către istoricul arădean Eugen Glück (**Cu privire la istoria părţilor arădene în epoca voievodatului lui Ahtum**, în **Arad**, 101–150). Cercetătorul nu şi- a propus să se ocupe de originea numelui, problemă care ţine de preocupările lingvistului.

Anonymus, în **Gesta Hungarorum**, vorbind despre ducele **Ohtum**, scrie: „Teritoriul însă care se întinde de la fluviul Mureş până la fortăreaţa Urscia [Orşova] l-a ocupat un oarecare duce cu numele Glad, care a ieşit cu ajutorul cumanilor din fortăreaţa Vidin, şi din ai cărui urmaşi s- a născut Ohtum, pe care mai târziu, după un lung timp, în vremea regelui Ştefan cel Sfânt, l- a omorât, în fortăreaţa sa de lângă Mureş, Sunad fiul lui Dobuca, nepotul regelui fiindcă i-a fost în toate adversar numitului rege şi căruia numitul rege, pentru bunul său serviciu, i-a dăruit o soţie şi fortăreaţa Ohtum cu toate apartenenţele sale“ (**Anonymus**, 83–84, text latin p. 34). Prin urmare, în Banat exista o dinastie voievodală. Aceasta s-a opus întotdeauna regilor Ungariei. I s-a opus şi Ohtu „în toate“, de aceea fiul lui Dobuca, numit aici în scris Sunad, nepot al regelui, l-a omorât pe acesta în **cetatea Ohtum**, adică în reşedinţa sa care putea fi Morisena, dar şi Aradul (Vladimirescu) (vezi şi **Arad**, 154).

Al doilea izvor al evenimentelor este **Legenda Sfântului Gerard**, iar al treilea este **Cronica turcească** a lui Mahmud Terdzuman, despre care vorbeşte Victor Fizeşian în studiul **Voievodatul lui Ahtum-Marcian - secolul al XI- lea**, în revista „Berzobis“, I, 1997, nr. 2, p. 10-23. Aici personajul istoric Ohtum (Ahtum, Ajtony) este numit în scris **Marcian**, nume explicabil, poate, prin **Marssian**(**us**) = Mureşanul.

Numele **Ohtum**, după cum observă N. Drăganu, în **Românii**, 228, a fost identificat cu numele maghiar **Ajton** (rom. **Aiton**), care ar fi de origine turcică, anume din **altyn**, **altin** „aur“. Se precizează, în acelaşi loc, pe baza unor izvoare istorice sigure, că acest nume, cu diferitele lui variante, este atestat în mai multe părţi: **Ajton** (citeşte **Aiton**) în Caraş Severin; **Ajton** la sud-vest de Cluj: **villa Ohtunth**, **villa Ohtunteleke** (la anul 1320), **Ahton** (la 1329), **Ohcun** (la 1334), **poss. Ahtum** (la 1345), **Ohtum** (la 1366), **Hohthon** (la 1398), **Ohthon** (la 1411), **Ahton** (la 1428), **Ohton** (la 1429), **Aython** (la 1456), **Oython** (la 1470), apoi: **Ayton**, **Aithon**, **Aiton**, **Ajton**, **Ajtonu** (Suciu, I, 28). S-a menţionat documentar **Ahtonmonustura** şi **Ahton Monustura** (la 1315), **poss**. **Hohtunmonustura** şi **Ahtunmonustura** (la 1329), **Ohtumonustura** (la 1343), **Achtum** (la 1352), **Ahtunmonustur** (la 1355), **Ahtun Monustur** (la 1455) la sud-est de Şemlac, jud. Arad, localitate astăzi dispărută (Suciu, II, 288; vezi şi Glück, în **Arad**, 118). Mănăstirea a fost desfiinţată, ca alte mănăstiri ortodoxe din părţile stăpânite de catolicism, dar ctitoria ducelui bănăţean a rămas în documente peste secole ca probă a ritului ortodox pe care îl urma ctitorul ei şi, indirect, ca probă a românităţii sale, împotriva originii turcice a numelui acestuia, cum spun, cu rea credinţă, istoricii unguri (vezi şi Popa-Lisseanu, **Izvoarele**, I, 83, nota 12) şi cum admit, din totală necunoaştere şi neînţelegere, şi unii cărturari români (vezi, de pildă, I. D. Suciu şi Radu Constantinescu, **Documente**, 60: „Achtum, un stăpânitor cu nume turanic“; D. Onciul, în **Românii şi ungurii în trecut**, **Scrieri**, II, 343, spune doar: **Ahtum** „nume cu înfăţişare turanică“; Radu Constantinescu, **Introducere** la Gerard din Cenad, **Armonia lumii**, Bucureşti, 1984, p. 38: „Ahtum acesta (Achtum), personaj cu nume vădit turanic, pare-se peceneg“) cu prea multă şi nemotivată îngăduinţă.

Bizuiţi pe consemnarea că Ohtum ar fi fost botezat la Vidin, unii au considerat că acesta ar fi fost slav (bulgar). Alţii l- au identificat cu ducele Kean, al cărui ducat a fost desfiinţat de unguri (vezi şi Decei, **Relaţii**, 68, nota 1). De altfel, prin confuzie, el chiar este numit **Kean** într- o cronică pecenegă privitoare la evenimentele din această perioadă (vezi Radu Constantinescu, **Introducere** la Gerard din Cenad, **Armonia lumii**, p. 40). Părerea cercetătorului maghiar Melich că **Ajtony** sau **Ohtum** ar fi fost ungur (vezi şi Decei, **Relaţii**, 83, nota 4; Pascu, **Voievodatul**, I, 64, nota 79) confirmă constatarea că s-a încercat insistent să se acorde origine maghiară unor vechi nume de alte origini şi îndeosebi celor româneşti din părţile ardeleneşti. Aceste insistenţe aveau justificări politice într-o epocă în care se încerca, şi se încearcă şi astăzi, prin orice mijloace, susţinerea morală a fostei stăpâniri maghiare asupra Transilvaniei.

Gh. Popa-Lisseanu, în **Introducere** la **Izvoarele**, vol. 11, p. XXXV, scrie: „Ohtum sau Aiton, nepotul ducelui Glad, din cetatea Morisena din Banat, era şi el creştin ortodox. Subt numele Achtum este a se înţelege, după cum presupun unii, tot numirea unei demnităţi, ca şi **γυλας** sau **Kean** (**chan**), poate un **άρχων** principe. Acest Ochtum s-a botezat la Vidin şi puterea sa cea mare, mai mare chiar decât a regelui Ştefan cel Sfânt, şi-o trăgea de la ortodoxie“; „Că acest Achtum n-a fost bulgar, cum se spune uneori, rezultă şi din faptul prieteniei sale intime cu împăratul Vasile II Bulgaroctonul, adică omorâtorul de bulgari, şi distrugătorul ţaratului bulgar“. Prin urmare acest duce n- a fost nici ungur şi nici bulgar.

Prin al doilea botez al lui Ohtu/Ahtu, dacă va fi existat, „se poate înţelege mai curând un act de închinare faţă de bazileu, ocazie cu care Bizanţul îl recunoaşte dreptul de a domni, drept ce decurgea chiar din descendenţa sa, descendenţă de lungă durată din ducele Glad“ (Victor Fizeşian, **art**. **cit**., p. 12). Poate că acest aşa-zis botez reprezintă încoronarea lui ca duce sau voievod. De altfel şi despre Glad se spune în **Gesta Hungarorum** că a ieşit din cetatea Vidin, ceea ce ar însemna că era o posibilă tradiţie a încoronării în Vidin a ducilor din Banat, în lipsa unei episcopii în ducatul lor.

Formele în care apare numele ducelui din sud-vest sunt: **Ohtum**, **Ahtum**, **Aiton**, **Ohton**, **Ohtun**, **Hohtun**. Nu ne mirăm de existenţa unor variante de vreme ce de la numele vechi se realizează, teritorial, forme variate aşa cum un nume obişnuit, dar şi voievodal ca **Mihai** are şi forme precum **Miai**, **Mihu**, **Miu**, **Mihnea**... Dacă avem în vedere şi numele **Ahtonmonustura**, **Ahton Monustura**, **Hohtunmonustura**, **Ahtunmonustura**, **Ohtunmonustura**, **Ahtunmonustur**, **Ahtun Monustur**, citate mai sus, numele ducelui (sau regelui) era şi **Ahton**, **Hohtun**, **Ahtun**, **Ohtun**, variante grafice (poate şi fonetice) ale numelui **Oton/Otun**, dacă **h** nu avea valoare fonetică.

Cercetarea noastră îşi propune să stabilească forma de bază a acestui nume şi să pună în evidenţă variantele ori hipocoristicele (diminutivele).

Un nume vechi românesc era **Oltu**, cu variante şi derivate, folosite atât în antroponimie cât şi în toponimie. Constatăm că numele **Oltu** a evoluat în două direcţii principale în cazurile în care şi-a modificat aspectul fonetic: 1) a devenit **Oitu** prin articularea palatală a lui **l** preconsonantic şi apoi prin vocalizarea acestuia şi 2) a devenit **Otu** prin disimilaţia totală a lui **l** preconsonantic, cum îl găsim şi la aromâni, ca nume de familie (Caragiani, II, 147). **Otu** a putut fi scris **Othu** sau **Ohtu**, uneori **h** fiind rostit (**Ohtu** este nume de munte la aromâni, Caragiani, II, 243) şi devenit **c** în varianta **Octum**.

Considerăm că şi numele ducelui din sud- vest era **Oltu**, în forma derivată: **Olton/Oltoń**, cu variantele **Ol´toń**, **Oiton**, **Oitun**, iar grafic, poate chiar şi fonetic, având variante cu **A-** . Numele ducelui se întâlneşte cu cel topic **Oltomani** pe care l-am explicat, în alt loc, prin **olton**, cu suf. **- an** (pl. **- ani**). Surprinzător până la un punct este faptul că numele ducelui se apropie până la identitate de **Oltoń**, **Ol´toń Ol´tuoń** care are hipocoristicele **Lituon**, **Liton**, **Lituoi**, **Litovoi**. **Olton**, ca substantiv comun stă, cum vedem, şi la baza apelativului **oltoman/ortoman** (vezi Ion Popescu-Sireteanu, **Limbă şi istorie românească**, p. 235-242).

Astăzi suf. **-óń(-oni)**, în sud- vest, indică mai ales o valoare augmentativă, dar şi pe **cel din neamul cuiva**. Tot aşa se comporta sufixul şi acum o mie de ani, **Oltóń/Oltuóń** denumea pe cineva din neamul lui **Oltu** sau devenise supranume, folosit, însă, şi de alţi oameni datorită rezonanţei lui sociale şi istorice. Variante ale numelui **Oltu** au fost, fără îndoială, **Uoltu**, **Ualtu**, acestea din urmă stând la baza celor grafiate cu **A-** : **Aiton**, **Aitun**. Formele **Ohtum** şi **Ahtum** sunt aparent neromâneşti şi ele trebuie considerate ca forme grafice latinizate.

Ducatul sau ţara lui Olton-Oiton sau Oltu cuprindea, cum arată Eugen Glück, în **Arad**, 106, un teritoriu de vreo 40.000 km.² între Mureş (dar şi dincolo de acest râu, până în Zarand) – Tisa – Dunăre. Spre răsărit cuprindea, probabil, şi Oltenia cu Ţara Haţegului*. Cu privire la graniţa de nord se admite că ducele stăpânea ducatul lui Glad „cât şi părţi din cel al lui Menumorut, până la Criş“ (Mircea Barbu şi Eduard Ivanof, în **Arad**, 35). După moartea lui, probabil în 1028, ţara nu va fi trecut dintr- odată în stăpânire străină. Este sigură folosirea lui Sunad/Chanad (şi acesta nume deformat, vezi Ion Popescu-Sireteanu, **Memoria**, II, p. 313–316), fostul demnitar al ducelui, ca diriguitor al unei părţi a teritoriului, anume al viitorului comitat Cenad. Celelalte părţi ale ducatului vor fi stăpânite de apropiaţi ai ducelui mort şi de urmaşi ai acestora. Pierderea capitalei Morisena nu a însemnat căderea întregului ducat.

O ipoteză care se cere verificată în timp este aceea a întinderii stăpânirii lui Oltu/Olton şi peste Oltenia, Haţeg şi Hunedoara. Poate aşa se explică unitatea lingvistică mult mai mare a sud-vestului dacoromân; ea trebuie să fi avut un îndelungat şi vechi suport politic. Parţial, ipoteza noastră se verifică prin relaţiile permanente dintre cele trei unităţi teritoriale amintite. Pe această realitate se bazează unitatea dintre Caraş Severin şi stăpânirile domnilor din Ţara Românească a părţilor de peste munţi în sud-vestul Transilvaniei.

* Dacă Glad avea în oastea lui şi valahi (pe lângă bulgari şi cumani), adică ostaşi din Terra Blacorum = Ţara Românească, înseamnă că ducatul său se întindea în est până la Olt, ducele ajutându-se cu vecinii (de acelaşi neam şi aceeaşi credinţă) împotriva călăreţilor unguri.

BIBLIOGRAFIE

Anonymus, **Gesta Hungarorum**, în Gh. Popa-Lisseanu, **Izvoarele istoriei românilor**, vol. I, Bucureşti, 1934; **Cronica Notarului Anonymus, Faptele ungurilor.** Traducere şi comentariu de Paul Lazăr Tonciulescu, Bucureşti, Ed. Miracol, 1996.

Arad = **Studii privind istoria Aradului**, Bucureşti, Ed. Politică, 1980.

Mircea Barbu, Eduard Ivanof, în **Arad** = Mircea Barbu, Eduard Ivanof, **Cercetări arheologice în zona Aradului privind perioada secolelor VII – XI, în Arad.**

Caragiani, II = Ioan Caragiani, **Studii istorice asupra românilor din Peninsula Balcanică**, II, Bucureşti, 1941.

Radu Constantinescu, **Introducere** la Gerard din Cenad, **Armonia lumii**, Bucureşti, 1984.

Decei, **Relaţii** = Aurel Decei, **Relaţii romăno-orientale. Culegere de studii**, Bucureşti, Ed. Şt. Encl., 1978.

Drăganu, **Românii** = Nicolae Drăganu, **Românii în veacurile IX-XIV pe baza toponimiei şi a onomasticei**, Bucureşti, 1935.

Victor Fizeşian, **Voievodatul lui Ahtum – Marcian – secolul al XI-lea** în „Berzobis“, I, 1997.

Eugen Glück, **Cu privire la istoria părţilor arădene în epoca voievodatului lui Ahtum**, Arad, 101-150.

Legenda Sfântului Gerard, vezi: Radu Constantinescu, **Introducere la Gerard**...

Dimitrie Onciul, **Românii şi ungurii în trecut**, în **Scrieri**, vol. II.

Gh. Popa-Lisseanu, **Izvoarele istoriei românilor**, vol. 1,11.

Ştefan Pascu, **Voievodatul Transilvaniei**, I, Cluj, 1971.

Popescu-Sireteanu, Ion, **Limbă şi istorie românească**, Timişoara, 2003; **Memoria limbii române**, vol. II, Iaşi, 1998.

Coriolan Suciu, **Dicţionar istoric al localităţilor din Transilvania**, II, Bucureşti, Ed. Academiei,1968.

I. D. Suciu şi Radu Constantinescu, **Documente privitoare la istoria Mitropoliei Banatului**, Timişoara, 1980. s

studii

Dan Şalapa

STYX – râul care desparte viaţa de (o altă) viaţă

Gabriel Cazan publică la Editura SINGUR, Târgovişte, anul acesta, 2013, o carte incitantă, arondabilă genului SF: ”Pe malul râului Styx”. Genul acesta nu-i este străin autorului, el debutând în acest tip de literatură în 2008 cu “Umbra”, Editura Europroduct Piteşti. Se pare că genul i-a priit de minune pentru că, în 2010, publică romanul “Krystall” la Editura Tiparg, şi apare în “Antologia Revistei Singur“ cu povestirea “Sfera de foc”, iar în 2012, tot la Editura SINGUR, este publicat în culegerea de proză scurtă: “Sfera de foc”. Bine primit de critica genului, încurajat de succesul acestor tipărituri, Gabriel Cazan ne propune de această dată un roman amplu, impregnat de multe elemente specifice SF-ului, dar puse în pagină nu doar de dragul aglutinării ci cu ştiinţa scriitorului ce stăpâneşte domeniul şi cu documentarea necesară. Da, pentru că genul SF nu este, de multă vreme, doar o stare survenită sau indusă de imaginativ, ori rodul unui onirism tehnicizat prin limbaj, fie el inventat, fie împrumut din reviste şi dicţionare tehnico-ştiinţifice etc.

Gabriel Cazan face dovada unei baze informaţionale ştiinţifice bine stăpânite, prin urmare, ştiinţific organizate, căreia i se alătură una filosofică şi mitologică, împreună folosite de-a lungul unei poveşti petrecute într-o lume a viitorului, o lume în care tandemul om-robot trăieşte într-o armonie relativ stabilă, lume în care, desigur, dragostea îşi face loc, dar numai în relaţia inter-umană, conform cutumei clasice şi morale, bărbat-femeie, astăzi, în medii din ce în ce mai vocale, contestată.

*

Romanul SF modern trebuie să aibă o bază solidă ştiinţifică, ceea ce îi conferă un sistem argumentativ solid la confruntarea cu cititorul avizat, dar şi cu cel specializat. Astăzi, literatura SF este deja un domeniu al creaţiei care s-a aliniat imperativului demonstraţiei nu doar logice ci şi strict ştiinţifice. Ce-i mai rămâne, atunci, se pot întreba neofiţii, scriitorului ca atare, dacă totul se rezumă la rigoare provenită din calcule şi formule? Destule, am zice, pentru că ştiinţa poate fi povestită în limbajul obişnuit, toate marile descoperiri sunt transferabile tărâmului povestirii, basmului, legendei şi, de aici, a mitului. Fizica cuantică, ultima mare “găselniţă” scriitoricească - astăzi, şi ea, oarecum, ca leit motiv SF, depăşită - are, spre exemplu, rădăcini adânci în inegalabilul basm românesc “Tinereţe fără bătrâneţe şi viaţă fără de moarte”, unde eroul transgresează viaţa, învinge moartea, timpul şi spaţiul nemaiexistând în termenii lumeşti. Motivul acesta, al timpului şi spaţiului ca elemente identice, pe de o parte, şi convenţionale, pe de alta, vine şi din pre-anticul poem “Ghilgameş”, din cultura mesopotamiană, cultură care, conform unor dovezi încă supuse discuţiilor specialiştilor, are tangenţe cu spaţiul traco-get. În acest context de cultură şi vechi origini de civilizaţie, dacă admitem mitul lui Orfeu şi al Euridicei - la care povestirea lui Gabriel Cazan face trimitere prin intermediul mitului râului Styx, ce desparte tărâmul vieţii de cel al morţii (Styx înseamnă în limba greacă veche, *râul urii*), şi al luntraşului Charon, cu câinele său celebru, Cerber - ca fiind preluat de către greci din aceeaşi cultură traco-getă, ca şi cel al lui Apollo şi al lui Dionyssos, ne aflăm mult mai aproape de nişte surse ce ne fac să ne aplecăm cu o atenţie mai mare asupra unor astfel de scrieri romaneşti, inclusiv şi dintr-un sentiment legat de apartenenţa la un spaţiu ancestral extrem de pertinent ştiinţific, modern cu adevărat pentru acele timpuri, aici, din vatra carpato-danubiano-pontică. Dincolo de aceste consideraţii impregnate de un relativ subiectivism, romanul “Pe malul râului Styx” are certe elemente de prozodie SF, stârneşte prin dinamica dialogului şi prin structura epică în care urmărim, la un moment dat, două, sau chiar trei povestiri, alternativ, succesiunea lor necreând disconfort la lectură, dimpotrivă - incitând.

Motivul morţii este central în povestea lui Gabriel Cazan, moartea privită doar ca o “trecere”, ca o poartă de la o stare de conştienţă la alta. Creierul uman este capabil - au demonstrat-o oamenii de ştiinţă - să folosească acel fond energetic de 20 de waţi pentru a transla fiinţa care suntem noi, oamenii - sufletul, într-o accepţiune mai îndeobşte - spre o altă dimensiune. Practic, să trecem, din momentul aşa-numitei morţi, într-un alt univers, ceea ce conduce, logic, dar şi demonstratibil prin fizica cuantică, spre admiterea existenţei mai multor universuri, deci a teoriei multiversului, sau a pluriversului, adică a existenţei mai multor universuri. Câte, nu vom şti, poate, niciodată, dar tocmai de aceea teoria multiversurilor este captivantă, sprijinită, de altfel, de multe alte contexte cotidiene, religioase, în special, filosofice, mai ales.

*

Povestea din romanul “Pe malul râului Styx” converge spre o astfel de demonstraţie, în care moartea face parte din viaţă, şi în care inteligenţa este o stare naturală care transleazā dimensiunile temporare, inclusiv tandemul om-robot fiind un argument în acest sens, dar numai până la limita acelui subtil ghem energetic, de 20 de waţi, pe care creierul uman îl primeşte în dar la naştere, la sosirea în acest univers, şi care dar îl ajută să se transfere… *dincolo*, într-un alt univers, din cele multe altele ale multiversului, şi cărui transfer, noi îi spunem atât de neelegant şi depreciativ, în definitiv, moarte. Ghemul energetic la care ne referim este legătura noastră, ca oameni, cu Cosmosul, cu Infinitul, el poate fi chiar Infinitul, condensat ca o super-novă, spre exemplu, sub calota noastră craniană! Mai dificil este să-i definim clar originea, să-l caracterizăm indubitabil pe acela care ni-l dă, deci provenienţa lui iniţială. Aici - sau de aici încolo - lucrurile se cam complică, ştiinţific vorbind, însă, pe scurt, până una-alta, lumea îi zice acelui… generator energetic multiversal Dumnezeu, ori Spirit Absolut, Fiinţa Supremă, Conştiinţa universală, sau oricum altcumva în sensul unui ”stăpân al cerurilor”. Este, altfel spus, conform celor demonstrate de prof. dr. Dumitru Constantin Dulcan, medic neurolog şi psihiatru, cercetător în domeniul conştiinţei, filosof, în cărţile “Inteligenţa materiei”, Editura Eikon, Cluj, 2009, ediţia a III-a, revăzută şi adăugită, şi “Mintea de dincolo”, Editura Eikon, 2013, o **Inteligenţă universală**, căreia i se subsumează toate cele care sunt, au fost şi vor fi, adică o existenţă într-un prezent continuu, nimic nefiind ieri, sau azi, ori mâine. În Formula AS nr. 1067/2013, într-un interviu, prof. dr. Dulcan spune: <<Am scris întâi “Inteligenţa materiei”, pentru că am vrut să argumentez ştiinţific intuiţia că în spatele tuturor lucrurilor se află o Raţiune universală care ordonează şi coordonează totul. Şi că această Raţiune e Dumnezeu. Dacă Dumnezeu există, atunci şi noi, oamenii, trebuie să avem un sens. (…) Acum, ceea ce am încercat în cartea “Mintea de dincolo” a fost să arăt că experienţa morţii clinice vine să susţină cu argumente clare originea noastră spirituală - idee pentru care pledează descoperirile fizicii cuantice, religiile, psihologia transpersonală, ştiinţele neurocognitive şi nu numai acestea. Toate sursele discutate ne spun că viaţa noastră pe pământ e doar o mică parte din ceea ce avem de trăit, o lecţie pe care tre buie să ne-o însuşim pentru evoluţia noastră spirituală.>>

*

Gabriel Cazan avertizează în prembulul povestirii sale asupra “cheii” în care a fost conceput firul epic, făcând o succintă, dar elocventă introducere în tema şi conexiunile ei ştiinţifice, moderne, referinţele ajutând nu doar la înţelegerea cărţii dincolo de textul ei propriu-zis ci şi dintr-o perspectivă mai largă, atât ştiinţifică cât şi religioasă, până la urmă. Neputinţa umană în faţa dimensiunilor imposibil de imaginat ale creaţiei multiversale, conduce, simplu, la accepţiunea lor religioasă şi la smerenia cuvenită, dar, să nu uităm acel ghem energetic de 20 de waţi, care ne păstrează în legătură directă, luminoasă şi eternă cu toată această imensitate şi care ne obligă, mai mult sau mai puţin conştient, s-o scotocim, s-o definim, s-o înţelegem. Înţelegerea ei poate surveni şi prin lucrările SF, precum cea a lui Gabriel Cazan, salutară ca realizare a genului, sustenabilă în plan strict ştiinţific, dar şi literar şi filozofic, deci o lucrare plenară care scurtează, am zice, calea spre risipirea angoasei celei mari a omului, dintotdeauna: moartea.

*

Încheiem pledoaria noastră pentru lectura acestui roman modern, incitant, bine condus scriitoriceşte, cu un alt citat din acelaşi interviu al prof. dr. Dumitru Constantin Dulcan, spre o mai temeinică susţinere a celor de noi aici afirmate, şi de Gabriel Cazan, în romanul său, “Pe malul râului Styx”, povestite: “Tocmai pentru că sunt medic neurolog şi am studiat creierul, pot să afirm cu tărie că mintea omenească nu se reduce la reacţiile biochimice care au loc în creier. S-au făcut măsurători ale momentului în care sunt activate diferite arii din creier şi ele demonstrează că aceste activări preced cu câteva miimi de secundă conştientizarea lor. Cu alte cuvinte, decizia de executare a unei mişcări pare a fi luată înainte de a fi informat creierul. Şi atunci, dacă iniţiativa creierului precede, oarecum, voinţa noastră de a acţiona, ne întrebăm firesc: *gândim sau suntem gândiţi*? Nu avem încă o teorie coerentă referitoare la conştiinţă. Experienţa morţii clinice pledează pentru independenţa conştiinţei faţă de creier. Nu creierul generează conştiinţa, aşa cum încă se crede la modul general, ci conştiinţa are în primire un creier, de care se foloseşte de-a lungul unei vieţii, pentru a se informa, a experimenta şi a evolua.”

Aurel Sibiceanu

Glorioşii ani ai ratării

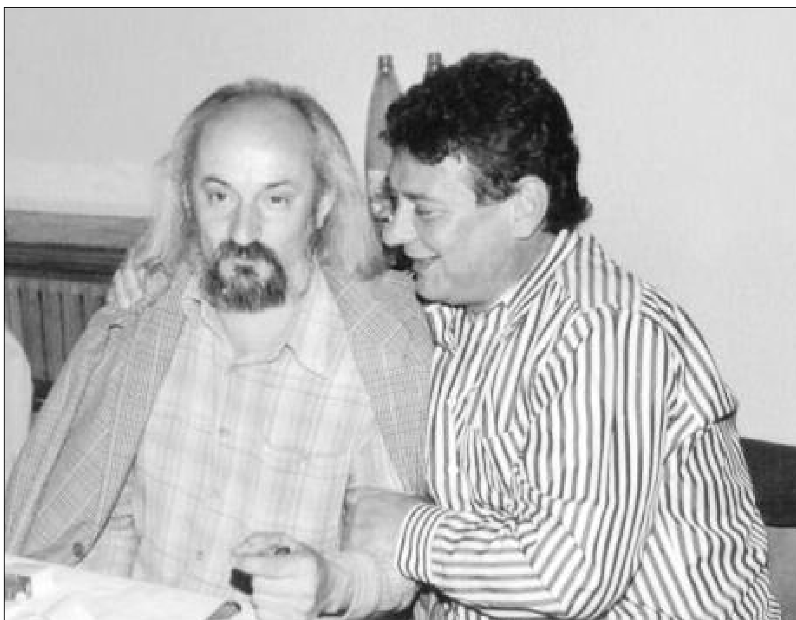
DOCTORUL

„Salutare, ce onoare şi plezir să fii rudă cu Şecspir!!!” „Salutare, Doctore, să cad pe spate, dacă nu-i onoare mare să fii rudă şi cu Hipocrate! Ce bine că te văd, că mă bate un gând să-mi iau pensia în cârcă şi să plec din Găvana taman la Viana! „ „Cum aşa, poete ? De ce nu la Berlin, pe urmele lui Nenea Iancu?!! Şi, acolo cine o să-ţi mai pună matale rahat pe clanţă, cine să-ţi înfigă zambila-n brânză şi şuriul în osânză? „ Apăi, grija asta să nu mi-o ţii, că-s români pe acolo cu duiumul, chiar români de soi – colonei şi turnători, valutari şi samsari, numai sănătos să fiu!” „Întrevăd că vei băga şi dricu-n temă! Ia zi, ce-ţi mai face diabetu’?” „Ca tot procletu’, Doctore, se bagă peste tot, chiar zilele trecute am ajuns la urgenţă, cu o micuţă comă, de-mi pare că acum trăiesc postum ori cu zile primite în război pe daiboj!”

Cam acesta a fost începutul ultimului meu dialog cu doctorul Ioan Ilie, intrat în boema piteşteană pe la apusul comunismul şi rămas în ea până către anul 2000, când ultimul nucleu al boemei s-a zburătăcit. Era prin august, Doctorul era aproape acelaşi, rubicond, sănătos pe afară, dar cu un uşor năduf în răsuflare. Amândoi aveam obiceiul să dialogăm în zeflemea, amestecând rime de ocazie în dialog, „de amorul artei”. Ne-am întâlnit din întâmplare, în faţa teatrului Al Davila, am schimbat vorbele de mai sus apoi ne-am retras la o cafea, pe terasa din faţă, să mai aflăm câte ceva unul despre celălalt. Nu ne mai văzusem de la înmormântarea lui Ion Neguş, omul şi politicianul controversat, decedat în septembrie 2011, deşi aproape că ne jurasem să ne vedem mai des, să mai ţinem aproape, că nu se ştie când vine Secerişul… Ne-am întrebat de una, de alta, mi s-a plâns de hachiţele inimii, i-am spus că în privinţa plecării la Viena nu-i glumă, că mi s-a ivit prilejul şi mijloacele să locuiesc acolo cu griji mai puţine. Discuţia a fost lungă şi aplicată pe tema plecării mele iar Doctorul a avut puterea şi argumentele să mă facă să renunţ, punându-mi-le în faţă pe cele mai dure şi mai reale, cele cu impactul psihologic pe care l-aş avea în urma strămutării la etatea de 60 de ani. Apoi am continuat cu „ce mai face Cutare, l-ai mai văzut pe Cutare, Ăla mai trăieşte, ştii că a murit şi Valerică, nu se poate, a murit şi Afrimescu ?” Şi tot aşa, dialog de oameni vechi, cu peisajul traversat mai mult de păsări negre… La despărţire a revenit cu o propunere mai veche – de a face un chef pe toamnă, la el la Bascov, unde, printre invitaţi să fie musai Gabriel Grigore, jurnalistul pentru care Doctorul avea o slăbiciune mare, cam cât aceea pe care o aveam şi eu, când Grigore promitea să fie un critic literar de excepţie.

L-am cunoscut pe dr. Ioan Ilie cu puţin înainte de 1989, graţie prietenilor Ion Durac şi Cornel Postolache. Om dintr-o bucată, dar cu oarece toleranţă şi cu un ascuţit simţ al umorului, Doctorul s-a dovedit un prieten de nădejde, un conviv de aur şi, după ce a venit libertatea, un pamfletar temut, cu neaşteptat de fine întorsături literare. Revenind la anii de dinainte de ’89, mi-aduc aminte că la un moment dat obosisem să încarc vagoane, 12 ore pe zi, aşa că i-am cerut Doctorului o favoare, adică un concediu medical. „Şi, zice, ce mână să-ţi rup, poete, ori poate vrei un picior ? ” „Doamne fereşte, i-am zis, ştiind că se ocupa de recuperarea fracturilor şi de medicina sportivă, găseşte şi dumneata ceva mai acătării, care să nu mă fărâme !” A rămas ca a doua zi să fiu la cabinetul său, pentru a găsi o portiţă unui concediu medical. Numai că tărăşenia nu a mai stat aşa; pe seară şi pe-o jumătate de noapte, la mine acasă s-a întins o convorbire lungă, pe teme culturale, cu actorul Cristian Tutză, care mi-a citit şi un capitol nou dintr-o piesă de teatru, la care scria şi care-l avea în centru pe Vlad Ţepeş, căruia îi inventase o criză mistică, prilej cu care Cristi voia să demonstreze ceea ce el numea erorile fundamentale ale blocului ortodox. Tot în piesa asta, autorul-actor, bine documentat (o seamă de copii ale unor documente istorice i le procurasem chiar eu), denunţa ipocrizia partenerilor de alianţe, ai lui Ţepeş. În vreme ce discutam ori lecturam, mai trăgeam şi câte o măsură de votcă, ne mai stingeam arsurile şi cu câte o bere, că doar ne făcusem provizii ample, încă de cu seară ! Cum, necum, după miezul nopţii ne-am trezim că ieşim din câmpul culturii şi intrăm pe cel al competiţiei sportive! Tot am rupt, cu lovituri de karate, rame de tablou, începând cu cele mai subţiri şi, încurajaţi de succese, trecând la cele mai groase! Aşa se face că mâna mea dreaptă şi-a frânt câteva metacarpiene, chestie care pe Doctor, a doua zi, l-a făcut să izbucnească într-un râs ce părea de neoprit. I-am povestit ce şi cum s-a petrecut betegirea mâinii mele scriitoare, m-a îmbiat cu o porţie zdravănă de votcă şi mi-a dat bilet de trimitere la ortopedie. Acolo am fost cadorisit, pe drept, cu 90 de zile de concediu medical! Trai şi odihnă, Neneacă! Dar, acest episod l-am mai povestit, însă uitând să spun ce a scris Doctorul pe gipsul meu, alături de înscrisurile altor prieteni – unii scriau câte ceva ori de câte ori mă întâlneau, de ajunsese gipsul să arate ca un straniu palimpsest, ca o veritabilă operă de artă, o „instalaţie”, cum se spune în limbajul plasticienilor! Scris-a doctorul pe ghips: „Când capul este dat în paşte, osul ajunge moaşte!”

...după miezul nopţii ne-am trezim că ieşim din câmpul culturii şi intrăm pe cel al competiţiei sportive! Tot am rupt, cu lovituri de karate, rame de tablou, începând cu cele mai subţiri şi, încurajaţi de succese, trecând la cele mai groase! Aşa se face că mâna mea dreaptă şi-a frânt câteva metacarpiene, chestie care pe Doctor, a doua zi, l-a făcut să izbucnească într-un râs ce părea de neoprit.

Doctorul s-a stins din viaţă în ultima zi de octombrie, anul acesta, inima nu i-a mai rezistat… Împreună cu Ion Popa Neargeşeanu i-am adus un ultim omagiu, l-am privit descumpăniţi, cum stătea întins, undeva dincolo de bine şi de rău, undeva departe, unde parcă şi viaţa noastră s-a dus... După minutele de reculegere am pornit spre casa lui Ion Popa, situată la câteva sute de metri de a Doctorului, şi pe drum am rememorat anii petrecuţi cu cel plecat, anii în care am scris la „Gogoaşa Înfuriată”,suplimentul satiric al cotidianului *Argeşul,* alături de minunaţii oameni de condei: Gabriel Lixandru, Jean Dumitraşcu, Mădălin Popa, Dan Onofrei, Viorel Zorilă… Cam în aceeaşi echipă (plus regretatul ziarist Valerică Dumitrescu) am mai scris şi la săptămânalul satiric „In-Amicii”, care, din păcate, nu a dăinuit prea mult. În pomenita foaie, Doctorul a publicat pamfletul „Asfaltatorul”, un pamflet cu un aer literar aproape fantastic şi care ar merita să fie predat în şcolile de jurnalistică. Deşi ţinta pamfletului era primarul Tudor Pendiuc, acesta nu s-a supărat, ci dimpotrivă, i-a trimis Doctorului felicitări, printre altele spunând: „este o onoare pentru mine să fiu încondeiat de un om dăruit cu har şi onestitate, aşa cum este şi un bun prilej pentru ca, în calitatea mea de edil, să-mi gândesc mai bine proiectele.” Zilele trecute m-am trezit iar rememorând momentele trăite împreună cu Doctorul şi cu alţi prieteni şi am constatat, ca să zic aşa, că prietenul meu nu mi-a spus niciodată părerea lui despre cărţile semnate de mine şi pe care i le-am dăruit, cum altfel, decât cu plăcere! Am purtat lungi discuţii despre marii prozatori români, despre cei străini, ne-am ciondănit pe teme politice, dar niciodată nu am simţit nevoia să-i citesc o poezie, cum nici el nu mi-a spus vreodată ce i-a plăcut sau ce nu i-a plăcut din cărţile mele. Doctorul a fost un gazetar important, de primă mână, a fost chiar şi un analist politic de excepţie şi nu o dată am fost martor când importanţi politicieni locali au recunoscut asta. Era animat şi de ideea naţională, conştient fiind că globalizarea duce la atenuarea identităţii până la ştergerea ei. La vremea respectivă nu-i împărtăşeam acest punct de vedere, dar se pare că timpul şi mişcările politice i-au dat dreptate lui şi nu numai lui. Cu toate astea, constat că, mai ale după ’90, n-am avut răgazul decât rar, nepermis de rar, să ne reunim cu familiile, la sărbători, să ne cunoaştem mai bine, să trăim cu adevărat, dincolo de reuniunile de boemi, risipiţi în şarje umoristice, în libaţii bahice şi în dispute ideologice. Nu pot să închei fără a semnala un atac de-a dreptul grotesc, întâlnit de mine în lumea virtuală, a cărui ţintă a fost Dr. Ioan Ilie, la o lună după ce a fost coborât în mormânt. O fiinţă cu nume de pripas pe o reţea de socializare, după ce i-a atacat pe mai toţi oamenii de cultură de prin partea locului, după ce a încercat să discrediteze cele două reviste literare, sprijinită fiind şi de nişte neica-nimeni, veleitari grafomani, a găsit cu cale că trebuie să-şi atârne în panoplia de refulări şi persiflarea decesului Dr. Ioan Ilie. Această infamie, comisă de un om tânăr, mi-a ridicat mari semne de întrebare despre axiologia noilor generaţii, adică a aceleia pe mâna cărora va încăpea lumea viitorului…

Dar, să revin… Ieri, 27 noiembrie 2013, mi s-a spulberat curiozitatea de mai sus, anume ce părere va fi avut prietenul Ilie despre mine ca poet. Am primit un telefon de la un tânăr care m-a salutat, s-a recomandat şi mi-a cerut politicos ca o vreme să nu-i fac public numele. Apoi mi-a spus: „Am 25 de ani, îmi place poezia, scriu adesea, dar încă nu cred că trebuie să public. Acum 3 ani i-am fost pacient dlui Dr. Ioan Ilie şi, cum era un om comunicativ, a discutat cu mine, m-a întrebat ce fac, cum îmi petrec timpul şi altele. I-am spus că pe lângă sport sunt pasionat de literatură, de poezie, în special.” La următoarea şedinţă de recuperare medicală, dl Doctor mi-a adus volumul dumneavoastră de poezii, „Cartea făpturii”, apărut în 2001. „Tinere, mi-a zis Dl Doctor, dacă vrei să scrii poezie adevărată, ţine cont şi de ce scrie acest poet.” Pe pagina de cuprins mi-a scris numărul dumneavoastră de telefon, dar n-am avut îndrăzneala să vă sun. O fac acum, în amintirea dlui Doctor…”

Ce pot să mai zic ? „Mulţumesc, Doctore, să-ţi fie luminată lumea de acolo… ”

Petru Pistol

Fidelitatea clasicismului

Prostul şi citatul evanghelic

O carte cu adevărat mare îşi găseşte întotdeauna grila convenabilă de lectură, vorbind fiecăruia pe limba lui. O carte esenţială răspunde condiţiei speculativ-filosofice: „Un univers cu centru ubicuu şi cu periferia niciunde”; oricât de fragmentată, o carte esenţială îşi păstrează forţa de coagulare a întregului.

Simbolul cărţii mari este Biblia.

Unui sacerdot creştin din secolul al V-lea, Synesius din Cyrene, fiindu-i recunoscut meritul de slujitor al Domnului, i s-a încredinţat cârja episcopală. Synesius a acceptat, dar a pus o condiţie şi anume să i se permită să-şi adapteze discursul conform exigenţelor: în viaţa de obşte *philomython*, iar în intimitatea domestică *philosophon.* Cu alte cuvinte, să i se rezerve libertatea de a filosofa acasă şi de a da lucrurilor un caracter mitic în public.

În Antichitate, până în prag augustinian, despre textul biblic se spunea – nici scriitorii creştini nu gândeau altfel – că este scris într-un limbaj simplu, sărac, lipsit de farmec. Ca apoi, peste secole, acelaşi text să fie citit uneori exclusiv pentru valoarea lui stilistică.

De altfel, Biblia participă la destinul comun al culturii antice, căreia i se rezervă tot mai mult statutul de depozit sapienţial: vrei să dai un început credibil şi de autoritate „lecţiei” tale, te inspiri din *metafora bibliotecarului* (Gianni Vattimo) şi, servindu-te de un cod, accesezi preceptul de o vechime perlată.

Mai există încă un mod de a lectura Scriptura.

Un profesor de limbi clasice predă studenţilor limba elină. Îi învaţă alfabetul, de fapt îi solicită să-l recunoască, pentru că în bună măsură îl ştiu, le oferă câteva noţiuni de flexiune nominală şi verbală, plus o mână de cuvinte, dintre care multe regăsindu-se în limba română.

Pentru proba de verificare însă recurge la un test „înşelător”.

Fiind *Evanghelia* cel mai frecventat „manual”, predat din pruncie în trei mari „instituţii de învăţământ”: familie, şcoală, biserică, profesorul de limba elină selectează câte un verset *notoriu*, pretinzând alumnului să-l traducă. Acesta, buchisindu-l, recunoaşte câteva cuvinte: *uranos, ge, iota, logos,* aşadar: *cer, pământ, iotă, cuvânt.* Se va lumina atunci şi, încrezător în posibilităţile sale de descifrare a textului evanghelic, va spune: „Cerul şi pământul vor trece, dar din Cuvânt o iotă…”

Ce altceva a intenţionat profesorul printr-un astfel de scenariu, decât 1) să-l încredinţeze pe alumn că limba elină nu este fatalmente inaccesibilă şi 2) să se convingă el însuşi că textul evanghelic nu reprezintă pentru discipol o *terra incognita*.

Sensurile acestea îi sunt de înţeles şi discipolului cu judecată, în timp ce prostul, fudul nevoie-mare, va ricana, excitându-şi orgoliul directorial: - *Ce l-am păcălit*!

Şi, într-un dialog al semnelor: - Pe cine, mă, *ridiculus mus*?

Magda Grigore

Colocviile Argeșului

Narcisism şi narcisissme

Deşi par, teoretic, uşor de recunoscut, narcisiştii sunt greu de *descifrat*, niciodată nu eşti sigur dacă sunt doar *atipici* sau dacă, medical vorbind, este prezentă o *tulburare de personalitate*. Chiar psihologii spun că ar fi o boală fără putinţă de diagnosticare, deşi tot ei acceptă, după nenumărate observaţii şi controverse, un model *biopsihosocial* al narcisistului. Explicaţiile specialiştilor coboară din *realitatea socială* a individului studiat, trece prin complexitatea de lumini şi umbre dintre mediu şi genetică, îndreptându-se cu interes spre rădăcinile biologice. Ceva din personalitatea profundă îl motivează pe narcisist să aibă nevoie permanentă de *admiraţia faţă de sine*, condiţia lui îl determină să fie, după o sintagmă utilizată în psihanaliză, o persoană *absorbită în sine*, înfumurată şi oarecum dispreţuitoare în maniere. (*Dicţionar critic al psihologiei analitice jungiene*). Narcisistul are cerinţe mari de la cei din jur, dar nu are aşteptări de la el însuşi. Nu stabileşte empatii cu ceilalţi, relaţiile lui sunt reci şi superficiale, chiar dacă sunt îndelung studiate. Nu este ataşabil, e sfidător şi arogant cu cei care nu prezintă importanţă (după părerea lui), iar uneori devine agresiv, ceea ce poate fi un simptom patologic. Caută compania celor de care se poate servi într-un fel sau altul, mai importanţi şi/sau mai bine plasaţi decât el, iar apoi îşi joacă rolul cu abilitate, îşi dublează personalitatea (a)părând un selectiv/un echilibrat/un integru. Disimularea este permanentă, narcisistul este cât se poate de convingător. El se detaşează fără rezerve de ceilalţi, îi domină sau îi părăseşte, considerând mereu că are *un ascendent* asupra lor. Despică firul în patru, comentează, e suspicios şi ia totul prea în serios/prea personal, chiar şi atunci când este avertizat că greşeşte. Narcisistul nu pierde timpul vorbind/gândindu-se la altul, devine nerăbdător şi neliniştit, dorind cu ardoare să (re)devină subiectul şi centrul atenţiei. Chiar dacă dragostea de sine este o trăsătură interioară, o *rădăcină adâncată a personalităţii*, efectul ei iese la suprafaţă prin comportament, gesturi şi cuvinte. Prin aerul de superioritate întreţinut permanent, în mod natural, cu un firesc dezarmant. Cu toate acestea narcisistul ascunde, din păcate, propria lui dramă existenţială. Psihanaliştii spun că ea începe de obicei încă din copilărie, de la relaţia non-empatetică cu persoanele de reper ale copilului/părinţii, care a fost dezamăgitoare şi copilul n-a realizat o iubire de sine *autentică*. Prin urmare, tot restul lui de viaţă va ascunde o serie de conflicte nerezolvate şi va negocia neîntrerupt cu veninoasele furii interioare.

Primul care a făcut referire la termenul narcisism a fost britanicul Havelock Ellis (1859-1939), folosindu-se de mitul lui Narcis, fără să anticipeze însă nici amploarea trăsăturii, nici cariera termenului. Narcisistul era descris, prin urmare, ca un individ care manifestă interes doar pentru propria persoană, problemele sale sunt de imagine, de putere, de prestigiu. Special, unic şi arogant (amintind de frumosul fiu al nimfei Liriope, din mitologia greacă, cel care s-a oglindit în râul Cephios şi de atunci n-a mai putut iubi pe nimeni altcineva), narcisistul exagerează cu preţuirea de sine şi dă dovadă de vanitate/egoism/ autosuficienţă. Epatează din necesitate şi e snob fără să conştientizeze acest lucru. E reactiv când vine vorba de critica reală, pe care nu o recunoaşte şi, în consecinţă, nu o însuşeşte. În general el ignoră raţiunea, nu cultivă respectul pentru celălalt şi refuză modestia. Regulile sunt invocate doar pentru a fi impuse celorlalţi, el însuşi nu le aplică. Infatuarea este un comportament constant al narcisistului, iar el presupune ignorarea potenţialului uman al celorlalţi. Narcisiştii nu sunt neapărat expansivi, dimpotrivă, uneori sunt persoane retrase, izolate, dar asta se întâmplă pentru că ei refuză sistematic *amestecul cu ceilalţi*, invocând un blazon închipuit pe care trebuie să-l poarte *cu demnitate*. Narcisiştii se cred valori incontestabile şi, de aici, atitudinea lor degenerează căpătând diferite forme de severitate. Cu toate acestea, Jung (care a pledat pentru restrângerea semnificaţiei patologiei la *iubirea masturbatoare de sine*), credea de exemplu că meditaţia şi contemplaţia nu sunt narcisice în sens patologic. De la artiştii consideraţi în general narcisici extindea ideea că *orice om care îşi urmăreşte propriul scop este narcisic*. Şi Freud credea că ceva din această stare (*On Narcissism*, Freud, 1914) face parte din chintesenţa omenescului, fiecare dintre noi deţine o doză de narcisism în mod nativ. Egoismul şi egolatria sunt ingrediente ale naturii omeneşti (inclusiv când iubim s-a vorbit de o atracţie duală). El a departajat *narcisismul primar* (iubirea de sine şi/sau investirea cu libido a propriului trup), de cel *secundar* (reunirea în propriul sine a întregii lumi obiectuale/ o persoană care se izolează de ceilalţi). În schimb, Heinz Kohut (*părintele psihologiei sinelui*) combate viziunea psihobiologică a lui Freud, sinele nu se dobândeşte (cum susţine psihanaliza), dimpotrivă el *este un dat* care funcţionează ca atare. Există, astfel, şi un aspect pozitiv al narcisismului el fiind *oglinda interiorităţii*. Din punct de vedere al psihologiei analitice, dezvoltarea narcisiacă echivalează cu *implicarea şi investirea reală în propriul sine, dezvoltarea şi menţinerea unei bune păreri despre propria persoană, precum şi construirea şi atingerea unor ambiţii şi scopuri.* Teoriile mai vechi insistă asupra necesităţii de a învinge narcisismul în forma lui primară, pentru a nu degenera în forma lui patologică, cea secundară. Se pare că ultimele studii referitoare la narcisism îl catalogheează drept o condiţie ce subzistă vieţii, putând fi activată oricând în funcţie de circumstanţe.

Theodore Millon concretiza cercetările sale oferind cinci subtipuri ale tipologiei: *narcisistul fără principii* (modelul antisocial, liber-perpetuu, care se mişcă după iniţiativă proprie în oricare context, exploatează/fraudează), *narcisistul falic* (temerar-psihologic, care urmăreşte realizarea expresă a dorinţelor, agresiv/dominant), *narcisistul amoros* (histrionic, cu o permanentă atitudine dramatică şi plasându-se mereu în centrul atenţiei, erotic/exhibiţionist), *narcisismul compensator* (pasiv/agresiv, cu caracteristici negativiste/evită societatea), *narcisistul elitist* (închipuit, crede că reprezintă un nume cu greutate/ faimos) şi *narcisistul fanatic* (căpătă accente paranoide/întreţine iluzia omnipotenţei). Acelaşi teoretician ne ajuta să recunoaştem narcisistul *de lângă noi* şi diferitele narcisissme: *individul care aşteaptă să facă alţii treburile necesare, el considerându-se prea important pentru activităţi comune; nu oferă detalii despre viaţa personală decât cu zgârcenie; manifestă un grad ridicat de stres când lucrează în echipă; învinovăţeşte pe alţii pentru greşelile proprii; e preocupat de imaginea şi de opinia publică; simte nevoia de a fi admirat; ajunge să vorbească despre el în orice conversaţie; are chiar un viciu de limbaj, foloseşte prea multe pronume*

– eu/mie/al meu. (unii observatori moderni, radicali, îl consideră *un infantil*).

Oricare teorie ar fi (mai) inspirată, preţuirea excesivă de sine este un lucru care ar trebui să ne dea de gândit, şi când e vorba de noi înşine şi când e vorba de altcineva. Pentru că ea este maladivă, devenind în timp distrugătoare, aşa cum admiraţia excesivă l-a ucis în cele din urmă pe frumosul Narcis, care în interpretarea lui Oscar Wilde este *o victimă a firii umane*.

...narcisistul ascunde, din păcate, propria lui dramă existenţială. Psihanaliştii spun că ea începe de obicei încă din copilărie, de la relaţia non-empatetică cu persoanele de reper ale copilului/ părinţii, care a fost dezamăgitoare şi copilul n-a realizat o iubire de sine autentică. Prin urmare, tot restul lui de viaţă va ascunde o serie de conflicte nerezolvate şi va negocia neîntrerupt cu veninoasele furii interioare.

Mariana Şenilă-Vasiliu

Pe drumul Damascului

După amiază târziu am tranzitat graniţa Libanului cu Siria revenind pe teritoriul sirian. Dacă la trecerea din Siria în Liban n-au existat niciun fel de probleme, în sens invers controlul paşapoartelor a durat parcă o veşnicie, atât de atent era verificat fiecare. În ăst răstimp n-am avut voie nici măcar să coborâm din autocar, să ne mai dezmorţim oleacă picioarele, şi a trebuit să ne mulţumim cu vederea forfotei dezordonate şi pestriţe a celor care, asemenea nouă, aşteptau la punctul vamal.

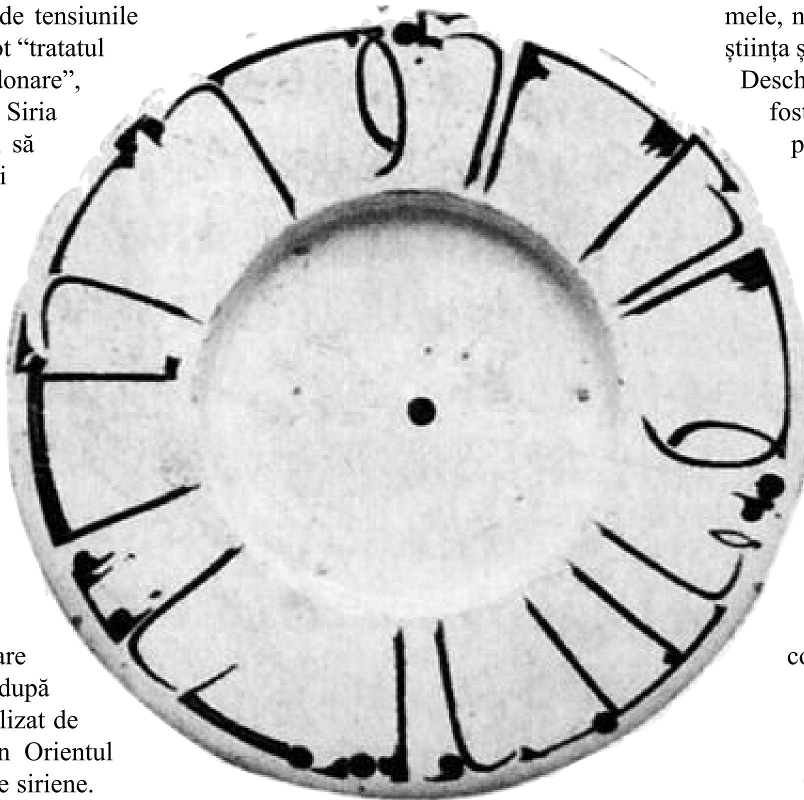
Nefericita stare de lucruri de la graniţa Libanului cu Siria a fost generată de tensiunile mocnite dintre cele două state. Cu tot "tratatul de fraternitate, cooperare şi coordonare", semnat între ele la Damasc în 1991, Siria se încăpăţânează să se amestece şi să controleze, mai pe faţă, mai subteran, politica internă şi externă a Libanului, cosemnatarul "tratatului de fraternitate"... Începutul stării de încordare dintre Siria şi Liban le-au făcut războiul civil din Liban şi războiul israelo-arab. În urma conferinţelor de la Ryad şi Cairo, din 1976, Consiliul ministerial al Ligii Arabe a decis trimiterea în Liban a unei Forţe arabe de pace constituite majoritar din soldaţi sirieni, aceasta fiind retrasă abia în 2005, după asasinarea premierului Rafic Hariri. Însuşi atentatul contra lui Hariri, care a avut loc la o jumătate de an după excursia mea în Liban, este contabilizat de analiştii specializaţi în politica din Orientul Apropiat în contul serviciilor secrete siriene.

Locuitorii bătrânului continent sunt în cea mai mare parte ignoranţi în ceea ce priveşte restul lumii şi privesc cu ochelari de cal doar ce se petrece între Urali şi Cabo da Roca, între Europa şi America de Nord, recte SUA. Ajunşi pe alt tărâm, europeanul se comportă ca picat din lună şi nu înţelege, ca şi în acest caz, de ce se stă cu ceasurile la graniţa dintre Liban şi Siria, în partea siriană; de unde alergia arabilor contra tot ce e american (confundată cu o americancă, în Iordania, un arab mi-a arătat printr-un gest elocvent cum îi vor lua gâtul preşedintelui Bush); de ce în timpul excursiei din 2005 nu întâlneai picior de englez sau francez, în schimb ruşii lăsau pretutindeni urmele stridente ale trecerii lor prin Siria şi Iordania; de ce ambasada americană de la Aman era înconjurată de tancuri şi încă multe-multe altele.

După o îndelungată aşteptare, răgaz în care vameşii sirieni au studiat atent paşaport cu paşaport, să nu aibă cumva cineva viza Israelului, ceea ce din start trezeşte suspiciuni în lumea arabă, ni s-a dat drumul să trecem. Am apucat-o pe drumul Damascului...

"Drumul Damascului" a intrat în rândul expresiilor celebre prin revelaţia religioasă avută de vameşul fariseu Saul din Tars în timpul călătoriei sale spre oraşul sirian. Revelaţia avută l-a transformat radical, făcând din prigonitorul creştinilor care fusese până atunci, "cel mai bun agent de propagandă a lui Hristos", cum s-a exprimat nu mai ştiu cine. Saul din Tars a intrat în istoria creştinismului sub numele de Sfântul Pavel. Stricto sensu însă, drumul Damascului a fost ruta schimburilor de idei dintre Egiptul antic şi Orientul Apropiat, iar după cucerirea arabă, cea a "comerţului" filosofic, ştiinţific şi artistic dintre antica Grecie şi lumea medievală arabă, dar şi invers, dintre lumea arabă şi Occidentul creştin.

Li se pune în cârcă arabilor supremul act de barbarie culturală al incendierii Bibliotecii de la Alexandria, dar se ignoră prea adesea că tot arabii au salvat de la pierderea iremediabilă cele 1% manuscrise în mod miraculos scăpate de la distrugere, fără de care gândirea antică ar fi rămas complet necunoscută. Maniheismul european care împarte radical totul în alb şi negru, între bine şi rău, între islamism şi creştinism, a trecut incendierea celebrei biblioteci antice pe răbojul marilor crime contra civilizaţiei, uitând deliberat că înaintea arabilor, bibliotecii îi mai fusese dat foc în anul 48 î.Hr. de către Caesar, iar la sfârşitul secolului al IV-lea, la îndemnul patriarhului Cyril al Alexandriei, creştinii o devastaseră. Incitaţi religios de Omar I, cel de-al doilea calif al lumii islamice, în anul 640, sub conducerea generalului Amrou ibn el-Ass, arabii au incendiat doar ceea ce mai rămăsese din vestita bibliotecă, care în timpurile ei bune conţinea în jur de 700.000 de manuscrise. Vicleanul argument pentru distrugerea bibliotecii, care nu lăsa cale de întors, oferit de califul Omar I era că dacă ea nu conţine învăţăturile Coranului e nocivă, deci trebuie distrusă; iar dacă le conţine, este de prisos. E un paradox că numele celui care a îndemnat la incendierea Bibliotecii din Alexandria, Omar I, în arabă, cu variantele *omar/amra* înseamnă persoană civilizată, educată. Ar însemna însă ipocrizie să se atribuie lumii islamice în exclusivitate astfel de acte barbare şi să nu ne indignăm şi de actele criminale contra civilizaţiei comise de spanioli în Mexic şi Peru; de *autodafeurile* pe care biserica i-a aruncat egal pe autorii şi scrierile lor; de rugul cărţilor de la Berlin din 1938. În plin secol XX, hoardele maoiste au distrus templele budiste din Tibet, pierzându-se o dată cu ele nepreţuite manuscrise vechi. În timpul aşa-zisei Revoluţii culturale, în China au fost distruse de-a valma vieţi omeneşti, scrieri şi obiecte de artă de o valoare incomensurabilă. Monumentele şi obiectele de artă, precum şi scrierile de care ne bucurăm astăzi, sunt poate nici 1% din ceea ce a fost distrus din cauza fanatismului religios, ideologic şi mai cu seamă a prostiei omeneşti.

Dacă fanatismul religios aţâţat de Omar I i-a împins pe arabi să incendieze Biblioteca din Alexandria, sau mai exact ceea ce mai rămăsese din ea, filosofii, oamenii de ştiinţă, iubitorii de cultură arabi au reacţionat invers, străduindu-se să salveze puţinul care mai putea fi salvat, să traducă scrierile antice greceşti şi să pună în circulaţie ideile cuprinse de acestea. Singura condiţie impusă de religia islamică era ca acelea să fie conforme cu învăţăturile Coranului. Oricât de ciudat li s-ar părea unora, Coranul este deschis cunoaşterii lumii, în mod special ştiinţei, însuşi Profetul cerându-le adepţilor săi, de este cazul, în interesul ştiinţei, să se ducă până în îndepărtata China. Există în ceramica islamică un platou de-o simplitate dezarmantă care m-a cucerit de la prima vedere. Suprafaţa de culoarea fildeşului are drept decor un chenar minunat caligrafiat în arabă, iar în centru, un punct care reprezintă pe UNU - cel din care derivă şi în care se întoarce totul. În 2004, vizitând expoziţia de ceramică arabă organizată de Louvre împreună cu Metropolitan Museum, şansa a făcut să dau peste această piesă celebră şi să aflu semnificaţia textului: *Gustul ştiinţei este amar la început, dar în final e mai dulce ca mierea.* După cunoştinţele mele, n-am habar de vreo altă civilizaţie în care ştiinţa şi beneficiile ei să fie lăudate astfel în artă.

Deschiderea spre cunoaştere a lumii arabe a fost admirabil rezumată în două distihuri de poetul arab Abu Ma'din ibn Hamad: *"Bogat, toate ştiinţele lumii te fac/chiar de totuşi la pungă rămâi sărac"*, şi *"Ia de la oricine te învaţă carte -/ce-ţi pasă ţie ştiinţa cine-o-mparte?"*

Drumul Damascului a avut un dublu sens cultural şi artistic, dinspre Grecia antică spre capitala siriană, şi dinspre Damasc spre lumea occidentală. În Orientul Apropiat, te împiedici mai la tot pasul de urmele lăsate de civilizaţia greacă şi romană antică. Ceea ce caracterizează însă arta provincială antică de pe aceste meleaguri este supradimensionare, de parcă scăpate din strânsoarea continentală ar suferi de bulimie spaţială şi s-ar tot umfla în volum de la un monument la altul, lucru evitat de arhitecţii greci în patria lor, dar cultivat cu asiduitate de către romani.

Megalomaniei militare romane i-a corespuns, artistic vorbind, supradimensionarea arhitecturală. Corectarea acestui cusur supărător i-a revenit arhitectului sirian Appolodor din Damas. El e cel care, făcând drumul în sens invers, dinspre Damasc spre Roma, a dat prin arhitectura sa cea mai mare strălucire domniei lui Traian.

Appolodor din Damasc (60-129), născut în capitala siriană era de fapt ca origine grec, motiv care ne poate face să credem că ADN-ul artistic elin lucra în structura sa. Pe de altă parte, mediul oriental îi marcase sensibilitatea. Din simbioza celor două elemente care îşi disputau întâietatea în spiritul său, s-a născut o artă în care ele se îmbină armonios dând originalitate arhitecturii sale. Când şi în ce condiţii l-a cunoscut împăratul pe arhitect nu se ştie, un lucru însă este cert, că l-a însoţit pe Traian în cele două războaie purtate cu dacii, şi că a cunoscut foarte bine Dacia, lucru vizibil în concepţia artistic-sculpturală a Columnei Traiane, unde sunt reproduse cu mare acurateţe peisajul, arhitectura autohtonă, figurile şi îmbrăcămintea dacilor. Desigur, la executarea celor peste 220 de metri de panglică în basorelief care îmbracă elicoidal Columna au lucrat mai mulţi sculptori, însă ei au fost doar executanţii proiectului lui Appolodor, viziunea artistică aparţinându-i integral. Arhitectul sirian, prin complexitatea preocupărilor sale - arhitectură, sculptură, inginerie militară (a scris chiar un tratat despre maşinile de război) aminteşte oarecum de personalitatea complexă a lui Michelangelo.

Cea mai mare realizare a lui Appolodor din Damasc a fost fără îndoială Forumul lui Traian, ansamblu reper pentru arhitectura antică romană. Ridicarea lui are legături inextricabile cu istoria României: glorificând victoria împăratului asupra dacilor, el a fost înălţat din aurul jefuit din Dacia. Arcul de triumf al lui Traian, cunoscut ulterior ca Arcul lui Constantin, era împodobit cu statui de daci şi două medalioane cu scene de vânătoare la urs - simbolul Daciei. Cât despre Columnă, se poate spune că ea reprezintă

Stricto sensu ..., drumul Damascului a fost ruta schimburilor de idei dintre Egiptul antic şi Orientul Apropiat, iar după cucerirea arabă, cea a "comerţului" filosofic, ştiinţific şi artistic dintre antica Grecie şi lumea medievală arabă, dar şi invers, dintre lumea arabă şi Occidentul creştin.

hoinar

capitolul cioplit în piatră al istoriei noastre nescrise. Columna traiană înălțată de Appolodor din Damasc ne înveșnicește însă pe acest pământ mai mult decât orice testament scris. "Noi am fost aicea dintotodeauna"... E destul de ciudat faptul că mărturiile istorice antice și medievale despre străbunii noștri au fost lăsate tocmai de către doi sirieni: arhitectul Appolodor din Damasc despre antica Dacie și Paul din Alep despre perioada medievală a Țărilor Române. Nebănuite sunt căile Domnului...

Numele arhitectului sirian se leagă de mai multe construcții ridicate la Roma, există însă o altă construcție care îl leagă direct pe Appolodor din Damasc de pământul românesc: Podul lui Traian de la Dunăre. Podul de la Drobeta este expresia ingeniozității și îndrăznelii gândirii sale într-un moment în care nu existau încă mijloacele tehnice necesare unei astfel de întreprinderi ample și dificile. Lungimea podului, de peste un kilometru, dă încă și azi frisoane constructorilor. Constantin cel Mare a profitat de cunoștințele dobândite de la Appolodor din Damas în materie de construcție de poduri și, după ce și-a însușit abuziv Arcul de triumf al lui Traian, într-un gest de imitație, a ridicat în piatră un pod peste Dunăre (podul de la Drobeta era construit în cea mai mare parte din lemn), undeva între Sucidava, orașul Corabia de azi, și nu mai știu ce localitate de pe malul bulgăresc. Appolodor din Damasc a avut parte de un sfârșit absurd și tragic: contrazis de artistul-constructor într-o chestiune de arhitectură, împăratul Hadrian a reacționat prea puțin filosofic - l-a trimis pe arhitect în exil, iar ulterior a ordonat asasinarea lui.

Pe drumul Damascului s-au perindat mulțime de neamuri, figuri biblice și capete încoronate, cuceritori și oameni de știință sau artiști. Pentru că drumul Damascului n-a fost un simplu drum, ci un culoar pe care istoria l-a străbătut în toate sensurile timp de milenii.

Meditațiilor mele despre drumurile din astă parte de lume le pune capăt frâna autocarului în fața hotelului unde vom fi cazați. "Locația" e la vreo zece kilometri de Damasc, iar acest lucru se transformă într-un avantaj: la noapte nu mă vor mai trezi strigările muezinilor care-i cheamă pe bărbați să se achite de "datoria" conjugală, iar în zori nu vom avea parte de chemarea la rugăciune. La cină, aceleași preparate orientale, mai mult vegetariene, din care nu lipsesc năutul și lintea, bunătăți dispărute din bucătăria românească nu se știe când și de ce. Gustul delicios al bucatelor vegetariene suplinește cu succes cantitatea mai mică de carne, însă și aceea minunat gătită. În loc de pâini ni s-au adus lipiile acelea orientale cu aspect de clătite pe care le-am poreclit șervețele, pentru care pictorul Sălișteanu a făcut o adevărată pasiune. Oriunde te-ai duce în Orientul Apropiat, spectacolul angajaților de la restaurante cărând turnurile cu lipii este omniprezent. Ba uneori ai impresia că turnul de lipii are picioare, atât de înalt este încât purtătorilor nu li se mai văd capetele. Tejghelele pline de mirodenii, vânzătorii ambulanți de ceai și băieții cărând turnurile de lipii-clătite adaugă un plus de pitoresc străzilor și așa viu colorate și forfotitoare. După o noapte în care obosită am dormit buștean, a doua zi m-am pregătit pentru întâlnirea cu orașul-legendă.

Pentru cei care nu i-au trecut pragul, Damascul este o imagine fantezistă, în genul celor 1001 de nopți, povestiri în care, de altminteri e adeseori pomenit. Moschei ale căror minarete, proiectate pe un cer greu de noapte și spuzit de stele, arată cu degetele lor subțiratice cornul lunii; străduțe strâmte pe care se strecoară în noapte umbre neliniștitoare și misterioase; palate în ale căror grădini, adevărate paradisuri vegetale, susură delicat havuzuri; poeți, cerșetori, înțelepți și viziri înnegurați, luptători cu fața smeadă, oțeliți precum tăioasele săbii pe care le poartă; cadâne dănțăluind pe o muzică tărăgănată asemeni trestiilor purtate de vânt, toate acestea alcătuiesc un clișeu mai niciodată conform cu realitatea văzută pe viu. Nici traseul turistic stabilit de agenție nu-i oferă călătorului șansa unei imagini cât mai veridice din moment ce alege "obiectivele" sigure prin strălucirea lor, ocolind grijuliu autenticul adeseori sărăcăcios, dacă nu chiar mizer. O țară văzută dintr-un autocar cu aer condiționat e o imagine în mare parte contrafăcută. Singura șansă, minoră e drept, este ca timpul zis liber, adică în pas de voie, să fie folosit pentru a trece dincolo de imaginea carte poștală care ți se oferă. Personal am încercat să fac asta de câte ori a fost posibil, inclusiv la Damasc.

Dimineața, Damascul era încântător: cer senin, palate cu curți îmbrăcate în verdeață, flori, cântec de păsări calm și un du-te-vino colorat. E posibil ca bunăstarea sufletească în care mă aflam să fi contribuit și ea la înfrumusețarea lucrurilor, însă nu cine știe ce. În acel moment nici eu și nici localnicii capitalei siriene nu bănuiam dezastrul ce urma să cadă peste viețile damaschinilor și a sirienilor în general. Capitala siriană, așa cum arată imaginile ultime, e tare departe de cea vizitată de mine în 2005 și la distanță astronomică de imaginea ei idilică surprinsă în fineți de acuarelă de poetul arab din secolul IX, Al-Buhturi: *"Damascul i-acum un rai roditor/cu grădini înverzite în spuza subțire" (...) "În umbrișuri acum viața-i fără opreliști,/ delicate margini de trai să te mire"*. Viața a devenit pentru locuitorii legendarului oraș un iad dominat de teroare și frică; grădinile roditoare, doldora de flori și fructe, sunt răvășite de exploziile rachetelor trase din ambele părți, spuza subțire a dimineților e năclăită de norii de praf ce se ridică deasupra capitalei la fiecare detonare. Cât despre "delicatele margini de trai", ele sunt spulberate de trasoarele morții. Cadavrele rămase de izbeliște pe străzile Damascului și a orașelor siriene răzvrătite împotriva dictaturii licențiatului în medicină de la Oxford, Bashar Al-Assad, umplu oricui inima de oroare. Pete două sute de mii de morți, aproximativ două milioane de refugiați, apele Mediteranei legănând sute de cadavre ale disperaților care au încercat să traverseze marea în căutarea salvării, țara și civilizația milenară distruse, acesta este bilanțul înfricoșător al celor trei ani de război civil. Deasupra apocalipticei imagini se întinde sinistră și amenințătoare figura deșirat-caricaturală, cu trăsături reptiliene a lui Bashar Al-Assad. În numai opt ani, Damascul care mă încântase atât, a devenit un câmp de luptă fratricidă ce nu dă semne să se oprească.

"Dacă paradisul există pe pământ, în mod sigur acela e Damascul", scria un călător andaluz la sfârșitul secolului al XII-lea. Era inevitabil ca imaginea idilică a capitalei siriene, așa cum a fost descrisă de Al-Buhturi și poetul Ibn Jobayr, să sufere o serie de modificări dictate de schimbarea vremurilor și evoluția civilizației, însă Damascul, așa cum l-am văzut eu, păstra aerul său de odinioară, mai cu seamă în partea centrală. Să nu-și închipuie însă cineva că monumentele ar fi conservate în stare pură și separate unele de celelalte. Departe de așa ceva, elemente arhitecturale romane sunt intricate în cele islamice, iar cele islamice sunt cuprinse în arhitectura bizantină creștină. Arcadele porticului de la faimoasa moschee a Omeiazilor se sprijină pe capiteluri corintice. Accesul în piața Damascului, *sukul* Hamydié, se face pe sub câteva din coloanele monolit rămase intacte din fostele propilee ale templului lui Jupiter ridicat, după câte știu, de Septimius Severus pe vremea când era comandantul legiunii romane din Siria. La rândul său, templul lui Jupiter a fost înălțat peste ruinele unui fost templu păgân închinat zeității orientale Hadad. Peste dărâmăturile templului lui Jupiter a fost clădită în secolul al VIII-lea moscheea Omeyyazilor... Multe civilizații au dispărut de pe fața pământului, dar adâncurile Terrei le mai conservă încă rădăcinile.

E ciudat cum, până la urmă, se ajunge la o armonizare între părți atât de disparate și cum, cu timpul, se creează o unitate ce pare și chiar este firească. Este și cazul vestitei moschei de la Cordoba, din Spania, cea dintâi rivală întru frumusețe a moscheii de la Damasc cu care adesea este comparată. Ridicată pe locul unei catedrale vizigote, moscheea de la Cordoba în interior o adevărată pădure de coloane având în chip de coronament arcele în potcoavă specifice arhitecturii islamice. Trebuie spus însă trunchiurile copacilor, adică albele coloane de marmură și cele din granit sunt "împrumutate" de la monumentele romane în ruină, exact cum s-a întâmplat și în cazul moscheii de la Kairouan și a celei de la Damasc. Codrul des de coloane din moscheea de la Kairouan-Tunisia, atât de numeros încât nimeni n-a știut să-mi spună cifra lor exactă, este alcătuit din coloanele recuperate din ruinele Cartaginei romane, de la Sbeitla și Hadrumette, actualul oraș Sousse. Într-un fel ar trebui să li se mulțumească arhitecților musulmani care procedând la integrarea în construcțiile musulmane a acestor elemente arhitectonice antice, le-au salvat de la pierzanie.

Un fenomen de integrare, cu rezultat mai puțin spectaculos, dar de o mai mare originalitate, s-a petrecut la noi, în Hațeg. În construirea bisericilor de sat de la începutul Evului Mediu românesc, arhitecții țărani din Hațeg nu s-au sfiit să folosească materiale provenind de la monumentele antice romane. Cel mai bun exemplu este biserica din Densuș: din bric-a-bracul de ruine rămas la Sarmizegetusa Ulpia Traiana, sătenii au încropit o biserică masivă și cam grosolan executată, dar a cărei vigoare frustă și originalitate nu contenesc să uimească. În interior au încastrat lespezi romane inscripționate, printre care și piatra tombală a generalului Longinus, iar de pe coama acoperișului de lespezi în trepte doi lei romani scrutează împrejurimile. Sastisită de răceala repetitivă emanată de perfecțiunea arhitecturii clasice occidentale, am ajuns adeseori să prefer genul acesta de monumente nonconformiste care apucă mintea a mirare, vorba cronicarului.

Arhitectura islamică este însă altceva și altcum, dar mai cu seamă elegantă și subtilă chiar și atunci când se "împrumută" copios din vechile monumente romane. Integrarea nu mai e simplă alipire de detalii, ea este asimilare fericită după cum se va vedea.

...Damascul este o imagine fantezistă, în genul celor 1001 de nopți, povestiri în care, de altminteri e adeseori pomenit. Moschei ale căror minarete, proiectate pe un cer greu de noapte și spuzit de stele, arată cu degetele lor subțiratice cornul lunii; străduțe strâmte pe care se strecoară în noapte umbre neliniștitoare și misterioase...

Propagandă pro Assad, tată și fiu, pe fațada unui magazin din Damasc

hoinar

Leo Butnaru

DE LA ARCA LUI NOE – LA ARCA POEZIEI (XVI)
(Jurnal de Armenia. 18-28 octombrie 2011)

26 octombrie

Hălăduirea mea, în voie, aproape la întâmplare, prin Erevan mă duce spre Catedrala (neamului, cum s-ar spune pe la noi) Sfântul Grigore, inaugurată în 2001, când s-au sărbătorit 1700 de ani de la adoptarea creştinismului ca religie oficială a statului armean. Fastuoasă în exterior, modestă ca aspect, sobră în interior.

Apoi cobor un lung şir de scări până jos, unde, pe dreapta, se înalţă falnicul monument al lui Zoravar Andranik, conducător de oşti care a luptat pentru libertatea ţării sale, venerat până la sfinţenie de armeni. El a încetat lupta în 1919, demobilizându-şi regimentul, predându-şi armele Catolicosului Tuturor Armenilor şi plecând peste hotare cu gândul să adune oaste pe potrivă şi să revină în Cilicia, pentru a restabili statalitatea armenească, însă nu a găsit înţelegere şi susţinere la capii ţărilor europene, ce au lăsat în voia sorţii populaţia creştină din această parte a lumii. Andranik s-a stins din viaţă în anul 1927 în SUA.

De la baza monumentului, privind în perspectivă spre înălţime, se regizează parcă de la sine o trinitate sugestivă: braţul lui Andranik cu sabia în poziţie verticală, pe dreapta turla cu cruce a Catedralei, pe stânga, departe, turnul de televiziune, această alăturare fiind oarecum emblematică pentru istoria multimilenară a armenilor.

Însă nu doar atât – în această compoziţie *ca de la sine* mai e un element important: arborele, plopul încă verde spre sfârşit de octombrie. Şi, în imaginaţia noastră, Arborele Vieţii, zis Cosmic –, simbol religios universal, creştin.

În preajmă se află staţia de metrou „Andranik voievodul" ce se numise „Okteambrean". O iau la dreapta şi dau de monumentul scriitorului şi diplomatului rus Aleksandr Griboedov, cinstit aici pentru faptul că, pe când era ambasador în Persia, a contribuit la repatrierea familiilor de armeni exilaţi cândva cu forţa. Griboedov a murit la numai 34 de ani, când mulţimea înfuriată a atacat Ambasada Rusiei în Persia.

Ei bine, cu ruşii nu a fost numai bine în Armenia – şi pe aici imperialismul ţarist şi-a făcut mendrele, precum reiese şi dintr-un poem al dragului mie Osip Mandelştam: „Cinovnicu-i straşnic – mutră de saltea,/ Nu găseşti un altul mai jalnic, caraghios,/ Delegat – mama ta, naiba să te ia! –/ La nicio cale pe armeanul plai muntos.// Te-ai duce învârtindu-te, se mai spune,/ Să putrezeşti, în veci fie-ţi numele afurisit, –/ Bătrân conţopist, ce-ai furat bani cât încape,/ Fost gardist, ce ţi-ai şters obrazul pălmuit.// De priveşte-n uşa-ntredeschisă ceva cunoscut –/ Ba! – ţipi cât te ţine bojocul, – batjocură, zbire!/ Mult mai avem să tot umblăm, pân-la coşciug,/ Ca fătucile satului după ciuperci la pădure?..."

Din punctele mai înalte ale Erevanului, se tot deschid vederi spre Araratul cel de un magnetism irezistibil, uluitor, încât deja parcă nu ar mai exista îndoială că anume acolo a ancorat Arca lui Noe. În secolul XIV, Papa Ioan al XXII-lea declarase Araratul drept punct de hotar între Europa şi Asia. Pentru Armenia impactul a fost unul… dihotomic, ea pomenindu-se „divizată" (bineînţeles, imaginar; din păcate, peste ceva vreme – şi politiceşte, prin înstrăinare, rapt, genocid) în cea occidentală (bizantină) şi cea orientală (persană).

Deci, de pe punţile de observaţie ale Erevanului şi Arcei literare privesc culmile conice *araratiene* pe care, în frunte cu Noe, coborau vieţuitoarele debarcate din arcă. După retragerea apelor, pantele Araratului erau răzmuiate sau deja zvântate şi pe ele s-au imprimat mulţimi şerpuitoare de urme, de configuraţii şi mărimi diferite – mai mari, mai mici, minuscule (de hârciogi, să zicem, de veveriţe, şoricei…). Parcă aici nu ar fi un subiect de pictură? Ceva „mai nuanţat" anume în surprinderea „babiloniei" de urme, urmuşoare, urmuleţe. Cum s-ar numi tabloul? În armeneşte, cam aşa: „Noian tapan Ararat", *tapan* însemnând *arcă*, iar ceea ce în româneşte înseamnă *noian*, cu literă mică, adică mulţimea mulţimilor, în armeneşte, cu literă mare, înseamnă pur şi simplu *Noe*. Iar odată ce vine şi tot revine vorba, gândul, poezia despre ce s-a întâmplat pe timpurile lui Noe, îmi aduc aminte şi un text scurt, căruia i-am zis, probabil (acolo, la Chişinău), „Palindrom". Acesta e:

„Precum un legănat de ape
pe sine legănându-se
cuvântul *potop* se citeşte egal
cap-coadă
coadă-cap…"

Aici, orice presupunere nu poate eşua în eroare, ci se poate aciua, la urma urmelor şi chiar pe urmele tale, într-o metaforă.

În liberă flanare, îmi trec prin minte multe de toate, inclusiv ideea lui Chateaubriand că misiunea Occidentului faţă de Orient e să-l înveţe pe acesta libertatea. Dar înainte de ea dă peste mine o parafrază post-manifest-marxist: O nălucă bântuie prin Europa literară. Năluca şi realitatea numită *Literary Ark 2011*, ca o navigare în căutarea legăturilor cu ceilalţi ca lume, comunitate, spiritualitate. În dorinţa de a te extinde pe tine însuţi, cum zice prietenul David Muradian. Aviditatea de a fi trans-sine, trans-frontalier prin suflete înrudite.

Printre capitalele ţărilor lumii, Erevanul e una cu cele mai multe monumente. Plus diversitatea conceptuală, stilistică a acestora, în ultimele două decenii cu o mutare de accente de pe clasicitate şi neoclasicitate – pe modernitate, de pe realismul istoric pe jocul asociativ, spre fantezie şi „exagerare" metaforică. Unele dintre (şi printre) ele – de-a dreptul atipice, originale, ingenioase, creative. Apoi coborârea (descinderea, descălecarea) monumentelor de pe soclu, piedestal – în stradă, la nivelul trotuarului, aleii, terenului de joacă pentru copii, exemplificarea (respectivă) având-o mereu la îndemână, la colţ de stradă, în plină piaţă urbană, în faţa lăcaşelor de cultură, în fine – în memoria ta de om, dar şi în cea electronică a camerei de luat vederi. Astfel, la colţ de stradă îţi întinde un trandafir de bronz statuia lui Kara-bala (Micuţul negru; sculptor A. Tokmagean). Monumentul a pornit de la concretitudinea „preluată" de legendă, Kara-bala fiind un personaj real al Erevanului, omul străzii care dăruia flori îndrăgostiţilor, domnişoarelor, ajungând personaj folcloric, lui fiindu-i dedicate poeme, cântece, astăzi devenind brand, silueta sa fiind întâlnită în magazinele de flori, în cafenele, săli de spectacol. Se spune că acela care ajunsese inofensivul, afabilul, simpatizatul personaj al străzii se numea Stepan Aratiunian, născut într-o familie bogată la începutul secolului trecut, care deţinea o întinsă grădină de flori, *Florai aighiner*, confiscată odată cu instaurarea puterii sovietelor. Stepan se căsători, i se născuse un fiu, însă în anii 1934-1936 tânărul tătic face puşcărie pentru „jignirea publică a autorităţilor", deţinut în aceeaşi celulă cu marele poet Eghişe Ciarenţ, care l-a şi „prins" într-un poem. Familia i s-a destrămat, astfel că Stepan, devenit Kara-bala, se pomeneşte în stradă, unde prinde a dărui flori trecătorilor. Se îndrăgosteşte de o celebră actriţă, este atacat de un turc gelos, în care Stepan înfige cuţitul, sfârşindu-l. Nu voi depăna întreaga poveste a bietului, dar mereu cu flori în mână, om al străzii care, din nefericire, a murit, îngheţând la colţ de stradă. Iar monumentul lui cu trandafirul de bronz pe care vi-l întinde generos se află pe Bulevardul de Nord, în preajma magazinului „Emporio Armani", de unde se deschide o perspectivă urbanistică absolut modernă spre Teatrul de Operă şi Balet, nu departe de care, pe malul unui eleşteu nu prea mare, atrage atenţia, impresionează, dar şi contrariază monumentul compozitorului Arno Babadjanian. Privind la figura avântată a pianistului cu membrele disproporţionate, aflate parcă în zvâcnetul de aripi al unei uriaşe acvile, orăşenii discută, se aprind într-un perpetuu pro şi contra, pe când alţii şi-au făcut obiceiul să atingă, să mângâie – a noroc, a şansă – enormul nas acvilin al renumitului muzician, această parte a corpului său de bronz fiind mereu lucioasă, lucitoare, neatinsă de patina, de oxidarea ce întunecă atare metal. Chiar dacă monumentul pare avangardist, neobişnuit, el a devenit unul dintre cele mai populare în Erevan şi cred că e bine cunoscut şi în lume, graţie mijloacelor contemporane de mediatizare. Pentru că o merită cu asupra de măsură (muzicală!) această figură de cult şi cultură.

Repet – îmi impune evidenţa: Erevanul e doldora de monumente! Dacă ne gândim la cele pe care le are Bucureştiul, ca să nu mai zicem de Chişinău. Bineînţeles, la proliferarea monumentalului de ambient au pus *umărul* şi armenii din diaspora, care sunt de aproape trei ori mai mulţi decât cei din ţară. Dar e la mijloc şi interesul unor artişti importanţi din lume de a fi cunoscuţi aici, la hotarul dintre realitate şi mit, dintre piatra concretă a Araratului şi legendara Arcă a lui Noe care, poate, îşi mai are rămăşiţele de cedru pe piscuri.

Erevanul e doldora de monumente! Dacă ne gândim la cele pe care le are Bucureştiul, ca să nu mai zicem de Chişinău. Bineînţeles, la proliferarea monumentalului de ambient au pus *umărul* şi armenii din diaspora, care sunt de aproape trei ori mai mulţi decât cei din ţară.

Printre cei mai „de-ai casei" sculptori în Erevan este columbianul Fernando Botero, prezent cu câteva lucrări curioase ca realizare, trezind şi ele discuţii, născând întrebări, sugerând răspunsuri, chiar dacă, uneori, nu mai e nimic de făcut, precum spunea Hemingway, deja citat cu acest gând: Îmbătrânesc nu doar răspunsurile, ci şi întrebările.

Una dintre cele mai atractive (capod)opere ale columbianului este un gladiator (sau poate legionar) roman, bondoc, jovial, cu coif, cu un ţiflic, un sfârâiac în loc de simbolul bărbăţiei, semi-namila aceasta aducând mai curând cu un Svejk al arenelor – paşnice, urbane, precum pieţele, străzile Erevanului. (De altfel, romanii au ajuns pe aici prin anul 102 î. Hr., iar pe la noi, în Dacia, au venit, „simetric", prin 101 d. Hr.).

Fantomele lui Picasso şi Dali, în variantă sculpturală, se simt la Erevan în largul, ba chiar în universul lor: un motan barosan, parcă din lavă vulcanică, un iepure mutant care, ca şi Svejkul arenelor, au fost dăruite capitalei armene de un businessman argentinian, numele căruia se termină, bineînţeles, în *ian*. Monumente recente, dar unele dintre ele (printre ele) având deja o aură de legendă, o iradiere/ irizare de mit, acestea drept componente metafizice din care se compune sufletul şi suflul unui oraş, al unei ţări, al unui popor, completând, îmbogăţind, augmentând faptele realităţii şi pregătindu-le pentru a se integra deja istoriei. Spre exemplu, despre motănoiul negru, ca de lavă, ce aminteşte într-un fel (sau altul) de Behemotul lui Mihail Bulgakov din *Maestrul şi Margareta*, se spune că e oarecum… mistic. Unii cred, alţii ba, însă Erevanul intră în rândul oraşelor cu cei mai simpatici, mai curioşi, mai memorabili coşcogea cotoi.

jurnal

Teodor Oancă

Un instrument lingvistic de lucru: ION POPESCU-SIRETEANU, *Glosar dialectal din Bucovina şi Moldova**

Graiurile populare sunt obiectul de cercetare al unor categorii largi de specialişti. Ele prezintă interes dialectologilor, lexicologilor, etnologilor, folcloriştilor, stiliştilor, gramaticienilor. Mai trebuie menţionat că interesul pentru cunoaşterea graiului din diferite zone ale ţării datează din secolul al XIX-lea. Încă de atunci s-a recurs la metoda contactului direct cu informatorii, mai mult din interes pentru culegere de folclor, sau la cea prin corespondenţă, aşa cum a procedat B. P. Hasdeu pentru *Etymologicum Magnum Romaniae*.

Înregistrarea lexicului regional a devenit o preocupare constantă în secolul trecut când, în afară de culegeri de termeni dialectali publicate în reviste de cultură, au apărut lucrări de sinteză care acopereau zone mai largi ale teritoriului lingvistic românesc: T. Porucic, *Lexiconul termenilor entopici din limba română în Basarabia*, Chişinău, 1931; I. Roşca, G. I. Dumitriu, *Terminologie geografică*, Bucureşti, f. a.; C. Pajură, *Dicţionar geografic istoric şi toponimic al judeţului Mehedinţi,* Turnu-Severin, 1947; *Lexic regional*, Bucureşti, 1960; *Materiale şi cercetări dialectale, I,* Bucureşti, 1960; *II,* Cluj-Napoca, 1983; *Glosar dialectal Oltenia,* Bucureşti, 1967; Maria Marin, Iulia Mărgărit, *Glosar dialectal Muntenia,* Bucureşti, 1999 etc. O bibliografie bogată în această privinţă poate fi consultată în *Dicţionarul toponimic al României. Oltenia, (DTRO),* vol. I, A-B, sub redacţia prof. univ. dr. Gheorghe Bolocan, Editura Universitaria, Craiova, 1993.

Glosarul dialectal din Bucovina şi Moldova elaborat de prof. univ. dr. Ion Popescu-Sireteanu are meritul de a acoperi o zonă teritorială care cuprinde Bucovina şi unele localităţi din Moldova. Au fost realizate anchete dialectale în 28 de localităţi. Aceste zone se mai regăsesc în unele anchete punctuale elaborate de diverşi autori, dar de astă dată avem o imagine de ansamblu a graiurilor vorbite în această parte a ţării.

În *Prefaţă*, autorul precizează numele localităţilor de unde a înregistrat personal termenii dialectali, specifici locului, ca şi cărţile pe care le-a consultat şi de unde a extras astfel de termeni. De reţinut e că anchetele pe teren au fost realizate şi în localităţi unde autorul a funcţionat ca profesor în anii 1958-1962.

Materialul lexical cuprins în *Glosar* poate fi structurat în mai multe compartimente, în funcţie de natura lor: fonetică, semantică, lexicală, etnologică.

Particularităţile de natură fonetică privesc fenomene ca palatalizarea consoanelor labiale sau deschiderea la *a* a lui *ă* protonic, care, în general, caracterizează subdialectul moldovean. Câteva exemple: *cânechişti* (cânepişti), *chiros* (piros „loc cu pir”), *chiscos* (piscos „cu multe piscuri”), *chituşcă* (pituşcă „ciupercă”), *ghizuină* (vizuină), *hulpi* (vulpi) etc. Din cealaltă categorie: *capiţă, carpiniş, galeată, gavan, ladiţă, largită, malai, naruitură, papâşoi, paşune, patrare, rastoacă, sapat, sapatură, zatoacă, zavoară etc.*

Mult mai numeroase, cum e şi firesc, sunt exemplele care privesc sensuri locale ale unor cuvinte din vocabularul general al limbii române: *carâmb* „ fiecare din cele două bucăţi de lemn rotund în care se fixau spetezele la coşul căruţei sau saniei” (Mănăstioara); *căzătură* „pădure cu copacii doborâţi de vânt” (Suceviţa); *ciuşcă* „joc de priveghi” (Suceviţa); *cotlon* „scobitură în adâncul muntelui, unde pot încăpea mai mulţi oameni” (Suceviţa); *cruci* „şale” (Mănăstioara); *dubă* „clopot mare de tablă, folosit când urcă şi când coboară oile de la munte” (Câmpulung Moldovenesc); *galeată* „putinică de lemn în care se pune brânza la păstrat” (Mănăstioara); *hrănitor* „cel ce bagă snopii în valul batozei” (Ghermăneşti); *inimă* „fâşia din mijlocul apei, unde curgerea ei este mai repede şi nu îngheaţă niciodată” (Suceviţa); *înmulţire* „belşug, creştere numerică” (Posteucă, 291); *palancă* ”1. pălărie de floarea soarelui; 2. mălai copt pe vatră în frunze de hrean” (Ghermăneşti); *pânză* „plasă de pescuit” (Grăniceşti) etc.

O secţiune foarte importantă a *Glosarului* o constituie termenii entopici (geografici populari). Aceştia intră, de regulă, în structura toponimelor compuse. Orice anchetă toponimică presupune atât înregistrarea numelui de loc, cât şi explicaţii asupra termenilor din structura acestuia. În foarte numeroase cazuri, toponimul compus are ca prim termen un entopic, urmat de un nume comun, un antroponim sau un toponim (Balta Albă, Balta Borogeanu, Balta Bistriţei – *Dicţionarul toponimic al României. Oltenia*, vol. I, p. 262-263). Entopicele desemnează forme pozitive sau negative de relief. Şi în cazul entopicelor putem constata existenţa unor sensuri diferite de cel consacrat în limba română. Sensul entopicului înregistrat într-o localitate se explică prin particularitatea locală a configuraţiei locului. Aceasta înseamnă că acelaşi cuvânt poate avea în localităţi diferite sensuri diferite. Alte ori, acelaşi cuvânt are sensuri diferite în aceeaşi localitate: *bobeică* „vârf de deal de formă rotundă; i se spune aşa şi unei gropi adânci şi rotunde” (Suceviţa). În acest exemplu, un loc denumit cu acest entopic are ca particularitate comună „forma rotundă”, chiar dacă una se referă la o formă pozitivă de relief, iar cealaltă la una negativă.

Cum relieful zonei cercetate este unul accidentat, de podiş şi munte, cu o hidronimie pe măsura configuraţiei terenului, ne aşteptăm să întâlnim o bogată terminologie entopică. Explicaţiile primite de la subiecţii anchetaţi sunt bogate în amănunte, suficiente să descrie specificitatea locului. *Bortă* apare în graiul local (Suceviţa) în sintagma *borta vântului*, explicat „locul deschis între două dealuri, unde se face curent mare”.

Multe entopice se explică prin raportare la o particularitate a unei alte entităţi. *Claie* „stâncă asemănătoare cu un stog de fân” (Suceviţa); *crac* „partea unei ape curgătoare care se desface din albia cea mare” (Suceviţa); *dinte* „stâncă ascuţită ieşită dintr-un deal” (Suceviţa); *furcă* „locul unde se întâlnesc mai multe pâraie” (Suceviţa); *gâtuitură* „locul unde albia unei ape curgătoare este strânsă mult de munţi sau de dealuri” (Mănăstioara); *prag* „locul unde apa râului coboară în trepte; ieşitură scurtă şi îngustă, ca o treaptă, pe coasta repede a unui deal, unde te poţi odihni când urci spre vârf” (Suceviţa); *prispă* „ridicătură de nisip, pietriş, lemne de la gura unei ape, care o împiedică să se verse” (Suceviţa); *sorb* „locul unde o apă curgătoare este „suptă” în pământ; loc adânc, cu vârtej ascuns, într-o apă stătătoare” (Suceviţa) etc.

Există în acest *Glosar* cuvinte de la care s-au dezvoltat familii de cuvinte. De la *bleah* „tablă, tinichea; vas de tablă; tavă de copt” (Mănăstioara) au rezultat *bleahar* „tinichigiu”, *bleahărie* „atelier de tinichigerie”, *bleahuí* „a acoperi cu tablă, a tăblui”; *dâmb* „ridicătură de pământ, de formă rotunjită sau alungită la marginea unei lunci” (Suceviţa), *dâmbuţ* „malul de jos, care intră adânc în albia râului şi pe care îl ocoleşte apa” (Suceviţa), *dâmbac* „dâmb”, *dâmburel* „dâmb mic” (Grăniceşti); *farbă* „vopsea” (Mănăstioara), *farbuí* „a vopsi” (*idem)*; *gavan* „gaură în stâncă” (Calafindeşti), *gavanoasă* „stâncă cu gavan” (Suceviţa), *gavaună* „loc întins şi mai adânc” (Grăniceşti) etc.

Nu lipsite de interes sunt unele expresii, care pun în evidenţă ingeniozitatea creatoare, lingvistică, a poporului nostru: *a bate calea mânzului* „a umbla fără rost”, *a prinde cheag de vorbă* „a prinde curaj sau chef de vorbă”, *a se lăsa călcat pe gurgui* „a trece cu vederea, a permite ceva cuiva”, *a umbla la ham cu cineva* „a pune caii la căruţă în tovărăşie”, *a lovi în numele tatălui* „a lovi în frunte” etc.

Glosarul profesorului Ion Popescu-Sireteanu se prezintă ca o lucrare valoroasă, indispensabilă celor preocupaţi de studiul numelor de locuri, care sunt puşi în situaţia de a explica etimologia acestora, dar şi altor cercetători ai lexicului, pentru că evidenţiază bogăţia subdiviziunilor teritoriale ale limbii române.

* Editura Printis, Iaşi, 2013

...în cazul entopicelor putem constata existenţa unor sensuri diferite de cel consacrat în limba română. Sensul entopicului înregistrat într-o localitate se explică prin particularitatea locală a configuraţiei locului. Aceasta înseamnă că acelaşi cuvânt poate avea în localităţi diferite sensuri diferite.

Număr ilustrat cu artă islamică.

O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb tendinţa scriitorilor actuali – incitaţi de tehnica ultramodernă – este să trimită acelaşi text la cât mai multe publicaţii. Ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală. De aceea, îi anunţăm pe colaboratorii noştri că *Argeş* nu publică decât texte originale, care nu au apărut iniţial în volume, reviste etc., iar textele nu le primeşte decât în format electronic, cu diacritice.

Revista **ARGEŞ** poate fi procurată şi prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs, cheltuielile de expediţie fiind suportate de către expeditor. **IMPORTANT!** Vă puteţi abona pentru anul 2013, costul abonamentului fiind de 42 lei/an. Plata se face prin mandat poştal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Piteşti, Casa Cărţii, Piteşti, O.P. 1, cod 110013. Tel.: 0248/219976, 216348, fax: 210068. e-mail: revista_arges@yahoo.com. Revista de cultură *Argeş* poate fi procurată în Bucureşti de la librăria Muzeului Literaturii Române.

ARGEŞ
- **Revistă lunară de cultură**
- Apare sub egida **Consiliului Local**, a **Primăriei Piteşti** şi a **Uniunii Scriitorilor din România**
- Editată de **Centrul Cultural Piteşti**
- Membră **ARIEL**

Senior editor: **CALINIC, Arhiepiscop al Argeşului şi Muscelului**
Redactor-şef: **DUMITRU AUGUSTIN DOMAN** (augustindoman@yahoo.com, http://www.blogdoman.blogspot.com)
Consilieri editoriali: **NICOLAE OPREA, MARIN IONIŢĂ**
Secretar de redacţie: **SIMONA FUSARU** (s_fusaru@yahoo.com, http://www.fusaru.blogspot.com).
Redactori: **MARIANA ŞENILĂ-VASILIU, MIRCEA BÂRSILĂ, AUREL SIBICEANU**
Corector: **RADU GÎRJOABĂ**

Redacţia: Piteşti, Casa Cărţii, Centrul Cultural Piteşti;
http: www.centrul-cultural-pitesti.ro;
e-mail: revista_arges@yahoo.com
tel.: 0248/216348, 219976
fax: 210068
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la SC Argeşul liber SA
ARG PRESS

actualitate

Mihai Barbu

Reportaj (tardiv) din mijlocul Revoluţiei izbucnite pentru un minus la ouă. De Crăciun

Acasă reveneam pe la ora şase seara. Mâncam şi adormeam buştean până a doua zi. Eram gata să fac orice ca să scap din acea nebunie colectivă. Atunci m-am hotărât să renunţ definitiv la minerit şi să studiez ceea ce mi-ar fi plăcut să fac dintotdeauna: filologia la Cluj.

Tov. Boiţă, în calitate de circar ambulant, vrea adeverinţă de revoluţionar

În data de 5 septembrie 1992, de ziua Sfântului prooroc Zaharia, primul primar ales democratic după Revoluţie, la Petroşani, îmi repartizează o scrisoare ajunsă, din greşeală, la primăria din capitala judeţului nostru.

„Alăturat vă înaintăm cererea dlui Boiţă Nicolae care, din eroare, a ajuns la instituţia noastră, neavând nici o legătură cu noi”. În colţul din stânga, sus, a epistolei, d. primar Stoicuţa a binevoit a scrie: „Rog obţineţi declaraţii scrise de la persoanele indicate - fără de care o confirmare, în cazul avut, nu se poate acorda. Dacă putem ajuta - sunt de acord. Dar nu pe vorbe şi fără dovezi.” Şi s-a semnat.

Când scrie ceva important, primarul nostru îşi aşează înainte un liniar de plastic. După ce termină de scris, perfect drept, omului nu-i mai rămâne decât să reconstituie golurile şi liniile literelor aflate sub liniar. Aşa se refac, de astă dată fără liniar, literele mici de mână: j, f, g şi p. Noroc că nu sunt prea multe... E drept că, odată încheiate aceste aceste delicate operaţii, rândurile dlui primar se aliniază, splendid, unul sub altul ca scoase de la tipar.

În schimb, scrisoarea dlui Boiţă Nicolae e caligrafiată cu litere mari, asemenea celor desenate de nişte copii ce abia învaţă, cu sârg, buchiile:

„Fac parte din Asociaţia Foştilor Deţinuţi Politici din România, cu carnetul nr. 5959 eliberat în anul 1992. În anul 1989, luna decembrie, înaintea fugii lui Ceauşescu mă aflam în oraşul Petroşani, în Parcul Distractiv, în calitate de circar. În momentul acela, lumea s-a strâns în faţa primăriei pentru revoltă. Eu mam deplasat la faţa locului şi am lăsat vorbă miliţiei să lase armele pe biroul unde se afla şi portăriţa, iar miliţia a ieşit prin spate împreună cu militarii. În aceeaşi zi, împreună cu alte şase persoane, am fost trimişi la poştă pentru a demobiliza pe cei care conduceau în acel moment. Împreună cu noi au mai fost

circa 20 de persoane. În urma ocupării Poştei am luat legătura cu Bucureştiul, prin directorul Poştei şi directorul Hotelului. Pentru confirmare poate da maiorul de armată ce mia dat datele personale. Pentru cele arătate mai sus vă rog foarte mult ami elibera o adeverinţă pentru participarea la revoluţie. Toate datele sunt deţinute de directorul Hotelului şi al Poştei cât şi de maiorul de armată. De faţă a fost şi doamna de la poartă”.

Dl. Boiţă, Vestitorul Revoluţiei din Petroşani

Pentru a fi şi mai credibil, d. Boiţă a propus ca martori pe câţiva cetăţeni ai oraşului nostru pe care îi nominalizǎ mai jos:

„1.) Domnul Şarli - cazul cu poşta, spunândui lui Şarli ia pistolul şi încărcătorul de la portar. Portarul a apăsat pe buton şi s-au deschis uşa şi am intrat peste director, iam spus să facă legătura cu Bucureştiul şi cu hotelul precum şi cu Sfatul popular din Petroşani. Directorul a chemat mecanicii şi a dat imediat legătura cu Hotelul şi Sfatul popular din Petroşani. Întrebând sfatul popular din Petroşani dacă a primit legătura cu Bucureştiul am întrebat şi pe centralista de la Hotel dacă a făcut legătura cu Bucureştiul şi mia spus că da. Aceasta era doamna Boiţă căreia iam mulţumit.

2.) Pentru cele relatate mai sus, privind activitatea mea de la Hotel propun ca martor pe administratorul Hotelului, domnul Mihai şi pe centralista Hotelului.

Şi pentru faptele mele eroice vă anexez fotografia mea. Pentru faptele arătate mai sus vă rog să-mi eliberaţi o dovadă din care să rezulte participarea la revoluţie.

În speranţa că maţi înţeles, vă rog să primiţi sincere mulţumiri.

Semnat Boiţă Nicolae”.

Intermezzo personal, în drum spre oile noastre...

Eu lucram, în acea vreme post revoluţionară, la un birou nou înfiinţat ce se numea „Relaţii cu publicul”. Anterior, lucrasem la o mină prăpădită din Valea Jiului care nu-şi făcea niciodată planul. Aşa că, acolo, trăiam mereu într-o tensiune ce sta, mereu, gata să explodeze. Unui figurant bătrân (aşa se numesc cei care îl ajută pe topograf să-şi facă treaba), d. Vass, i se face milă de mine şi-mi vinde un pont gras. „Vezi că la primărie, la Petroşani, e un post liber la Sistematizarea teritoriului!” Adevărul e că mă sculam în fiecare zi la ora 4 dimineaţa, la 5 luam o cursă spre Petroşani. De acolo, luam altă maşină spre Vulcan iar de acolo ne urcam în rată, cot la cot cu minerii. La 7 ajungeam la mină. Dacă scăpam rata de la Vulcan la Bărbăteni, puteam lua o altă cursă până la Lupeni iar de acolo o luam pe jos, vreo 4 km, pe valea pârâului Mierleasa, până ajungeam la mină. Pe drum mă însoţeau, mereu, lătratul aspru al câinilor care apărau moşiile momârlanilor din zonă. Apoi intram, zilnic, în subteran şi în fiecare zi ni se cerea altceva. Azi trebuia să facem o străpungere, mâine trebuia fixat punctul de atac un „suitor” care să dea în galeria de la orizontul superior, poimâine trebuia să lăsam totul baltă şi trebuia să dirijăm o galerie de coastă. Planul era mobilizator şi toată lumea avea idei, Vai de bieţii topografi... Acasă reveneam pe la ora şase seara. Mâncam şi adormeam buştean până a doua zi. Eram gata să fac orice ca să scap din acea nebunie colectivă. Atunci m-am hotărât să renunţ definitiv la minerit şi să studiez ceea ce mi-ar fi plăcut să fac dintotdeauna: filologia la Cluj. Dar să revenim la oile noastre::.

Crăciunul, cu maximum 5 ouă de căciulă

Pe 21 decembrie 1989, seara, tovarăşul prim Besiga Ion convoacă o întâlnire cu „activul”. Sunt invitaţi toţi directorii din comerţ. „Sunt probleme pe reţea?” întreabă, cu prefăcută solicitudine, tovarăşul. Fiecare încearcă să prezinte o situaţie cât mai roz cu putinţă. Concluzia activiştilor era următoarea: „Desigur, mai sunt şi lipsuri dar raţia de ulei şi zahăr e asigurată. Ar mai fi ceva probleme cu ouăle. Raţia este de 5 ouă de căciulă iar comerţul nostru socialist nu poate asigura, încă, întreaga cantitate. Dar, să nu disperăm, sunt presiuni pe cei de la Avicola ca să onoreze comanda...”

- Tovarăşul prim, noi am putea asigura întreaga cantitate dar avem o problemă cu calciul. Ni se sparg ouăle pe bandă din cauză că au coaja prea subţire. Mănâncă şi găinile ce apucă şi ele...încearcă să se justifice şeful de la Avicola.

- Nu vreau să mai prelungim şedinţa. Toată lumea la treabă! Mâine dimineaţă, cu toţii pe reţea! Călare pe ei! Fiecare magazin să aibă alături pe activistul de partid, de stat şi comerţul. Dacă se vor constata lipsuri la alimentele raţionalizate vreau să fiu informat operativ. Să luăm măsuri, imediat, aici la comandament. Vin sărbătorile de iarnă şi lumea trebuie să-şi facă un cozonac, o prăjitură, orice... Deci, cuvântul de ordine e: „Raţia! Ulei, zahăr, ouă!” „Da? Ne-am înţeles?”

Primul secretar era un tip operativ. De obicei, îi lăsa pe ceilalţi secretari de la municipiu să ducă luptele de convingere cu directorii întreprinderilor din teritoriu care spuneau de fiecare dată, la final, că „planul era mobilizator dar...”. Besiga aştepta ca să se termine luptele de gherilă din sala de şedinţe şi venea doar să tragă concluziile. Înainte de asta, intra în wc-ul din spatele biroului său, trăgea rapid un pahar de wiskey (12 years old), îşi freca mânile şi pleca la luptă. De obicei discursul său era foarte scurt, bazat pe ameninţări şi nu admitea nicio replică din sală. Pentru că toţi ştiau că atunci lua foc. Şedinţele cu el erau ca un cutremur puternic care nu produceau nici o replică majoră.

După plecarea tovarăşului prim din sala de şedinţe, se formează, în mod operativ, echipele. Şefii „nimeresc” la magazinele din centru, restul - la periferie. Eu trebuia să verific, împreună cu o colegă, cum decurge aprovizionarea la două magazine aflate chiar la capătul oraşului. Pentru a rezolva rapid misiunea încredinţată, colega mea a făcut rost de ceva benzină (la negru) şi plecăm, cu Trabantul doamnei, spre cartierul Aeroport.

- Avem şi zahăr şi ulei. Ouăle sunt, însă, insuficiente. Le dăm oamenilor trei ouă dar ar trebui să le dăm cinci. Lumea protestează că vine, eu vă zic aşa cum zic ei, Crăciunul, şi nu pot să-şi facă cozonacul.

- Ce ne facem, doamna Clara? o întreb eu pe colega mea - inginer constructor la sectorul de sistematizare a primăriei .

- Hai la poştă! Îl sunăm pe Primu`, îi spunem chestia cu ouăle şi-l asigurăm că, în ceea ce priveşte restul raţiei, totul e aşa cum a hotărât partidul.

Încercăm, preţ de câteva minute, să sunăm de la un telefon public. Nu reuşim.

- Eu cred că toţi îl sună acum ca să-i spună acelaşi lucru. Hai c-o să-i spunem şi noi când ajungem la birou...

- Păi, n-a zis tovarăşu` prim să stăm pe loc până trece el pe la fiecare...

- Păi, ce-s proastă? Cine ştie când vine...Acasă mă aşteaptă bărbatu`, copiii şi nepoata. Pentru ei nu vine Crăciunul? Dacă nu ne găseşte, o să-i zicem că eram la poştă. Ce zici, ţine?

-Ţine!

Ne urcăm în Trabant şi facem cale-ntoarsă. Pe drum vorbim despre cele întâmplate la Timişoara. Când ajungem în dreptul primăriei, mă întreabă, complice, „Mai intrăm?” şi până să apuc să zic şi eu ceva îmi spune:

- Ştii ce? Eu trag o fugă până acasă iar tu poţi să-i faci o vizită mamei tale. Mi-ai spus că nu ai văzut-o de mult... Până în Piaţa Victoriei te duc eu, apoi o să virez la dreapta, spre Maleia, iar tu o ţii tot înainte. Ne vedem la ora 3. Dacă intervine ceva, vorbim la telefon...

(continuare în numărul viitor)

hoinar